Publicaţiile cercului de Studii Carnegie — Secţia Cluj

Ispăşitorii flămânzi
ai păcatelor îmbuibate

PENTRU VOI, TINERETUL...

LECTIUNI ELEMENTARE DE POLITICĂ POZITIVĂ IN PROBLEMA TINERETULUI

DE

Prof. Dr. DAN RĂDULESCU

TIPOGRAFIA „GRAFIC RECORD"
CLUJ STR. UNIVERSITĂŢII 8.

DE ACELAŞ AUTOR:

1. **Degradarea Universităţilor** . . . . . **Lei 20**
2. **La crise mondiale et les remèdes héroïques du plan Hoover** . . . . . **Lei 20**
3. **Essais de psychophysiologie Énergétique** (1ère Partie) . . . . . .

Gata de tipar:

Leçons de biologie sociale appliquée (2 vol) Preţ de subscripţie . . . . . **Lei 120**

Publicaţiile cercului de Studii Carnegie — Secţia Cluj

Ispăşitorii flămânzi
ai păcatelor îmbuibate

PENTRU VOI, TINERETUL...

LECTIUNI ELEMENTARE DE POLITICĂ POZITIVĂ
IN PROBLEMA TINERETULUI

DE

Prof. Dr. DAN RĂDULESCU

TIPOGRAFIA „GRAFIC RECORD"
CLUJ STR. UNIVERSITĂŢII 8.

Toate drepturile rezervate.
Exemplarele sunt numerotate.

Raspândiţi cartea !
Discutaţi ideile !

La o comandă de cel puţin 10 volume, grupele de intelectuali şi studenţi, plătind anticipat, pot obţine direct de la autor, prin editură, *franco* volumul *cu 30 lei.*

Prefaţa.

Problema tineretului e vitală pentru orice stat : de sănătatea fizică şi morală, de condiţiile de viaţă şi de mentalitatea tineretului depind vitalitatea, progresul şi buna stare a naţiunii.

Tineretul intelectual, adică absolvenţii şcolilor noastre medii şi superioare de toate categoriile, formează una din părţile cele mai importante ale noilor generaţiei, pentrucă din ea se recrutează conducătorii şi creatorii în toate ramurile de activitate. Aci stă rostul şi justificarea sacrificiilor pe cari le face societatea pentru şcoli în general şi tot aci e şi motivul pentru care părinţii se jertfesc an de an, ca să-şi susţină copiii în şcoli.

Astăzi situaţia acestui tineret e catastrofală : pentru el aproape nu se mai află loc în organizaţia de stat ; nici în funcţiunile de stat ori de comună, nici în profesiunile libere, nici în comerţ ori altă meserie. Floarea tineretului merge spre înfometare, devine materialmente tot mai incapabilă de a se mai gîndi să-şi creeze şi să-şi susţină un cămin şi o familie. Din punct de vedere moral e descurajată, dezorientată şi clocoteşte de revoltă. O astfel de situaţie, constitue o primejdie de moarte pentru o naţiune şi pentru un stat.

Nu e nevoie de mai multă documentare, pentru a dovedi că asigurarea condiţiilor de viaţă normală pentru tineret, este de un interes fundamental pentru vitalitatea unei naţiuni şi progresul ei. Ori această asigurare nu e realizabilă, decît dacă organizaţia de stat e astfel alcătuită, încît să asigure fiecărui tînăr putinţa de a găsi o activitate rodnică, în stare să-i asigure salarizarea optimă, compatibilă cu mijloacele reale de care dispune mecanismul economic al statului.

Dar odată problema astfel formulată — şi nu se poate pune altfel — ne dăm seama imediat că are un caracter complex : economic, financiar şi social-politic, interesînd întreaga organizaţie de stat. Nu poate fi vorba de izolarea ei ca problemă particulară, putînd fi rezolvată prin anodine paleative de moment. Ori acea-

sta însemnează că părţi esenţiale din alcătuirea de stat, trebuesc modificate adînc.

Această carte cuprinde 7 lecţiuni asupra problemei astfel privită în complexul ei.

Ea e adresată tineretului intelectual în primul rînd, pentru că acesta are şi interesul şi putinţa de a pricepe cum trebue problema. Numai el poate avea energia, entuziasmul şi timpul de a o rezolva.

Evident că chestiunea fiind grea şi complexă, nu e accesibilă decît unei minorităţi: elitei intelectuale.

Datoria şi interesul tineretului şi a celor cari se interesează de el e să lămurească şi să lumineze şi pe cei mai puţin dăruiţi de Dumnezeu. In acest scop, la sfîrşitul cărţii, după expunerea amănunţită şi sistematică a problemelor şi a soluţiilor, autorul a încercat să dea şi o sumară expunere a mijloacelor de a lămuri opinia publică.

Ceace am făcut e datoria unui profesor care se ocupă de 18 ani de această problemă: am ordonat şi sistematizat după metoda ştiinţifică materialul de cunoştinţe şi directive, atît cît era controlat şi sigur.

Cartea avînd caracter didactic, iar autorul fiind conştient de răspunderea ce ar avea dacă ar răspîndi în împrejurările de azi idei eronate, el s'a ferit a expune idei personale, directive şi teorii noi, neexperimentate în stil mare, aiurea. *Partea originală din această carte e numai metoda de expunere.*

LECŢIA I.

Introducere. Problema tineretului.

§. 1. Intr'un ciclu de cursuri libere, ţinute în anii 1920—1921 la Universitatea de aci, am pus o serie de întrebări pe cari ar trebui să şi le pună orice profesor, din orice categorie de şcoli de specializare:

„Pentru ce pregătim noi tinerii în şcolile noastre? Care e ţinta socială a activităţii noastre şi care e soarta ce îi e hărăzită în organizaţia de stat? Răspunderea profesorului se limitează ea oare, numai la a face din ei elemente cît mai utile? Nu are profesorul şi dreptul şi datoria să se întrebe ce se face cu tineretul după ce a terminat acest ciclu de pregătire, care e rezultatul final al muncii creatoare cheltuite de profesor şi elev?"

Răspunsul, care se profila încă de pe atunci, este astăzi de o cumplită evidenţă şi actualitate, a devenit valabil în toate domeniile de pregătire:

Opera tuturor instituţiilor de învăţămînt mediu şi superior de azi, este aproape numai să creeze şomeuri intelectuali.

An cu an, zi cu zi, putinţa tineretului de a-şi valorifica munca anilor pierduţi în învăţămînt a devenit tot mai mică, iar azi am ajuns în pragul unui total şomaj, a unei totale eliminări a tineretului, din cadrul de activitate socială pentru care a fost pregătit.

§. 2. Tot în aceste cursuri libere, reaminteam documentîndu-l, adevărul biologic evident, că *partea cea mai însemnată a unui neam e tineretul sub 30 ani*, că generaţia adultă şi cea bătrînă nu sunt, în organizaţia de stat, decât gerantii responsabili ai unui bun inalienabil, care aparţine generaţiei următoare. Dovedeam prin analiza dinamicei sociale şi prin exemple, că alcătuirea socială în care se nesocoteşte sistematic acest adevăr biologic, e ursită catastrofelor şi pieirei.

§. 3. Tot atît de evident este că în tineretul care absolvă

diferitele noastre instituţii de cultură, medii şi superioare, se află aproape integral cuprinsă elita rasei întregi, din toate stratele sociale. In actuala organizaţie de stat, marea majoritate a acestei elite, a părţii celei mai preţioase a naţiunii, e dusă la înfometare, demoralizare şi desnădejde, astfel că această elită îngroaşe zi cu zi rîndurile infometaţilor, umiliţilor şi ofensaţilor.

A „înfometaţilor" este evident, dar de ce a „umiliţilor" şi „ofensaţilor?"

Pentrucă este o sîngeroasă umilinţă ca o elită să cerşească — de cele mai multe ori zadarnic — dreptul ei de viaţă, sfînt şi imprescriptibil, dela acei cari îi sunt inferiori etic, cultural şi bologic-social.

Pentrucă e ofensator, ca o leneşă gerontocraţie de profitori îmbuibaţi de tantieme şi venituri nemuncite, o clasă superpusă de incapabili bugetivori, de ghiftuiţi în banchetele sardanapaleşti, să spună elitei adevărate a unui neam: "înapoi, la mămăligă cu „ceapă! Renunţaţi la orice satisfacţie intelectuală, uitaţi ce aţi „învăţat, renunţaţi la ideia oricărei realizări în domeniul pentru „care v'aţi pregătit; căci în organizaţia de stat, nu mai e loc „pentru voi, cari v'aţi născut prea tîrziu."

Vor obiecta simandicoasele burţi sătule că, din cînd în cînd — şi tot mai rar dela o vreme — se mai găsesc în organizaţia de stat şi ocazii de activitate pentru tineret. Dar ce fel de locuri!? In posturile plătite cu salar de mizerie fiziologică, — adeseori amînat cu lunile — tineretul are de ales între tuberculizare degradare la mită şi furt.

Dar mai sunt şi locuri ceva mai promiţătoare. Unde? In liota immundă a clientelei electorale, acolo unde resortul activităţii e speranţa de jaf şi nedreptăţire a altora... !

„Ofensaţi"! dar care fire cinstită nu e azi un ofensat, când vede sistematica selecţie pe dos a tuturor valorilor? Ce suflet cinstit nu e ofensat de înfometarea corectitudinei şi huzurul abuzului!?

Cum să nu fie ofensat tineretul, cînd tocmai graşii clienţi ai trenurilor de lux şi ai localurilor de noapte, sunt aceia cari îi propovăduesc „răbdarea şi sacrificiul", aceia cari îl trimit la coarnele plugului unei agriculturi primitive şi falimentare, la o muncă manuală prost plătită, aceia cari în realitate îl sorţesc să îngroaşe numărul şomerilor.

§. 4. Să presupunem totuşi că ar reuşi acest tineret să trăiască din munca umilă, primitivă şi prost plătită, a unui organism economic desmăţat şi putred. Dar cînd, în calvarul sordidei lor mizerii, vor fi stropiţi cu noroiul ţîşnit din gropile unor caldarîmuri suedeze deja desfundate, de sub roatele bogatelor limuzine ale excrocilor politici, nu se vor ridica oare indignări distrugătoare? Oare cei cari vor plăti cu munca lor depreciată, sutele de miliarde de datorii publice, cari zi cu zi mai grele apasă pe umerii lor şi ai copiilor desnădejdei lor, aceşti ispăşitori nevinovaţi ai păcatelor îmbuibate nu vor întreba, nu pot încă de pe acum să întrebe:

„De ce să plătim noi, pînă la sfîrşitul unei vieţi amărîte şi umilite? De ce să plătim *noi* cu sudori de sînge, chiar şi atunci cînd hoiturile voastre vor fi viermi şi cenuşe, risipa, hoţia şi luxul de care nu suntem cu nimic vinovaţi?"

Putem noi profesorii, cei cari ne-am străduit să le dăm cultură şi suflet, să-i lăsăm să ajunsă *acolo*, fără a fi încercat nimic pentru ei?

Că, dela irresponsabilii cari l-au dus la înfometare, ar fi o insanitate ca tineretul să aştepte o îndrumare spre mai bine, e evident. Căci, sau au ştiut care le era datoria şi drumul cel bun şi n'au vrut să-l urmeze şi atunci au fost bestii egoiste, ori abulici şi laşi; sau n'au ştiut să înţeleagă şi să prevadă şi atunci au fost incapabili, sărăntoci intelectuali, dela cari nimic nu e de aşteptat. Din această dilemă nu se poate ieşi.

E limpede ca ziua, că orice om politic din generaţia noastră intră într'una din aceste categorii şi că tineretul nu mai poate aştepta nimic dela politicieni pentru îndreptarea alcătuirii de stat şi înfăptuirii speranţelor lui legitime.

§. 5. O alcătuire de stat în care partea cea mai nobilă şi mai vie a poporului, tineretul, e primejduită şi nesocotită, trebue fatal, sau să se destrame în convulsiuni violente, sau să se schimbe legal, printr'o mutaţie spontană şi rapidă, pînă în temelile ei cele mai adînci.

Dar cine să facă această mutaţie rapidă? Cine să împingă la această schimbare?

Bine înţeles, cei cari nu sunt mulţumiţi cu alcătuirea actuală, cu soarta care le-a fost hărăzită. In primul rând tineretul!

Voi, noile generaţii!

Că vreţi s'o schimbaţi, că aveţi dreptul şi datoria s'o schimbaţi, că în curînd o veţi schimba, este evident.

§. 6. Ceeace e cu deosebire caracteristic, e că şi o bună parte din generaţia bătrînă, priveşte cu simpatie această dorinţă şi aceste ţinte ale tinerei generaţii.

De ce?

Să examinăm o clipă cari sunt dorinţele comune ale marei masse a tineretului şi vom înţelege acest fenomen.

In primul rînd, tineretul nu doreşte şi nu cere mai mult, de cît ca orice tînăr care vrea să muncească, să găsească *cu siguranţă* în alcătuirea de stat, mijloacele de a-şi valorifica munca, în schimbul unui salar cît mai ridicat, bine înţeles atît cît e compatibil cu resursele reale ale ţării.

Condiţia elementară de bază pe care ei o pun deci unei organizaţii, e economică: eliminarea şomajului şi ridicarea standardului de viaţă.

Din acest punct de vedere, dorinţele tineretului intelectual sunt indentice cu ale proletariatului orăşenesc şi rural.

Dacă tineretul nu se înglobează în frontul comun al maselor muncitoreşti, e că această consonanţă de ţinte şi dorinţe nu-i complectă: graţie culturii şi educaţiei lui, proletariatul intelectual nu se mulţumeşte numai cu aceste revendicări materiale de interes imediat, ci pune alcătuirii de stat pe care o doreşte, încă o serie de condiţiuni în plus. Iar pentru cei mai mulţi intelectuali, acestea au primatul asupra condiţiilor materiale.

Intelectualii nu pot renunţa mai ales la două bunuri, pe cari le-au plătit cu sînge şi lacrimi înaintaşii lor: Siguranţa statului liber naţional pe de o parte; libertatea de gîndire, de iniţiativă creatoare, caracteristică democraţiei, pe de altă parte.

Şi pentru că e vorba acum de mult hulita „democraţie falimentară", tineretul simte instinctiv, cu tot falimentul ei, că nu trebue cu nici un preţ să renunţe la principiile ei sănătoase: la dreptul de a-şi alege conducătorii şi mai ales de a împiedeca pe aceşti conducători de a abuza de puterea lor, transformându-se în primejdioşi paraziţi. Aceasta e a treia condiţie de bază pe care o pun statului dorit de ei.

Aşa dar, elita tineretului şi alături de ea tot ce au mai distins şi mai bun generaţiile mai vechi, dela 30 ani în sus, doresc o alcătuire de stat care să îndeplinească următoarele 7 condiţii fundamentale:

1. Eliminarea totală a şomajului şi utilizarea la optimum a capacităţii individuale.

2. Ridicarea generală a standardului de viaţă.

3. Asigurarea dreptăţii şi moralităţii în organizaţia de stat.

4. Eliminarea parazitismului social, demoralizant şi destructiv.

In aceste 4 ţinte, e un acord complet între ideologia tineretului, conştient de puterea şi drepturile lui şi între ideologia fascistă şi comunistă. Şi acest acord există, pentru că nu se află om cinstit şi cu minte întreagă, care să renege legitimitatea acestor ţinte. Ceace deosebeşte tineretul intelectual şi o bună parte din vechea generaţie, fie de fascism, fie de comunism, fie de utopiile paneuropene, e faptul că mai cer încă şi condiţiile următoare:

5. *Asigurarea deplină a independenţii statului* ***naţional.***

6. *Asigurarea libertăţii de conştiinţă, de gîndire şi iniţiativă creatoare.*

7. In fine, realizarea principiului de bază al democraţiei, care poate fi formulat astfel: *dreptul maselor de a controla activitatea organelor şi — last not least — de a schimba* ***legal*** *alcătuirea de stat, prin vot universal sau plebiscit, atunci cînd această alcătuire nu e în stare să asigure marei majorităţi o bună stare, pe drept pretinsă de ea.*

§. 7. Problema fundamentală care se pune în primul rînd e următoarea:

O alcătuire de stat care să împlinească *toate* aceste 7 condiţii de bază este realizabilă?

Dela început trebue să răspundem categoric, da: *O alcătuire de stat care să satisfacă toate aceste condiţiuni e realizabilă.*

Experienţe sociale şi economice de o uriaşă anvergură, în Statele-Unite, în Italia, în Turcia şi în Republica Sovietică, nu ne mai lasă nici o îndoială asupra posibilităţii acestor realizări.

Unul din scopurile acestei cărţi este să facă această dovadă.

§. 8. Dar pentru ce, conştient sau instinctiv, o atît de mare parte a elitei intelectuale, ţine atît la idealul democratic, chiar în acest moment de *„faliment fraudulos al democraţiei parlamentare"*, care ne loveşte pe toţi atît de dureros? De ce nu o revoluţie şi o dictatură creatoare, fie de dreapta, fie de stînga?

Explicaţia ne-o dă următoarea frază din Constituţia Statelor-Unite, care defineşte mai bine de cât ori care alta principiile de bază ale democraţiei.

„Considerăm ca un adevăr evident şi imanent, că toţi oamenii sunt egali, prin aceea că sunt dotaţi de Creator cu anumite drepturi imprescriptibile, şi că printre aceste drepturi

comptează: *viaţa, libertatea şi căutarea fericirii; că guvernele există pentru a le asigura aceste drepturi; că aceste guverne îşi trag puterea din asentimentul guvernaţilor, şi* **că de fiecare dată cînd o formă de guvernămînt lucrează destructiv în raport cu aceste ţinte, e dreptul poporului de a o elimina, de a o înlocui printr'o alta şi a edifica organismul de stat pe atari principii, de a-şi aranja puterile în aşa fel, cum va crede poporul că e mai eficace pentru a-şi realiza siguranţa şi fericirea".**

Aşa dar, oriunde democraţia nu e o minciună şi poporul e legalmente guvernat după principii democratice şi sub votul universal, dacă fie guvernarea, fie chiar alcătuirea de stat se arată nemulţumitoare sau răufăcătoare, *lucrul nu e irremediabil, iar îndreptarea se poate obţine pe cale legală şi paşnică, fără răsvrătiri.* Răsvrătirile nu mai sunt posibile în adevărata democraţie, decît atunci cînd guvernul însuşi se pune în afara legilor, cînd o minoritate devine criminală şi neconstituţională. Intr'o democraţie adevărată, dacă majoritatea populaţiei se simte într'un moment dat rău guvernată sau primejduită în existenţa ei, situaţia aceasta gravă nu poate dăinui, decît pînă în momentul cînd masele pricep cauzele şi cer înlăturarea factorilor cari cauzează nemulţumirea.

Ceace e cu deosebire important în astfel de state, e că principiul democraţiei, prin libertatatea presei şi libertatea gîndirii, asigură atît *libera şi legala căutare a factorilor cărora li se datoreşte nemulţumirea populaţiei, cît şi a mijloacelor de a-i înlătura.*

Şi aci e punctul cel mai însemnat:

O astfel de posibilitate de auto-critică şi restabilire automată, pe cale legală şi fără răzvrătire, a dreptăţii şi a bunei funcţionări a organismului de stat, nu e cu putinţă de cît în adevărata democraţie **şi numai în ea.** Ea este exclusă în cazul oricărui soiu de adevărată dictatură, fie ea de dreapta, fie de stînga.

Consecinţa imediată e: dictatura implică în mod necesar, pentru a înlătura orice greşală şi orice abuz din partea guvernului dictatorial, ca unic mijloc, numai violenţa şi răscoala.

Iată în primul rînd pentru ce, tocmai acei cari cu tot dinadinsul şi cinstit doresc un mai bine pentru omenire, precum şi un progres constant şi sigur al organizaţiei sociale, nu pot renunţa la principiile şi idealurile democraţiei, aşa cum sunt expuse în Constituţia Americană.

Din acest punct de vedere, cele şapte ţinte expuse în §. precedent, cadrează în modul cel mai perfect numai cu concepţia democratică şi nu se pot realiza mulţumitor, decît în interiorul unui stat cu adevărat democratic constituţional.

Fraza citată de mai sus ne mai arată că principiile democraţiei cuprind, virtual, toate putinţele de transformare socială, oricât de adîncă. Ele singure fac posibilă *revoluţia legală*, adică transformarea legală a alcăturii statului, fără sguduiri şi fără vărsări de sînge. Şi ceace este esenţial, numai aceste principii ne permit oricând să părăsim drumuri greşite, să îndreptăm erori şi să eliminăm abuzuri, primejdii sociale şi tiranii, oridecîte ori massele populare ajung să le înţeleagă, să se convingă de ele.

Iată în scurt, pentruce marea majoritatea a elitei intelectuale consideră idealul democratic ca o condiţie „sine qua non" a oricărei transformări sociale.

§. 9. Dar dacă democraţia e atât de binefăcătoare şi e unica formă de guvernământ acceptabilă, cum se explică falimentul actualelor democraţii parlamentare? Nu reprezintă acest faliment însuşi falimentul ideii democratice" ?

Aci e o cumplită eroare de logică:

Principiile democratice constituesc *enunţul unor ţinte şi a unor drepturi.* Organizaţiile de stat cari formează pseudo-democraţiile noastre parlamentare, nu constituesc de cât o încercare de a atinge ţintele şi de a da satisfacţie drepturilor. Aceste organizaţii nu sunt decât *unul din mijloacele posibile* de realizare. Falimentul democraţiilor parlamentare nu dovedeşte decât atât: *metoda de realizare pe care o reprezintă parlamentarismul actual e rea.* Singura concluzie logică a acestei constatări, e că *sistemul parlamentar actual trebue sau modificat sau părăsit.*

Greşeala pe care o fac cei cari vorbesc de „falimentul democraţiei", constă în confuzia regretabilă dintre *ţinta* urmărită şi *mijloacele* întrebuinţate pentru a o realiza. *Mijloacele* sunt falimentare, nu *ţinta!* Mijloacele trebuesc schimbate sau perfecţionate: alcătuirea de stat trebue să se modifice pentru a realiza mai bine principiul democratic, nu să renunţe la el. Că este aşa, că această confuzie nu poate persista cînd judecăm logic şi sănătos, că e vorba numai de mijloacele cari dau greş şi că ţintele rămân în picioare, aceasta ne-o dovedeşte însuşi finele citatului de mai sus, din Constituţia democratică Americană.

Scopul nostru este dar, ca în cadrul definit de idealul democratic şi al drepturilor stabilite de el, să căutăm cari sunt transformările pe cari trebue să le sufere alcătuirile de stat actuale, pentru a asigura atingerea ţintelor noastre.

In acest scop se impune mai întîi o analiză sistematică şi severă a cauzelor „falimentului democraţiilor parlamentare".

O curăţire a terenului ideologic de ereziile şi prejudecăţile cărora li se datoreşte acest faliment.

Se impune o cercetare a noilor mijloace de realizare ale principiilor democratice. Bine-înţeles, că ne vom ocupa numai de acele realizări cari au suportat proba focului unei experienţe sociale în stil mare, pentru a vedea în ce măsură aceste realizări sunt compatibile cu o organizaţie democratică.

Vom aplica în fine aceste cunoştinţe, pentru a defini alcătuirea şi modul de funcţionare al „statului democratic ideal"

La sfârşit vom trece la examinarea mijloacelor de realizare a *„revoluţiei legale"* româneşti, care să asigure naţiunii şi tineretului, condiţiile de viaţă cari cu drept li se cuvin şi sunt practic realizabile.

LECŢIA II[a].

Bolile democraţiei parlamentare moderne. Parazitisme, crize, carenţe.

§. 1. Introducere.

Aproape toate statele moderne ale globului sunt democraţii parlamentare: republici sau „republici încoronate",[1] adică monarchii constituţionale. Toate admit sau purced măcar dela principiul democratic fundamental, aşa cum e definit în Constituţia Statelor-Unite.

Funcţionarea lor este departe de a fi satisfăcătoare: alcătuirile sociale democratice de pretutindeni sunt în pragul catastrofei, pentru că sunt pline de nedreptate, de imoralitate şi suferinţe. Că aceste organisme sociale sunt evident bolnave, nu mai încape discuţie. Rămîne să diagnosticăm boala.

Orice boală a unui organism nu poate avea decît două categorii de cauze: sau lipsa ori reaua funcţionare a unor organe esenţiale, sau un parazitism accentuat. Vom vedea că toate aceste state prezintă ambele categorii de boale, sub variate forme şi, înainte de toate, un parazitism foarte complicat şi extrem de grav: *parazitismul financiar.*

§. 2. Scurtă analiză a efectelor sociale ale cămătăriei.

Pentru a preciza ideile şi a simplifica demonstraţia, să considerăm un *„stat închis"*,[2] relativ primitiv, în care cea mai mare parte a locuitorilor să trăiască din munca lor. Fie 24 miliarde

---

[1] Wells.

[2] Adică un stat în care exportul şi importul să joace un rol neglijabil.

moneda de care dispune ansamblul comunității și să admitem în primă aproximație, că $^2/_3$ din disponibilitățile monetare ar fi, la un moment dat, egal repartizate la toți capii de familie; pe cînd $^1/_3$, adică 8 miliarde, s'ar afla în mîinile unui foarte mic număr de cetățeni, cari ar funda cu acești bani una sau mai multe bănci.

Pentruca diverșii producători să cumpere utilaje și să construiască fabrici, pentruca negustorii să-și organizeze comerțul etc., vor fi obligați să se împrumute dela minoritatea care posedă în bancă cele 8 miliarde de capital disponibil.

Fie 20% dobînda pe care o plătesc ei băncilor (aceasta e minimum de dobîndă pe care au luat-o ani dearîndul băncile românești). Ce va rezulta din aceasta?

După 4 ani, capitalul cămătarilor noștri va crește de la 8 la 16 miliarde. Cantitatea de capital fluid, disponibilă pentru ceilalți locuitori, se va reduce la jumătate. E bine înțeles, că în tot acest interval și din zi în zi, necesitățile de credit se vor mări.

In mult mai puțin de 7 ani, capitalizarea tuturor dobînzilor va atinge suma de 24 miliarde: *Totalitatea disponibilităților de capital fluid se va afla deci în proprietatea grupului de financiari.*

Bine înțeles că acești bani nu vor sta inerți în bancă, ci vor fi speculați mai de parte. Astfel încît în acest scurt timp de 10 ani, grupul de financiari va stoarce dela aparatul economic al țării o dobîndă crescîndă la întregul stoc de disponibilități monetare, deci la cei 24 miliarde de monedă de pe piață. Evident că, într'un interval relativ scurt, cămătarii vor putea fi astfel stăpîni în mod automat pe întreaga economie.

Rezultatul inevitabil al acestui proces va fi: scumpirea tuturor produselor, la locul de producție, cu cel puțin 20% și scoborîrea salariilor cel puțin în aceiași proporție. In afară de aceasta, o consecință mult mai gravă va apărea foarte repede: producătorii și instituțiile productive, devenind tot mai săraci, din cauza dobînzilor tot mai urcate pe cari trebuie să le plătească, nu vor mai avea cu ce să și reînoiască utilajul: economia întreagă se va dezorganiza. Dezorganizarea se va resimți și accentua și mai mult, prin faptul că pentru a face față dobînzilor, producătorii de tot felul vor trebui să micșoreze salariile și prin urmare toți își vor micșora standardul de viață. Aceasta va provoca o scoborîre progresivă a consumației, care condiționează la rîndul ei o micșorare corespunzătoare a producției, unalt șomaj și o mizerie crescîndă

Singurii cari se îmbogățesc din acest proces de dezorganizare sunt cămătarii. Averea lor crește automat, fără nici un efort, fără muncă din partea lor. *Aceștia sunt deci paraziți sociali.*

Stăpîni pe averi imense, ei forțează un număr tot mai mare de muncitori să-și piardă timpul pe fleacuri și în muncă improductivă: pe clădiri de palate, pe jocuri, pe lux, pe întreținerea nenumăraților paraziți de ord. II-lea, etc. In plus, parazitismul acesta duce fatal la degenerarea și demoralizarea paraziților.

In rezumat, în sistem închis, cămătăria duce fatal la ruina tuturor, la demoralizare și degenerescența stratului conducător, la dezorganizarea alcătuirii de stat și sfîrșește sau cu ruina și degenerescența totală, sau cu răsvrătirea violentă a marilor masse proletare exploatate.

De aceea *„uzura"*, cămătăria, a fost socotită de cei vechi, ca una din cele mai odioase crime sociale și pedepsită ca atare. După această explicație teoretică să trecem la exemplele practice.

§. 3. **Comerțul bancar primitiv.**

Primele bănci erau pur și simplu instituții de cămătărie, al căror capital aparținea uneia sau mai multor persoane, cari făceau în primul rînd cămătărie propriu zisă și schimb de monede. In afară de acestea, făceau și transferturi de capital dintr'un punct la altul al suprafeței globului.

In curînd, pe măsură ce numărul oamenilor înstăriți creștea în statul modern,[1] băncile se organizară pentru a păstra și economiile micilor capitaliști, spre a face cămătărie și în profitul acestora, dar mai ales în profitul băncii: micul capitalist primia pentru „depozitul" său o dobîndă, care era mult mai mică decît dobînda pe care o lua banca dela debitorii săi.

Capitalul fundatorilor băncii, nu mai fu în curînd de cât o fracțiune neglijabilă din depozitele pe cari detentorii de mici economii și capitaluri le încredințau bancherului și pe cari acesta le manipula în primul rînd pentru profitul băncii. Această stare de lucruri a fost definită lapidar de un bancher spiritual: „Les affaires c'est l'argent des autres"!

---

[1] Această creștere a bogăției în statele moderne a fost rezultatul întrebuințării mașinilor, care multiplică efectul muncii individuale primitive (cap. IV.)

Astfel o parte din ce în ce mai notabilă a populaţiei, ajunge să trăiască la un moment dat pe contul restului populaţiei muncitoare. iar bancherul pe contul tuturor.

Inainte de a ne ocupa de întrebuinţarea capitalului bancar, să trecem la un alt tip de bancă, ceva mai modern şi făcînd afaceri ceva mai subtile.

§. 4. **Bănci de emisie.**

Mecanismul elementar al unei bănci de emisiune actuale este următorul:

Un grup de capitalişti depune un stoc de metal preţios. Pe baza acestui stoc, banca poate emite de două, de trei şi de patru ori pe atîta *hîrtie monedă*, care are aceiaşi putere de cumpărare ca moneda metalică. Această monedă e întrebuinţată într'o formă specială de cămătărie: scontul.

Pentru serviciul de scont al diverselor efecte, banca percepe între 3 şi 7% la suma exprimată în moneda ei.

Să ne uităm mai deaproape la operaţiune.

Pentru un capital în aur care doarme în tezaurul său, banca de emisiune percepe — la o „acoperire" de 1/3 —, între 9 şi 20% dobîndă. Precum vedem, e una din cele mai simple şi mai sigure operaţiuni de cămătărie.

§. 5. **Altfel de tipuri de operaţiuni bancare.**

Monedele diferitelor state sunt diferite. Băncile se angajează să facă plăţi între supuşii diferitelor state. Servesc astfel ca intermediari în comerţul internaţional de export şi import. În aceste subtile afaceri, pe cari nu e locul să le analizăm aci, băncile realizează cîştiguri cari în mod normal variază între 3 şi 20%. În timp de inflaţie cîştigurile pot deveni fabuloase.

§. 6. **Marile afaceri bancare.**

Ceace am schiţat pînă acum sunt numai liniile esenţiale ale cămătăriei bancare simple, ale „comerţului de monedă". Vom

studia acum marile afaceri, operaţiile neînţelese de public, cari miros straşnic a excrocherie. E vorba de „marile afaceri" financiare. Notabilele cîştiguri ale cămătariei bancare normale, se capitalizează din ce în ce mai mult, mărind disponibilităţile băncilor.

Dar pofta vine mîncînd. De ce bancherul n'ar realiza cîştiguri şi mai mari? Şi de ce financiarul să împartă aceste cîştiguri cu micul capitalist şi cu deponenţii? De ce să nu jefuiască pe deponent şi de dobînzi şi de capital, dacă aceasta se poate?

În primul moment e vorba să manipuleze astfel, ca depozitele clienţilor să producă mult mai mult decît printr'o cămătărie obişnuită.

Mai întîiu, industria şi comerţul sunt un cîmp admirabil de exploatare. Financiarii şi oamenii lor se înţeleg pentru *„a aranja o afacere"*: o mare fabrică, o mare întreprindere minieră, o mare întreprindere comercială. Bine înţeles, toate vor fi *„mari"* şi toate sub forma de *„societate anonimă pe acţiuni"*.

Ceace doresc să facă, ticluind o astfel de afacere, nu e să aducă un serviciu oarecare concetăţenilor, ci de a le sustrage cît mai mulţi bani cu putinţă.

E ştiut că marea autoritate a magnaţilor financiari face ca acţiunile unei societăţi anonime, sprijinite şi lansate de bănci şi unii capitalişti simandicoşi, să se bucure de o deosebită încredere în public. Şi acum, pentru a face capitalul angajat în afacere să le renteze de la început în mod excepţional, financiarii recurg la cîteva trucuri foarte simple, cari în fond sunt excrocherii curate: mai întâi organizatorii nu angajează în întreprindere decît o mică parte a capitalului nominal (cel mult o treime); al doilea, înainte de a lansa pe piaţă marele stoc de acţiuni care se află în mîna lor, au grije, printr'un joc de vînzare şi cumpărare fictivă, *„la bursă"*, să le mărească în mod artificial preţul. Din zi în zi *cursurile cresc.*

Atras de momeala cîştigului, capitalistul naiv cumpără hîrtia (acţiunea), mult mai scump decît valoarea ei nominală. Adeseori de 3—4 şi chiar de 10 ori mai scump.[1]

Financiarii cari organizează afacerea, nu mai cîştigă într'o astfel de afacere 20—30%, ci 100—200—500—1000% dobîndă la capital.

[1] Să ne reamintim de acţiunile petrolifere de acum cîţiva ani.

Precum vom vedea însă ceva mai jos, aproape nici una din afacerile ticluite de bănci şi financiari, aproape nici una din afacerile ale căror acţiuni ajung în public, nu e realmente viabilă, astfel că rezultatul final al acestor operaţiuni este totdeauna acelaş: micii capitalişti cumpărători de acţiuni sunt traşi pe sfoară iar rechinii finanţei încasează în foarte scurt timp toate economiile lor.

§. 7. **Bursa.**

Bursa, mai ales piaţa de valori fictive, este unul din organele cele mai interesante ale marei excrocherii financiare legalmente organizate. Ea comportă două soiuri de activitate, una privind preţurile mărfurilor şi alta preţul valorilor fictive: acţiuni, obligaţii, monedă, titluri de rentă, etc.

Ne vom mulţumi să ne ocupăm aci numai de cea de a doua, adică de bursa de acţiuni, obligaţii, titluri de rentă etc.

In culisele acestui teatru al bursei, marii trăgători de sfori, marii rechini ai finanţelor, stabilesc în mod artificial „preţul zilei" diverselor hârtii, vânzând şi cumpărând între ei, pentru a realiza cele mai mari câştiguri posibile.

Studiul acestui teatru de excroci, căutând să se jumulească şi să se păcălească unii pe alţii, şi toţi la un loc publicul, ar fi de un ridicul desăvârşit, dacă, precum vom vedea, consecinţele generale asupra economiei nu ar fi atât de cumplite.

§. 8. **Finanţa în organismul economic.**

Am văzut că finanţa nu se mulţumeşte să stoarcă de puteri industria şi comerţul prin cămătăria al cărei rezultat final l'am văzut în § 2. Ea intervine şi direct în mecanismul de producţie şi de circulaţie, aducându-le turburări adânci.

Gravitatea efectelor acestor intervenţii directe ale finanţei, în rolul de creatoare de întreprinderi industriale şi comerciale, ne apare cu evidenţă îndată ce examinăm deosebirile esenţiale dintre activitatea unei întreprinderi sănătoase şi aceea a unei întreprinderi create de finanţă.

O întreprindere particulară sănătoasă începe totdeauna în mic şi creşte numai pe măsură ce debuşeurile sale cresc: ea se

măreşte puţin câte puţin, întrebuinţând în acest scop beneficiile acumulate (cazul unui Ford, al unui Zeiss, etc.) Numai foarte rar, în anumite momente ale desvoltării sale, o astfel de întreprindere împrumută pe termen scurt şi numai pentru operaţiuni sigure şi fără risc. De fiecare dată, mărirea unei intreprinderi sănătoase se sprijină deci pe creşterea asigurată a debuşeului iar *această creştere este rezultatul unui serviciu real făcut comunităţii.*

Când o atare instituţie învinge pe o alta similară ei şi o elimină de pe piaţă, aceasta se datoreşte capacităţii ei excepţionale, faptului că face un serviciu mai bun şi mai eftin clientelei. Lucrul îi este cu putinţă, pentrucă disponibilităţile de capital ale întreprinderii sănătoase provin din câştigul propriu şi nu au să plătească dobînzi celor din afară. In plus, marea majoritate a instalaţiilor vechi sunt amortizate.

Cu totul altfel stă lucrul cu întreprinderile create de finanţă:

Finanţa întemeiază *dintr'o dată* întreprinderi uriaşe. Acestea în loc de a se fi desvoltat sănătos, pe temeiul unei clientele şi unui debuşeu asigurat, sunt obligate să lupte prin toate mijlocele pentru a elimina de pe piaţă şi a distruge pe productorul sănătos, ca să pună mâna pe debuşeurile acestuia. Aceasta n'ar însemna mare lucru, dacă ar rezulta pentru masa cumpărătorilor şi economia generală un avantaj durabil. Efectul e însă contrar.

Primul rezultat, încă de la început, e perturbarea artificială adusă producţiei sănătoase şi în mod natural organizată. In adevăr, apariţiunea bruscă a acestor fabrici uriaşe creează o *supraproducţie* şi deci scoborârea preţurilor în branşa respectivă. Dar această scoborâre de preţuri e cu deosebire primejdioasă tocmai noilor veniţi, instituţiilor create de finanţă, căci le sileşte să producă sub costul real şi le sorţeşte falimentului.

Iată pentru ce: pe când „întreprinderile particulare sănătoase" sunt, precum am văzut, în cea mai mare partea amortizate, şi nu au dobînzi de plătit, instituţiile create de financiari reprezintă investiţiuni enorme, impovorate de dobînzi considerabile şi de cote de amortizare disproporţionate. Este evident că oricare ar fi perfecţiunea technică a nouei întreprinderi şi salariile de mizerie pe cari creaţiunea bancară le-ar putea plăti, ea tot n'ar fi în stare să concureze în mod cinstit şi real cu o întreprindere sănătoasă. E imposibil să poată perzista şi să desvolte normal ca aceasta. O astfel de întreprindere va sfârşi cu atât mai probabil prin faliment, cu cât fiecare creaţiune uriaşă a unui

anumit grup de financiari, va ispiti de îndată un alt grup de financiari, încă mai miopi ca cei dintîi, sa-i imite creind o întreprindere de concurenţă. E drept că, la urma urmei, financiarii cei mari se interesează foarte puţin de rezultatul final, pe care cei mai mulţi îl bănuesc dinainte. De aceia ei au grije, precum am văzut, să speculeze acţiunile la bursă, să le facă să crească, spre a le vinde micilor capitalişti. Aceştia sunt cei cari pierd din falimentul întreprinderii, după ce „creatorii" intreprinderilor şi-au asigurat câştigul.

In rezumat, amestecul finanţei în producţie şi comerţ, duce fatal la rezultatele următoare: întreprinderile particulare sănătoase sunt turburate şi ruinate de întreprinderi nesănătoase şi ursite falimentului. Acestea din urmă provoacă, prin supra-producţie, o scoborâre de preţuri şi de salarii considerabilă, şomaj, imobilizare a unor capitaluri imense şi finalmente, ruina tuturor micilor capitalişti al căror avut e înghiţit de speculatorii financiari. O mare parte a perturbaţiei din economia mondială actuală e datorită acestui fenomen.

§. 9. **Crizele.**

Foarte sumara analiză a acţiunii băncilor şi financiarilor nu face să reiasă decît o mică parte din activitatea dezastruoasă a finanţei. Ea e totuşi îndestulătoare pentru a ne arăta că negustoria de excrocherie, pe care am descris-o, nu poate dăinui mult timp fără încurcături şi fără să ducă neapărat la dezastru final.

În adevăr întreprinderile nesănătoase pe cari le-am descris, sunt susţinute câtva timp de marii financiari şi anume numai pînă când aceştia scapă de acţiunile cari se mai află în posesia lor. După aceea întreprinderile îşi evidenţiază repede lipsa lor de rentabilitate. Lucrul transpiră şi bine înţeles cursul umflat al acţiunilor începe să scadă. Atunci cei mai pricepuţi încep să se desfacă de acţiunile lor: scăderea devine vertiginoasă, întreprinderile încep să se prăbuşească iar panica îşi face drum pe piaţa excrocilor. Un vînt de dezastru începe să sufle, măturînd mai întîiu valorile fictive.

Acesta e începutul crizei. Fiecare capitalist încearcă atunci să se asigure împotriva riscului, restrîngînd creditul. Apare o tot mai accentuală *lipsă de bani pe piaţă*, dobînzile cresc şi

întreprinderile nerentabile dau faliment una câte una. Efectele imediate sunt *şomajul şi mărirea panicei.* Din cauza şomajului şi micşorării capacităţii de cumpărare, acum şi instituţiile productive mai sănătoase încep să scoboare salariile şi numărul lucrătorilor. Deci noi şomeuri. Ori şomajul crescând şi scoborârea sistematică a salariilor, au drept efect *o continuă micşorare a puterii de cumpărare a marilor masse.* Aceasta sileşte la o nouă restrângere a producţiei: şomaj şi mai mare. O nouă micşorare de salarii. Acum cele mai multe din marile instituţii productive sănătoase se resimt şi sunt nevoite să se restrângă, ori chiar să închidă porţile. Multe bănci suprinse de catastrofă se prăbuşesc, mărind sărăcia şi dezorganizând mai departe piaţa. Acesta e mecanismul crizelor. Ele sunt deci, în ultima analiză, *sărăcirea productorului şi salariatului în favorul câtorva mari speculatori financiari, la cari se acumulează moneda şi titlurile de proprietate.*

Această mare de suferinţe şi nedreptate, acest proces de întîrziere a evoluţiei organismului social, de dezorganizare a producţiei şi circulaţiei, de înfometare a masselor salariate, este precum se vede, rezultatul activităţii parazitare a marei finanţe.

Dar funesta ei acţiune nu se opreşte la provocarea dezastrelor periodice, numite crize. Finanţa mineză într'un mod încă mai continuu şi mai grav sănătatea statelor.

§. 10. **Comerţul exterior.**

După concepţia lui Ford şi a sociologilor moderni, industria unei ţări există în primul rând pentru a face un „serviciu social": pentru satisfacerea nevoilor locuitorilor statului.

Exportul producţiunii unui stat nu are justificare decît pentru a primi în schimb, din celelalte state, utilităţi pe cari statul exportator nu le poate produce, sau le produce numai în cantităţi insuficiente. Aceasta e concepţia fordistă.

Ea nu e nici pe departe concepţia marilor productori actuali. Cea mai mare parte din ei nici nu se gîndesc că producţia e un serviciu făcut comunităţii în care se desvoltă fabrica. Ţinta lor unică e de a cîştiga cît mai mult posibil, producînd şi vînzînd cât mai mult şi cît mai scump cu putinţă.

Aceasta este mentalitatea financiarilor cari crează sau finanţează întreprinderi productive.

Primejdia ei se arată mai cu seamă în ţările cu industrie înaintată. Acestea caută să exploateze nu numai populaţia proprie-ci şi ţările mai înapoiate, pentru a scoate din ele cît mai mulţi bani cu putinţă. Deaceea alcătuirea economiei unora din statele actuale este de aşa natură, încît dacă ar fi reduse să nu poată exporta măcar 50% din producţia lor pe pieţele streine, o bună parte din populaţie ar fi în curînd ruinată şi redusă la foamete. Aceasta chiar dacă — precum e cazul Angliei —, statul ar poseda regiuni imense productive cari să-i poată nutri din prisos populaţia. Aceste ţări, prin finanţa lor, trăiesc ca paraziţii altor ţări. Finanţa lor e singura profitoare a acestor industrii, salariaţii fiind în realitate numai „carne de uzină".

Însă acest echilibru între statul speculator şi cele speculate este, prin însăşi natura lui, puţin stabil: încetul cu încetul, pieţele popoarelor înapoiate din punct de vedere industrial sunt cutropite de speculatorii altor ţări. Ei încearcă să se suplanteze unii pe alţii în rentabila speculare a pieţelor.

Atunci pentru a-şi putea garanta situaţia de parazit privilegiat, finanţa ţărilor exportatoare, veritabilul beneficiar al situaţiei, recurge la mijloace pe cari trebue să le cunoaştem, mai ales noi — exploataţii — pentru a putea judeca imoralitatea lor.

În primul rînd, pentru a suporta concurenţa pe pieţele streine, financiarii scoboară salariile la ei acasă, pe deoparte direct, pe dealtă parte — şi mai eficace —, indirect: stabilind tarife vamale prohibitive, cari le permit să vîndă mai scump concetăţenilor lor, decît străinătăţii. Mai mult încă, finanţa ajunge pînă acolo încît să oblige populaţia, adică marea massă a consumatorilor, să li plătească din bugetul statului, prime de export, cari să-i pună în măsură să vîndă pe piaţa exterioară producţia lor în cost, sau chiar sub cost. Diferenţa şi cîştigul e luat de financiari dela proprii lor concetăţeni.[1]

Că în acest mod, finanţa străină face imposibilă naşterea şi desvoltarea unei industrii sănătoase în ţările mai înapoiate, cari le servesc drept piaţă de desfacere, e evident.

Un al doilea mijloc întrebuinţat în acelaş scop, este de a *oferi împrumuturi guvernelor imorale ale ţărilor înapoiate*, cu condiţia ca acestea să nu cumpere anumite materiale decît dela industrile finanţate de ei, asigurîndu-şi monopolul de vînzare în

[1] Ne amintim de pildă la noi de industria zahărului şi acum de curând de prima de export plătită din timbrul pe pâne!

ţara respectivă. Manoperele de acest soi, se chiamă a crea „pieţe şi zone de influenţă".

Vom vedea numai decît mai jos la ce rezultate duc aceste maşinaţiuni şi ce consecinţe au pentru popoare aceste tendinţe de „extensiune comercială" a finanţei.

Bine înţeles însă că, chiar în aceste condiţiuni, acapararea unei pieţi nu-i durabilă. Mai întîi ţările înapoiate, supte şi sleite puţin cîte puţin de aceste caracatiţe financiare, devin tot mai sărace: înglodate în biruri tot mai sîngeroase, capacitatea lor de cumpărare slăbeşte din ce în ce. Rezultatele acestor binecuvântate acţiuni, sunt că pe de-oparte popoarele înapoiate sunt ruinate, iar pe de altă parte, la popoarele exportatoare, că şomajul şi criza apar accentuîndu-se din ce în ce.

In afară de acestea, alţi rechini ai finanţei încearcă să răpească prada celor dintîi, finanţînd, în interiorul ţării exploatate, întreprinderi protejate de bariere vamale ridicate. Şi acestea reprezintă o sărăcire a populaţiei.

Această luptă pentru acapararea pieţelor e dusă, bine înţeleles, numai în interesul finanţei. Financiarii au însă dibăcia s'o prezinte ca fiind dusă în interesul statului şi a populaţiei lucrătoare.

Graţie mijloacelor pe cari le vom cunoaşte imediat, ea reuşeşte să-şi camufleze interesul ei parazitar, prezentîndu-l ca pe „un interes şi un prestigiu de stat", ajungând aproape totdeauna să convingă popoarele că e o chestiune de viaţă şi de moarte pentru ele să-şi asigure pieţele şi zonele de influenţă.

§. 11. **Parlamentul, presa şi finanţa.**

Mijloacele întrebuinţate de finanţă pentru a obliga guvernul să o ajute în jaful şi în dezvoltarea parazitismului ei sunt pe cît de simple, pe atît de eficace.

In primul rînd finanţa prinde în mrejele ei pe indivizii cari formează parlamentele şi guvernele, condiţionînd existenţa lor de prosperitatea instituţiilor ei şi cointeresîndu-i la cîştigurile ei. In ţările de moralitate mai îndoielnică, finanţa cumpără pur şi simplu parlamentele şi oamenii politici, finanţează partide şi stăpîneşte de-a dreptul guvernele. In ţările cu o moralitate ceva mai ridicată, ea lucrează mai puţin făţiş: trimite în parlament

mai cu seamă reprezentanţi ai industriei, comerţului şi salariaţilor cari traiesc sub dependenţa ei, interesele acestora fiind identice cu ale ei. Plăteşte economişti şi specialişti cari să-i sprijine, iar la nevoie, găseşte mijloace de a constrînge pe toţi să facă „jocul" finanţei.

Al doilea mijloc, tot atît de eficace îl formează marea presă, care este în întregime în slujba şi în puterea financiarilor. Finanţa crează astfel, sistematic, zi cu zi, ceace se chiamă o „opinie publică".

Grosolană în ţările înapoiate, unde sforile sunt evidente, organizaţia pe care am descris-o îşi atinge perfecţiunea de camuflaj în ţarile mai înaintate. Nu e însă nevoie să insistăm prea mult în analiza acestor mijloace. Odată metoda cunoscută — şi e în principiu aceeaşi pretutindeni — oricine poate recunoaşte uşor „jocul" finanţei în toate ţările din lume.

§. 12. **Răsboaiele.**

E interesant de văzut rolul în răsboaie al finanţei marilor state industriale şi anume cum ea fomentează din umbră măcelurile universale.

Precum am văzut, prin mijloacele pe cari le-am descris, reuşeşte să convingă opinia publică şi guvernele că e de un interes primordial pentru stat să-şi asigure „pieţe de export" şi „zone de influenţă". Ii e încă mai uşor, prin aceeaşi mijloace, să prezinte concurenţa altor ţari, ca un atentat la interesele vitale ale ţării lor.

Financiarii reuşesc astfel să creeze între diferitele ţări animozităţi, suspiciuni, uri reciproce, pe care presa plătită de ei are grijă să le întreţie şi să le aţiţe zi cu zi. Aceasta îi slujeşte din două puncte de vedere: pe deoparte să distragă atenţia maselor dela propriile crime şi vinovăţii ale finanţei şi politicei ei, iar pe de altă parte să le facă să creadă că suferinţele şi mizeria internă sunt datorite uneltirilor altor ţări. Financiarii împing astfel la înarmările pe cari „oratorii" din parlamente, cari sunt în solda lor, le proclamă cu tobe şi surle, ca indispensabile. In acest fel sunt impuse popoarelor imensele cheltueli pentru înarmări, cheltueli de cari singuri financiarii profită realmente.

Bine-înţeles, aceste manifestaţiuni obligă şi pe celelalte ţări

să se înarmeze şi ele. Aci stă origina întrecerii în înarmări uriaşe, de 30 ani încoace.

Pentru a realiza câştiguri şi mai mari, finanţa nu ezită în cele din urmă să arunce popoarele în războaiele al căror unic profitor material este ea. Căci războiul este pentru financiar, momentul pin excelenţă al marilor afaceri şi al exploatării capitalurilor cu 1000% venit.

Ca să nu se creadă că e o exagerare, să citäm pe H. Ford[1]:

„Răsboaiele în ţările moderne sunt un produs artificial, fabricat după o technică determinată, de către financiarii, cari au interes la declanşarea lui. Se începe prin a prelucra publicul. Se excită bănuiala lui împotriva ţării cu care e vorba să intre în răsboiu. Toate aceste manopere nu cer decit intervenţia unui mic număr de agenţi dotaţi cu oarecare dibăcie şi cu multă lipsă de conştiinţă, precum şi de o presă ale cărei interese să fie legate de interesele financiarilor pe care răsboiul le va favoriza. Căci răsboiul este afacerea cea mai bună, pentru oamenii cari iubesc astfel de bani: Este o orgie de bani, tot atât cât este şi o orgie de sânge.!"*

§. 13. **Datoria publică.**

Impinse de interesele parlamentarilor şi ale marilor electori, precum şi de curente de opinie publică, făurite de o presă în solda financiarilor, guvernele mai tuturor ţărilor, simple jucării şi unelte ale finanţei, sunt obligate să angajeze statele în cele mai nebune cheltueli.

Interesul parazitar care pricinueşte aceste cheltueli, este ascuns sub formulele sforăitoare şi fără conţinut real:

„Interesul public", „prestigiul naţional" ori „cultural", „supremaţia monetară", „militară", „navală", „comercială", etc.

Guvernele sunt astfel obligate să recurgă la împrumuturi şi vin să se îndatoreze la aceiaşi financiari, pentru sume foarte importante.

Să privim ceva mai de aproape aceste datorii publice.

Imprumuturile se fac, în general, în modul următor: câteva mari bănci se angajează „să lanseze" împrumutul, în schimbul unui anumit „comision", putînd să varieze între 2 şi 5%. Imprumutul e „lansat" sub forma de „titluri de rentă ln purtător," pe

[1] H. Ford. *Aujourdhui et demain.*

cari băncile şi publicul le cumpără. Aceste titluri dau o dobândă fixă (în aparenţă), care variază în general între 5 şi 10%.

In realitate această dobândă este mult mai mare, căci pe de o parte, cumpărătorul unui titlu nu plăteşte întreaga sumă care reprezintă valoarea nominală a titlului, ci 5—20% mai puţin, după „cota de emisiune„.

Precum vedem, e aici o operaţie tipică de cămătărie pe contul statelor. Băncile, fără să riste nimic, câştigă dintr'o dată sume fantastice de la „comision". Dar operaţia nu se opreşte aci: bonurile cumpărate de public sunt speculate apoi la bursă, totdeauna scoborându-li-se preţul, mult sub valoarea nominală. Abia după aceia financiarii dibaci le cumpără la preţ mult mai scăzut, uneori cu preţul pe jumătate sau chiar 1/3.[1] Astfel o dobândă la capitalul nominal de 7%, aduce în realitate cumpărătorului ulterior 15 şi chiar peste 20% venit sigur.

Aceasta este una din formele cele mai evidente de exploatare uriaşe, sistematică şi făţişe a statelor de către cămătari. Datoriile publice împovorează bugetele statelor cu un sfert până la o treime din valoarea lor.

Trebue să reamintim că nu numai statele, *dar şi oraşele, fac împrumuturi de acest soiu*, ca să ne dăm seama cât pompează finanţa din munca producătorilor.

Dobînzile şi anuităţile acestor împrumuturi ale statelor şi oraşelor, se cifrează astăzi la multe sute de miliarde de lei an ua şi contribue într'o imensă măsură la dezorganizarea şi ruina statelor, căci la urma urmei aceste dobînzi sunt plătite din salariile producătorilor, pe cari fiscul le scoboară astfel, în profitul unei minorităţi de cămătari,

Tot de odată datoriile publice crescânde fac statul tot mai încapabil să facă faţă cheltuelilor necesare vieţii publice şi astfel ele ruinează pe încetul întreg organismul de stat. Este exact situaţia, descrisă la §. 1.: „sistemul închis" de acolo, devine aci *„economia mondială."*

§. 14. **Finanţa, răsboiul mondial şi criza mondială.**

Efectele răsboiului mondial sunt prea bine cunoscute pentru a mai fi nevoie să le analizăm aci. E destul să reamintim numai,

[1] Vezi titlurile noastre de rentă.

ceeace toate lumea ştie, anume că, din punct de vedere economic, finanţa fu singurul mare profitor al măcelului: a fost conjunctura jafurilor şi profiturilor imense. Cu acea ocazie ea a arătat ce poate:

Nu numai că datoriile publice au crescut în proporţie fantastică, dar concentrând astfel imense capitaluri în foarte scurt timp, uzînd de toate resorturile de excrocherie, de toată virtuozitatea mijloacelor de exploatare a statelor, finanţa de după răsboi a reuşit să-şi implânte ventuzele până în cele mai intime ţesuturi ale organismului social, nelăsând nimic neexploatat în folosul paraziţilor financiari.

Ea a dus astfel toate popoare globului la o mizerie tot mai adîncă, pompând produsul muncii lor, prin sute de milioane de tentacule.

Având în puterea sa toate atuurile cari îi permiteau să decidă în convenţiile cari stabilesc preţurile şi valoarea monedelor, a ajuns în lăcomia ei crescîndă, să ruineze şi să dezorganizeze tot organismul economic al lumii întregi.

Criza nu este, precum vedem, decât cangrena socială provocată de acest imens parazit, ajuns la astfel de proporţii, încât viaţa statelor moderne devine din zi în zi mai puţin posibilă.

Parazitul e gata să ucidă organismul pe care l-a năpădit şi va pieri împreună cu el. Acesta este procesul esenţial al crizei mondiale.

Infinitatea de factori cari au cauzat-o se reduce, dacă ne uităm mai bine, la acţiunea unui singur agent, sub multiple şi proteice forme: cămătăria mondială şi parazitismul colosal la care dă naştere.

Natura, metodele şi moralitatea finanţelor se pot ilustra printr'un singur exemplu tipic: cazul „Kreuger".

§. 15. **Consecinţele morale şi biologice ale parazitismului financiar.**

Rezultatul acestei organizaţii parazitare a finanţei moderne, nu sunt numai înfometarea crescândă a sute de milioane de elemente umane preţioase, mai sunt şi alte consecinţe încă mai grave. O boală condiţionează pe o alta.

Rău hrănite, în locuinţe nehigienice, trăind adesea în con-

diţii mai precare decât în evul mediu, marile masse ale productorilor se anemiază şi degenerează, roase de boli cari ameninţă viitorul rasei. Mijloacele de cari comunitatea ar trebui să dispună, pentru a combate aceşti factori de degenerescenţă, sunt din ce în ce mai reduse, tocmai din cauza dezorganizării datorite parasitismului financiar, care prelevează o imensă parte a veniturilor statului, fără nici un folos pentru acesta.

Educaţia şi instrucţia publică sunt, ca şi eugenia şi higiena publică, condiţiuni fundamentale de existenţă şi perzistenţă a colectivităţilor omeneşti. Statele nu mai dispun însă, în bugetele lor, decât de sume derizorii, tot din cauza sumelor colosale prelevate în profitul finanţei, sub forma de speculare a producţiei, a circulaţiei, a monedei, a armamentelor ruinătoare.

In fine să ne reamintim că, în realitate, prescripţiunile moralei nu sunt decât exprimarea condiţiilor pe cari trebue să le împlinească activitatea noastră, pentru ca o viaţă socială normală şi liniştită să fie posibilă. Şi să examinăm şi din acest punct de vedere rolul finanţei. Vom constata că şi aci, parazitismul financiar macină temeliile organizaţiilor sociale:

Viţiile cele mai abjecte şi mai ruinătoare, nu sunt decât toxinele sociale secretate în mod necesar şi natural de existenţa depravării în bogaţie leneşe a paraziţilor şi numeroşilor paraziţi ai acestor paraziţi. Aceste viţii se întind tot mai mult în massele producătoare, pe cari nici o educaţie morală nu vine să le apere. Ticăloşirea roade măduva societăţii zi cu zi, contribuind să scoboare vitalitatea marilor masse, deja ameninţată de condiţiile de trai pe cari le-am descris.

Puţin câte puţin, idealul mai tuturor indivizilor, pervertiţi de ispita zilnică a singurelor exemple de bună-stare pe care o văd, se unifică pentru fiecare în dorinţa de ajunge să trăiască şi el ca parazit, să urmărească satisfacţia ucigătoare a unor zădarnice, egoiste şi nesănătoase plăceri.

§. 16. **Insuficienţele şi deformaţiile organice ale democraţiilor parlamentare actuale.**

Trebue mai intîiu să constatăm în democraţiile actuale absenţa oricărei serioase educaţiuni morale-publice, cu excepţiunea unui vag început de educaţie patriotic şovină, întemeiată mai mult pe ură decît pe iubire, destructivă, mai mult decât constructivă, putînd servi mai mult să aţiţe massele, decît să le organizeze.

Orice educaţie morală cu adevărat democratică, e complect absentă în statele noastre. Din vechea educaţie religioasă, nu a rămas azi decît un fals umanitarism sentimental, al cărui cel mai frumos fruct se reduce le ideia de „a da de pomană“ ceeace nu-ţi mai trebue: paraziţi graşi şi viţioşi se umflă în pene de a fi întreţinut pe ici pe colo mizeria infirmilor şi a nenorocitelor victime ale dezordinei economice, cauzate de parazitismul social.

Ca unică educaţie morală, cu adevărat eficace prin exemplu şi prestigiu, nu avem decât modelele zilnice de viţii, de nedreptăţi, de tripotaje de tot soiul, pe cari presa le etalează cu delicii, pe cari cărţile literare le descriu cu surîzîndă seninătate. Intregul aspect de decrepitudine şi de viţiu, de amoralitate şi de violenţă, pe care obişnuinţa de a le vedea în toate zilele, fără a le analiza niciodată în cauzele şi mai ales efectele lor, apare copilului şi adultului ca o stare naturală a societăţii.

Cum nici un resort sentimental al unui ideal transcendent nu e încordat în sufletul copilului şi al tînărului, el rămîne prada instinctelor variate, a dorinţelor primitive, foarte ades viţiate şi dezordonate. E de mirare că tipul mediu al claselor parazitare şi produsul şcolilor noastre e atât de des de un egoism animal şi mărginit, că sub luciul unei false bune creşteri şi sub hainele elegante, întîlnim sufletul unei bestii laşe şi răufăcătoare?

Fericite influenţe întîmplătoare, vin sporadic să creeze exemplare de o superioară umanitate; dar şi cu acestea se petrece o selecţie inversă a valorilor: aproape automat indivizii de o moralitate şi inteligenţă superioară, sunt fie învinşi şi eliminaţi, fie în cel mai bun caz, fără rol activ în organizaţia socială.

Instrucţiunea publică pînă la 18 ani şi de cele mai multe ori pînă la sfîrşitul ultimei etape, nu e mai puţin lipsită de orice eficienţă socială. In adevăr, ce vine să înveţe copilnl în şcolile noastre de tot soiul? Il îndopăm cu cunoştinţe futile: nume, şi, iar nume, cifre, fapte fără importanţă socială, din istorie, din literatură, din ştiinţă; cuvinte şi iar cuvinte în limbi moarte şi vii. Şcoala îi transformă creerul într'un fişier incoherent şi fără eficienţă.

Bacalaureatul, ca şi licenţiatul în litere, în ştiinţe etc. (chiar în sociologie!) nu ştie nimic solid şi adînc asupra statului şi

asupra vieţii. El este tot atît de puţin un cetăţean conştient, un idealist, un luptător, pe cît este de puţin un producător de utilităţi. Este bugetivorul viitor, care nu visează de cît parazitismul plin de delicii şi cîştigul fără muncă, pentru a se amuza cu fleacuri egoiste, dacă nu cu vicii degradante.

Aceasta este starea de suflet pe care ne-o ilustrează în viaţă literatura de mare tiraj, oglinda ei. Astfel se explică şi fenomenul în aparenţă curios al quasi inexistenţei oamenilor cari gîndesc realmente sănătos în societatea modernă; de ce este aşa de rar spiritul de analiză şi de ce, atunci cînd există, ţintele pe cari şi le propune sunt fără însemnătate socială şi morală.

Nimic nu arată mai bine de cât aceasta superficialitatea şi desrădăcinărea socială a instrucţiei publice, care e azi atât de des simpla pepinieră de inutilităţi şi creatoare de pacotilă culturală. Caracterizarea unei mari părţi ale aparatului de instrucţie este: desvoltarea excesivă şi parazitară a elementelor fără importanţă şi de lux, în dauna esenţialului şi a utilului pentru societate. Tocmai această incultură socială şi lipsă de educaţie civică serioasă ne explică fără sforţare posibilitatea dăinuirii imensei excrocherii şi imoralităţi financiare şi politice în statul modern actual. Ea ne explică deasemenea neputinţa masselor înşelate, de a se descurca din reţeaua inextricabilă a caracatiţei financiare, de şi ar avea, în principiu, putinţa să se debareseze de ea, cu ajutorul votului universal. Massele nu pot s'o facă din simplul şi evidentul motiv că *le lipseşte complet educaţia şi instrucţia socială*, mai ales din acest punct de vedere.

Tot aci e şi explicaţia activităţii partidelor politice în statul democrat.

§. 17. **O categorie modernă de paraziţi.**

§ precedent ne explică fără sforţare apariţia şi persistenţa unei categorii moderne de parazitism, care s'a desvoltat în mod special în statul democrat modern: *politicianii şi partidele politice.*

Este evident că, din motivele pe cari le-am descrîs mai sus, nici în democraţiile parlamentare actuale massele n'au putut să fie mulţumite de soarta lor şi deci de guvernele lor. Ele simt că sunt victime înşelătoriei cuiva, ele îşi dau socoteală că lucrurile ar putea şi ar trebui să meargă mai bine şi că nedreptăţi amare se comit împotrivă-le. Massele doresc o soartă mai bună, dar

întocmai ca animalele, ştiu unde le doare, dar nu ştiu *de ce* le doare şi mai ales cari sunt mijloacele prin cari ar putea scăpa de această suferinţă. Le lipseşte aproape integral cunoştinţa realităţilor, a cauzelor nemulţumirilor lor şi a mijloacelor de a se elibera, căci instrucţiunea publică şi presa s'au păzit să le lumineze în această privinţă. Azi cine încearcă s'o facă, e împiedecat prin toate mijloacele.

Evident că astfel de condiţii au constituit terenul propice pentru desvoltarea parazitismului politicianist.

Politicianii sunt exploatatorii — neprimejdioşi pentru finanţă — cari speculează dorinţa de mai bine şi nemulţumirile masselor, promiţîndu-le satisfacţii, fie prin „sisteme" şi „doctrine" mai mult sau mai puţin închegate în programe, fie prin jocul individual de influenţe personale.

Politica actuală a devenit o negustorie de promisii şi iluziuni. Au apărut în viaţa de stat democratică, un număr tot mai mare de oameni cari se îndeletnicesc cu această meserie. Aceştia sunt deobicei ambiţioşi şi arivişti cari nu au altă ţintă, decît de a se îmbogaţi pe această cale, pentru a trăi ca paraziţi sociali. Li se alătură un mare număr de vanitoşi doritori de a se vedea pe primul plan al atenţiei publice, ridiculi vînători de satisfacţiuni pe cîmpul deşertăciunilor.

Cei mai mulţi dintre politicieni sunt salariaţii şi paraziţii finanţei pe care o slujesc, când nu sunt excroci capabili de orice, ori, vanitoşi de duzină, cu atît mai primejdioşi, cu cît cred mai serios în minciunile pe cari li le suflă trăgătorii de sfori ai politicei.

Excepţiile oricât de strălucite, nu fac de cît să reiasă mai limpede regula.

§. 18. **Concluziuni.**

Alcătuirea socială a democraţiilor parlamentare este roasă de două boale parazitare, simultane şi ucigătoare: *de imensul parazitism financiar şi de politicianismul altoit pe el şi condiţionat de el.* La acestea toate se adaugă deformările esenţiale şi carenţele organismului social: *lipsa organelor de armonizare şi echilibru în mecanismul economic al alcătuirii de stat: lipsa unei educaţiuni şi instrucţiuni sociale eficace; în fine, lipsa responsabilităţii efective în viaţa politică.*

Boalele de cari suferă organismul social — economic al democraţiilor parlamentare au devenit atît de grave, încît zilele acestor categorii de state sunt numărate. Dar e evident că *orice sanare e practic cu neputinţă, fără o eliminare radicală a parazitismului financiar şi politic*, care singure să permită apoi, asanarea generală şi completarea carenţelor primejdioase din organizaţia de stat.

§. 19. **Utopia paneuropeană.**

Din expunerea de mai sus se vede limpede şi fără putinţă de îndoială, că aşteptările cari se pun de către visătorii — umanitarişti bine intenţionaţi, într'o uniune mondială sau numai într'o uniune pan-europeană a acestor democraţii mîncate de virusul parazitismului, sunt visuri de naivi, o formidabilă eroare. O Pan-Europă nu-i numai irealizabilă, dar chiar presupunînd înfăptuită această aglutinare de state infestate de paraziţi şi în curs de confitură socială, ce profit ar avea popoarele? Totul ar rămîne în aceiaşi stare, cu deosebirea că finanţa mondială a statelor parazitare şi-ar asigura o exploatare mai uşoară şi mai sigură a maselor noastre înapoiate, pe un timp relativ scurt; pentru ca apoi, problema să se pună cu o acuitate şi mai mare, iar catastrofele să fie şi mai sîngeroase. Exemplul crizei fără precedent din Statele-Unite, cari reprezintă o imagine flatată a Pan-Europei, ne-o dovedeşte cu prisosinţă.

Numai faptul că finanţa mare împinge azi la Geneva şi în presa mondială la realizarea unei „uniuni economice" este edificator. Ar avea încă de profitat. Deci ideia unor uniuni internaţionale nu ne poate distrage, nu trebue să ne distragă de la partea esenţială a problemei.

Ceeace trebue să facă în primul rînd organismul social, este să se desbare de parazitismul financiar precum şi de paraziţii şi acoliţii lor: politicienii veroşi. Numai veniturile incasate azi de aceste diverse categorii de paraziţi, sunt suficiente pentru asanarea generală a statelor.

LECŢIA III.

Manifestări morbide speciale, caracteristice statului romîn.

§. 1. **Introducere.**

In capitolul precedent am examinat problema bolilor sociale ale democraţiilor moderne dintr'un punct de vedere cu totul general. Tot ceace am spus acolo e valabil şi pentru statul nostru. Rămîne să examinăm mai de aproape parazitismele şi carenţele sub formele speciale în cari ele apar în statul romîn.

§. 2. **Cămătăria în Romînia.**

Am văzut în §. 2. din capitolul I. cari sunt efectele cămătăriei asupra vieţii economice dintr'un stat: cu cît *datoriile şi dobînzile sunt mai mari, cu atît mai repede are loc procesul de pauperizare şi de expropriere a masselor producătoare, în favorul paraziţilor financiari şi cu atît mai grabnică e dezorganizarea economiei.*

La noi în Romînia dobînzile au fost mai ridicate decît în orice ţară din lume: 15% lua statul, 20—22% a fost dobînda curentă luată de bănci debitorilor lor. Foarte ades dobînzile au atins 30 şi 40%. Mai e de mirare că, în timp atît de scurt, am ajuns la o extraordinară împovorare a proprietăţii cu datorii uriaşe şi în starea de dezorganizare a utilajului economic general? Nu-i limpede că, fără legiuiri de păsuire, cel puţin 60% din întreaga proprietate ar fi azi în mîinele unei minorităţi de acaparatori?

§. 3. Parazitismul financiar în industrie.

Fenomenul general al amestecului finanţei în industrie, aşa cum l-am descris la §. 6. al capitolului precedent, s'a manifestat şi la noi, luînd în plus o serie de caractere specifice romînesti. Să examinăm cîteva din ele:

a) *Intreprinderile petrolifere*, cari imediat după războiu au apărut ca ciupercile din pămînt, sub forma de societăţi anonime pe acţiuni, au fost finanţate şi lansate de bănci. Ele au avut exact caracterul pe care l-am descris mai înainte: prin manopere de speculă bursieră, acţiunile au fost umflate la de 7—12 ori valoarea lor nominală şi plasate în public, pentru ca în scurt timp după acea să cadă la 1/20 din valoarea lor, sau chiar la zero. Astfel a căzut în mîinele cîtorva rechini financiari un imens capital, care reprezenta economiile de decenii ale micilor noştri capitalişti.

b) *Alte întreprinderi industriale.* Acelaş proces s'a petrecut cu miile de societăţi pe acţiuni cari au luat naştere pe atunci, în aşa zisa „perioadă de înflorire".

Mai e nevoie să reamintim fabricile de tipul „Uzinelor chimice romîne" cari şi-au închis porţile la 2—3 ani după ce acţiunile lor faceau primă pe piaţă? Să reamintim, ca un exemplu caracteristic, că în acest interval s'au creat de către bănci 5 fabrici mari de sticlă de geamuri, din care fiecare e în stare să să acopere aproape întreg consumul de sticlă al ţării în vremuri bune? Sau că fabricile de ciment create atunci au o capacitate de producţie care depăşeşte de 2—3 ori consumul intern? etc. etc. In acest fel s'au îngheţat în investiţii improductive capitalurile reprezentînd economiile muncite an cu an, de micii capitalişti.

c) *Cartelarea şi trusturile.* In afară de ruinarea cumpărătorilor de acţiuni un al doilea rezultat a acestor investiţiuni improductive a fost cartelarea, trustarea şi contingentarea producţiilor întreprinderilor prea mari, create de finanţă. Pentru ca prin concurenţă să nu se ajungă la o catastrofală scoborîre de preţuri, fabricile de cari vorbirăm s'au înţeles între ele să nu se concureze, ci să-şi împartă piaţa după anumite criterii şi să vîndă toate cu acelaş preţ. Cu alte cuvinte să se carteleze şi să şi "contingenteze" producţia. Astfel producţia fiecărei fabrici e redusă la o treime şi chiar o cincime din capacitaatea fie căreia

din ele. Unele chiar sunt obligate să nu lucreze, primind pentru acestea o despăgubire anuală. Nimic mai edificator de cît aceasta: *un cîştig net, ca să stea degeaba.*

Evident că, în aceste condiţiuni, preţul produselor trebue să fie foarte ridicat; căci e vorba să se amortizeze şi să se plătească dobînzi pentru un capital corespunzător la o producţie de 3—4 ori mai mare. Dar pentru a putea menţine astfel de preţuri disproporţionat de ridicate faţă de preţurile depe piaţa mondială, finanţa romînă a obligat guvernul să pună taxe vamale considerabile la import. Prin acest procedeu toate obiectele de prima necesitate, produse în ţară sunt toate scumpite cu cel puţin 30-40% (uneori, cu 150—250%) din cît ar costa în cazul unei industrii sănătoase. Aceasta însemnează că toţi cetăţenii suportă din veniturile şi salarile lor dobînzile capitalurilor îngheţate în industriile neproductive, cartelate. Ei suportă greşelile şi excrocheriile financiarilor. Zahărul, cimentul, sticla, hîrtia, stofele, obiectele de fer, etc. se vînd în medíe de cel puţin 2 ori mai scump de cît le-ar putea produce o industrie sănătoasă. Ce însemnează aceasta altceva de cît a micşora veniturile şi salariile tuturor cetăţenilor, în folosul unei finanţe parazitare.

Cea mai caracteristică şi prea bine cunoscută este exploatarea populaţiei ţării noastre prin industria zahărului: acest aliment se vinde cu 450% mai scump de cît pe piaţa mondială. Cei puţin 250% se întoarc în favorul paraziţilor finaciari cărora le aparţine industria. In curs de 50 ani ţara a fost jefuită cu miliarde, numai de la acest articol.

§. 4. Parlamentarismul, guvernele şi finanţa la noi.

Tot atît de caracteristică pentru Rominia e manifestarea dependenţei făţişe şi cinice a guvernelor şi a oamenilor politici faţă de finanţă: *Toate partidele politice au fost şi sunt finanţate de bănci. Oamenii politici cei mai de seamă, preşedinţi de consiliu, miniştri de finanţe etc. sunt membri în consiliile de administraţie ale băncilor şi ale întreprinderilor finanţate de ele, sau au făcut afaceri rentabile cu acestea. Cea mai mare parte a oamenilor politici sunt datori milioane, la diferitele bănci şi... plătesc cînd ajung la putere.*

Evident că în aceste împrejurări *finanţa dictează direct*

condiţiile ei guvernului, căci e bine înţeles că dacă ea avansează bani diferitelor partide şi oameni politici, n' o face din motive idealiste: trebue să renteze măcar 200%, fie prin legiuiri fie prin acte de guvernămînt în interesul parazitismului financiar.

Reamintim dintre acestea pe cele mai generale şi mai cunoscute: tarife vamale în interesul intreprinderilor industriale şi comerciale finanţate de bănci; recunoaşterea legală a dobînzilor cămătăreşti nimicitoare, urcate ca nicăeri aiure; acapararea sistematică a bunurilor statului prin aşa zisele *„cointeresări"*; prin ceziuni de întreprinderi miniere, de perimetre de petrol etc.; prin asigurarea de furnituri de miliarde; în fine prin preluarea de către stat a mai tuturor pierderilor suferite de bănci. Numai aceste pierderi însumează zeci de miliarde! Să reamintim în această privinţă de *„portofoliile putrede"* preluate de stat, de cît s'a cheltuit de stat pentru a salva banca Marmorosch & Blank etc. Toate acestea sunt luate din avutul nostru, al marei majorităţi, care munceşte. Numai cu banii astfel irosiţi am fi putut asigura o rodnică activitate unei mari părţi a tineretului!

In rezumat, am făcut dovada că toate *partidele politice sunt cumpărate făţiş, de finanţa mare care şi-a asigurat astfel o exploatare nestînjenită a populaţiei.*

Această simbioză dintre parazitismul bancar şi parazitismul politic se manifestă pe terenul industrial printr'un fenomen a cărui generalitate e caracteristică. In toate întreprinderile create de finanţă întîlnim aceiaşi manifestare: societăţile sunt prevăzute cu *„consilii de administraţie"*, numeroase şi foarte gras plătite, cu *„tantieme"* anuale, de sute de mii şi milioane. *In aceste consilii se află 90% oameni politici, fără nici o pricepere în materie.* Ce caută ei acolo? Sunt puşi de finanţă ca să cointereseze partidele la opera de jaf. *Chiar cînd întreprinderea e deficitară, aceste tantieme se plătesc până în ultima zi*, cel puţin oamenilor politici. Fenomenul îl regăsim şi în întreprinderile productive, organizate de finanţa streină pe teritoriul nostru. Cu aceasta ciclul dovezilor e incheiat.

§. 5. **Presa şi finanţa.**

Presa cotidiană întreagă şi cea mai mare parte a institutelor de editură se află fie direct în mânile financiarilor, fie în ale partidelor politice robite acestora.

In aceste condiţii orice curent de opinie publică, menit a primejdui cât de cât interesele finanţei, este sugrumat imediat şi transformat în contrariul său.

Să facem experienţa tipică următoare: să încercăm în cel mai curajos cotidian, contra plată chiar, să ducem o campanie îndelungată de lămurire a opiniei publice, contra parazitismului financiar. *Nu vom găsi nici o gazetă în stare s'o facă mai mult de o săptămînă:* va fi ori sugrumată, ori silită la tăcere. Experienţa am repetat-o şi controlat-o în mai multe rînduri, personal. Poţi să ataci pe Dumnezeu, Biserica, Regele, guvernul, ori ce, *numai finanţa, nu.* Căci avînd în mîna ei toate partidele politice, *finanţa dispune cînd e nevoie de întreg aparatul de stat, are legi speciale create ad-hoc, pentru ea.* De astfel în cazul cînd interesele ei sunt serios în joc, atunci nu mai pierde vremea cu legalitatea, atunci numai există nici constituţie, nici principii democratice: ea sugrumă prin orice mijloace şi libertatea de gîndire şi libertatea presei: confiscă ziare, opreşte intrarea în ţară a publicaţiilor cari nu-i convin, etc. Calomnia, prigoana şi la nevoie crima, sunt arme de cari nu se ruşinează. Cînd apar atari fenomene: „cherchez la finance".

§. 6. **Datoria publică.**

Datoria publică de stat românească a crescut dela rasboiu incoace, dela 36 miliarde la circa 184 miliarde. In aceiaşi proporţie au crescut datoriile oraşelor, pentru cheltueli edilitare.

Cea mai mare parte a datoriilor de după răsboi s'a făcut in interesul paraziţilor financiari în primul rând, în interesul politicienilor în al doilea rând.

In adevăr, cea mai mare parte din aceste datorii aveau destinaţia fie de a umple goluri bugatere, fie pentru a asigura renumita *„stabilizare monetară."* Chiar puţinele datorii „de investiţie" pentru C. F. R. şi pentru armată, au fost în interesul exclusiv al finanţei streine şi în dauna economiei naţionale. Politicienii s'au ales cu sperţurile şi comisioanele, cari nu depeăşesc 20 % în ansamblul lor. Finanţa a câştigat însă în aceste afaceri cel puţin 50 % şi abia restul de 30 %, *cel mult*, a intrat în ţară pentru a acoperi necesităţi reale.

Astfel s'au cumpărat din imprumuturi şi s'au plătit colosal de scump materiale de căi ferate, în vreme ce se lăsau să şo-

meze „Astra", „Reşiţa" şi altele. Tot astfel material de armament în valoare nominală de miliarde, care putea să fie fabricat în ţară de fabricile româneşti şi de pirotechnie, s'a comandat în Cehoslovacia, în Italia, ete. Cunoaştem de pildă contractele Skoda şi altele.

In rezumat, circa o sută miliarde din datoriile publice cari ne ucid au fost pompate exlusiv în profitul paraziţilor politici şi financiari.

Să examinăm acum condiţiile de plată:

7. §. **Exportul şi importul românesc.**

Plata diferitelor anuităţi şi dobînzi ale împrumuturilor statelor şi oraşelor, ca şi plata materialelor importate, nu se face de fapt în bani, căci disponibilităţile monetare ale întregii ţări n'ar fi deajuns să acopere plăţile unui singur an.

In realitate toate anuităţile, ca şi costul materialului importat, precum şi celealte cheltuieli mari pe cari le vom vedea mai jos, se plătesc cu devizele streine, obţinute din vînzarea produselor ţării noastre: cereale, lemn, petrol, vite etc. Deci *plata dobînzilor la datoriile publice ca şi a obiectelor importate, se face în natură, obiectele fiind evaluate la preţul zilei.* Dar preţurile tuturor cerealelor şi produselor exportate de ţara noastră fiind stabilite de finanţă, la bursele mondiale, au fost scăzute an cu an. Azi ele nu mai reprezintă nici o treime din valoarea pe care o aveau acum câţiva ani. Aceasta însemnează deci că, pentru datoriile contractate în condiţiile pe cari le-am văzut, *noi plătim azi finanţei parazite de 2—3 ori atâtea produse ale muncii noastre şi ale bogăţiei solului nostru, decât era vorba să avem de plătit, atunci când ne-am împrumutat!* Acest lucru nu se poate repeta în de ajuns.

Acesta e alt factor care a măcinat în timpul cel mai scurt economia şi vine să înfometeze întreaga ţară.

Privind superficial, ar părea că finanţa mondială — sărăcuţa! — nu e vinovată de această depreciere a valorii produselor agricole.

Această idee, pe care acoliţii finanţei au căutat s'o acrediteze, e falsă. O analiză sumară ne dovedeşte imediat că preţurile fixate de finanţa mare la bursa mondială au fost sistematic scoborîte, atît direct şi intenţionat prin manopere de bursă, cît şi

mai ales indirect, prin scoborîrea puterii de cumpărare a marilor masse consumatoare, ale căror venituri au fost zi cu zi pompate tot mai intensiv de caracatiţa parazitismului financiar, care a provocat micşoarea mondială a salariilor.

Sugerea unei ţări cu complicitatea guvernanţilor poate atinge limite neaşteptate: Pentru a face faţă cererii de valută pentru plata cuponului extern, guvernul Argetoianu *a pus o primă de export pe grîu şi alte cereale*, primă plătită de consumatori interni, sub formă de timbru pe pîine. Aşa dar, nu numai că plătim parazitului financiar cu de 4—7 ori atâta marfă dar, în plus, pentru a o putea vinde şi pe aceea mai trebue să luăm din munca noastră a tuturor, alte sume, cari se cifrează la miliarde. Nu mai vorbim de rezultatul despuierii pieţii de tot stocul de cereale şi de riscul foametei în cazul unui an rău.

La această vădită exploatare a ţării noastre de către paraziţii finanţei mondiale, se adaugă un post tot aşa de considerabil, dar în genere nevăzut, datorit paraziţilor interni şi externi: caracuda luxoasă şi publicul inconştient importă un imens număr de articole de lux, automobile scumpe, parfumuri, mătăsuri, bijuterii, etc., care formează un post anual cifrat la miliarde.

Ies, în fine, an cu an în în streinătate cu zecile de mii de plimbăreţi în luxoase călătorii de plăcere. Mulţi dintre ciocoii noştrii, sau familiile lor, trăesc aproape tot timpul în străinătate, ducînd acolo o viaţă largă, cu veniturile din ţară. Ori toate aceste cheltueli ale somptuoşilor plimbăreţi în streinătate se cifrează la minimum 8 miliarde anual. La acestea se adaugă sumele considerabile pe ceri le pompează an cu an în valută, financiarii streini, cari deţin acţiuni ale băncilor şi întreprinderilor romîneşti, de tot soiul. Şi aceste sume de zeci de miliarde în valută, eşite din ţară pentru cheltueli total improductive şi de lux, azi trebuesc plătite de economia romînească, de 3—7 ori cît fac ele: adică trebuesc plătite cu producţia depreciată a ţărri.

Deaceia în ţara cea mai bogată a Europei sărăcia amară se instalează în tot mai multe case, deaceia tineretul nu-şi mai găseşte loc în organizaţia de stat, pentru o muncă productivă.

§. 8. **Partidele politice în Romînia.**

Partidele politice din Romînia sunt, ca şi bandele de gangsteri, organizaţii aservite finanţei, organizate în vederea exploa-

tărei muncii locuitorilor țării. Acești vorbăreți negustori de promisii și de iluzii nu au decît o singură țintă: să falsifice mecanismului organismului de stat democratic, parlamentul și guvernul în așa fel încît să asigure bandei care pune mîna pe putere exploatarea și jefuirea statului în cointeresare cu finanța Asta-i tot programul real și nimic mai mult!

Organizarea alegerilor, activitatea aparatului legislativ și funcționarea lui e tipică: Mai întîi poporul dintr'o circumscripție nu alege un delegat responsabil obligat să-i apere interese generale, bine precizate prin legi. El alege membrii unui partid, *abia după ce partidul a luat guvernul și și-a asigurat prin toate mijloacele cunoscute, falșificarea rezultatelor alegerilor.*

In al doilea rînd, imediat după ce parlamentul a fost ales, alegătorul nu mai e în măsură să știe ce face deputatul sau senatorul cu mandatul pe care i l-a în credințat; nici nu poate să-l împiedece a și face de cap, căci, pe deoparte, acesta nu-i dă nici-o socoteală, iar pe dealtă parte, votul lui în corpurile legiuitoare e secret și irresponsabil.

Singura preocupare a alesului de alegătorii săi e, cel mult, să-și asigure și pentru viitor sprijinul cîtorva îndivizi mai influenți dintre ei, făcîndu-le servicii extra-legale, în dauna cetățenilor cari nu sunt din același partid.

Dar preocuparea cea mai de seamă a unui ales al națiunii este de a exploata prin orice mijloace publicul și organizația de stat. Cît despre menirea lui de a supraveghia guvernul și organizația de stat, în numele și în interesul publicului, nici vorbă! *Căci alesul nu e al națiunii!* El e și trebue să fie, vrînd, nevrînd, membrul disciplinat al bandei de pradă, care se chiamă partid: orice ar face partidul, ori cît de criminală at fi acțiunea, partizanul nu are dreptul să crîcnească măcar și nici posibilitatea să se opună.

Grija care rămâne alesului e să-și asigure sie-și și familiei sale o cotă cît mai mare din jaful organizat și această grije o are cu prisosință. Doar de aceia a cheltuit bani și energie cu propaganda electorală! În al doilea rînd, se mai îngrijește să-și mulțumească prin orice mijloc agenții electorali de cari va avea nevoie în viitor.

În rezumat, în condițiile legilor electorale, — asa cum sunt intenționat și dibaci alcătuite, — *realizarea unui control parlamentar cinstit și eficace e o imposibilitate materială.* Pe de o parte din

cauza scrutinului pe partide, iar pe de altă parte, din cauza condițiilor financiare ale competițiunii electorale, cari fac aproape imposibilă alegerea unor cetățeni neînregimentați în partide, dacă nu dispun de imense averi personale. Altfel toți sunt reduși la sprijinul finanței,

Astfel jocul finanței și al partidelor este asigurat și falsificarea aparatului de control democratic constantă și irremediabilă.

§. 9. **Responsabilitatea.**

Caracteristică întregii organizații de stat în țara Romînească e **neresponsabilitatea** *reală, efectivă și generală:* parlamentul este incontrolabil, inviolabil și irresponsabil, prin lege și constituție; miniștrii și guvernul sunt irresponsabili în fapt și în principiu, pe baza elasticității noțiunei de act de guvernămînt. Cît privește organele administrative și executive, acolo responsabilitatea e pulverizată pînă la dispariție.

Specifică pentru Romînia e domnia bunului plac și disprețul legilor din partea tuturor membrilor partidului dala putere. În această privință situația ei e unică în Europa și constitue un record. Aci, imoralitatea politică e cinică pînă la nerușinare. Dovada definitivă că aprecierile din § precedent, că partidele politice se consideră ele însile ca bande organizate exclusiv pentru jefuirea masselor, ne-o aduce constatarea următoare: refuzul tuturor partidelor de guvernămînt — *fără excepție!* — de a institui o lege a responsabilității, care să dea în mîinele parlamentarului izolat și cetățeanului cinstit, un mijloc eficace și rapid de a împiedeca și sancționa abuzurile și hoțiile. Autorul a propus rînd pe rînd diferitelor partide încorporarea în program a unui proiect de lege in acest sens, proiect făcut cu colaborarea unor mari funcționari și unui președinte al consiliului legislativ. E nevoie să spun cu ce rezultat?

§. 10. **Consecințele generale ale factorilor descriși mai sus.**

Într'o astfel de organizație de guvernămînt, fiscul e aparatul menit de a stoarce poporului cît mai mulți bani cu putință,

pentru satisfacerea partizanilor şi a paraziţilor financiari. Abia din ce rămîne se dă cît mai puţin posibil, strictul necesar pentru ca aparatul de stat să poată dăinui — cu chiu cu vai. — Că fiscul loveşte în mod inegal pe contribuabil, că miliardarul şi milionarul, marii politiciani, marile întreprinderi de sub controlul finanţei, se sustrag fiscului in proporţii uriaşe, e tot atît de logic pe cît de general adevărat. Grosul dărilor apasă direct şi indirect aproape numai pe producătorii şi salariaţii de tot soiul.

E de mirare că, suptă şi stoarsă de caracatiţele fiscale şi financiare, producţia a devenit aproape complet nerentabilă şi comerţul tot mai paralizat?

E de mirare că fiscul găseşte tot mai puţini bani în punga contribuabilului? Statul nu numai că a scoborît salariile an cu an, pînă la o cotă de foamete, dar a ajuns finalmente să nu-şi mai poată plăti, cu lunile şi ades cu semestrele, nici organele esenţiale de funcţionare. Funcţionarii administrativi, membrii corpului didactic, magistraţii, militarii, poliţia, etc., sunt aduşi zi cu zi la disperare şi puşi în alternativa înfometării sau a incorectitudinei.

E interesant să urmărim efectele acestei situaţii asupra organelor cari asigură dăinuirea statului:

a) Higiena publică. Higiena publică este în Romînia într'o stare de plîns. Pelegra mineză o mare parte din populaţia rurală, malaria e endemică în ţinuturile mlăştinoase; tuberculoza mineză 20% din populaţia ţării; sifilisul atinge în unele regiuni o frequenţă întrecînd 35%; cretinismul endemic stăpîneşte regiuni întregi; alcoolismul şi alte boli sociale tot aşa; cât despre mortalitatea infantilă ea e unică în Europa.

Bine înţeles că nici nu e de vorbit de tendinţe eugenice într'o astfel de alcătuire, unde chiar spitalele existente au devenite inaccesibile săracilor şi se închid cu sutele. Statul nu mai e în măsură să susţină nici cheltuelile cele mai elementare ale asistenţei medicale curative şi preventive.

b) Instrucţiunea publică, e în aceaşi stare de plîns: institutorii primesc un salariu mult mai inferior şofeurilor şi bucătarilor paraziţilor politici şi financiari, iar acest salariu întîrzie cîte 6 şi 8 luni. Nu odată, învăţătorii din colţuri depărtate ale ţării au trebuit să-şi cerşească bucata de pîine dela consătenii lor sau să se sinucidă de mizerie.

Copii nu mai sunt în stare să cumpere cărţile de studiu.

Caracteristic de altfel pentru debandada morală e faptul că manualele didactice formează obiectul unei exploatări nerusinate din partea unor inspectori şcolari, cari fac manuale proaste, impunîndule circumscripţiei lor. Se cîştigau înainte milioane din această afacere.

In şcolile medii şi superioare decadenţa a aceiaş. Mizeria şi demoralizarea tot atît de cumplită. Una căte una, institutele şi laboratoarele îşi închid portile; căci statul a încetat de doi ani de a le mai ajuta măcar cu o centimă pentru material didactic şi ştiinţific.

c) Justiţia, e şi ea într'o stare lamentabilă: magistraţii, terorizaţi de partidele politice, tot atît de prost şi neregulat plătiţi ca şi profesorii, sunt tot mai mult reduşi să trăiască din expediente. Cel mai mare elogiu care se poate aduce acestui corp e constatarea că cei abuzivi sunt încă în minoritate. Dar în cel mai scurt timp magistratura, cinstită încă azi, va trebui să piară sau să se adapteze condiţiilor create de stat. De atunci justiţia în Romînia nu va mai exista pentru cei săraci.

d) Armata e dezorganizată, demoralizată, nemulţumită de un arbitrar şi de o mizerie crescîndă. Armătura ei technică e într'o stare care desfide orice descripţie.

e) Aparatul legislativ şi partidele politice, sunt singurele instituţii cari infloresc în ţara romînească şi nu suferă de criză. In parlament se toarnă legi, se ticluesc afaceri şi se fac discursuri frumoase. cari apar a doua zi în ziare. La noi se trăeşte din politică, făţiş, ca dintr'o meserie cinstită. Şi e de altfel cea mai rentabilă din România.

f) Moralitatea publică corespunde bine înţeles stării descrise. E poate necesar s'o mai ilustrăm printr'uu singur fapt caracteristic:

Cîţiva parlamentari, fie că erau speriaţi de dezastrul pe care-l vedeau apropiindu-se, fie pentru a mulţumi opinia publică, au propus din iniţiativă parlamentară, o lege a controlului averilor oamenilor politici, funcţionarilor şi parlamentarilor activi din ultimii 10 ani. Ministrul de finanţe, cîteva zile mai tîrziu, în *şedinţă publică a parlamentului*, îşi arată îngrijorările sale în modul următor:

„Domnilor, trebue să vă atrag atenţia că această lege e primejdioasă pentru stabilitatea leului (sic!): cea mai mare parte a capitalurilor lichide vor fugi în streinătate. Abia svonul aventuali-

tăţii votării legii s'a răspîndit, că a şi început o năvală asupra devizelor şi valorilor streine. Mi se atrage atenţia că intr'o singură zi s'au cumpărat valute pentru 1/2 miliard!"

Ce înseamnă aceasta de cît a recunoaşte oficial, că o mare parte din bogăţia mobilizabilă provine din afaceri ilicite ale politicianilor şi ale funcţionarilor, în dauna statului? Ceace e mai semnificativ e că nimeni n'a pus la îndoială acest lucru.

Să reamintim în fine că un financiar francez, D-l Ch. Rist, controlînd gestiunea financiară a diferitelor guverne, a găsit o situaţie înspăimîntătoare . . . chiar pentru un financiar.

§. 11. **Statul, duşmanul cetăţeanului.**

„Statul mincionos şi excroc", „statul duşman al cetăţeanului", — iată antinomii care se aud din ce în ce mai des în Romînia, chiar în stratele tot mai adînci ale populaţiei. Dacă manifestarea ca atare a unei astfel de mentalităţi e gravă, cu atît mai gravă devine situaţia atunci cînd această atitudine e justificată de realităţi pe atît de generalizate şi numeroase, pe cît sunt de indiscutabile. Să ne mulţumim cu cîteva fapte semnificative:

Statul a încheiat contracte de construcţii şi furnituri de tot soiul, în valoare de miliarde. In cursul ultimilor 6 ani au rămas peste 10 miliarde de ordonanţe de acest soiu, neplătite. Furnisorii au suferit astfel pierderi anuale imense. Mulţi din ei au dat faliment, cîte unii s'au sinucis.

Dar ceace e mai semnificativ, sunt circumstanţele agravante următoare: mai întîi statul percepe pentru orice întîrziere a plăţii impozitelor, dobînda cămătărească de 15%; în schimb, nu recunoaşte nici o dobîndă pentru datoriile pe cari are să le plătească el însuşi, aceloraşi furnisori cetăţeni ai săi. In fine să redăm şi cazul, şi mai indignător care urmează: un furnisor are să încaseze de la stat, — să zicem — un milion, pentru care de ani întregi nu primeşte nici o dobîndă; el are de pilda de plătit fiscului, un impozit de 200.000 lei. Ei bine, nu'ie a dmis să se scadă datoria lui către fisc, din ceace fiscul îi datoreşte! Din contra, trebue să plătească peşin iar, pentru orice întîrziere, lui i-se ia o dobîndă!

Indignarea acestor furnisori este ea justificată? Şi sunt mii!

O altă categorie de fapte, încă mai grave şi mai frequente:

Am văzut că funcţionarii publici din provincie nu-şi primesc lefurile cu lunile, pe cînd cei din Capitală, aproape punctual.

Dar atît furnisorii cît şi funcţionarii înfometaţi din provincie pot să obţină plata rapidă a salariilor sau ordonanţelor, dacă plătesc unor intermediari, *un comision* (mită!) variind între 5 şi 25%.

Pe cînd un istitutor cu o leafă de mizerie o primeste şi pe aceia cu întîrzieri de 5—6 luni, sinecuriştii cumularzi, cu salariî de cîte 30—100 mii lei pe lună, îşi primesc salariile fără întîrziere.

Instituţile ştiinţifice, laboratorile, spitalele etc., îşi închid porţile; eroicii invalizi de război mor de foame la colţurile străzilor, pentrucă nu sunt bani pentru ei, în tezaur. In schimb cluburi politice, bănci în faliment, paraziţi de tot soiul, găsesc în acelaş tezaur, sute de milioane, miliarde.

E inutil să mai enumerăm anomaliile curent cunoscute. Dacă am făcut o, a fost spre a reaminti ca *toate acestea se fac în numele statului.* Deaceia pentru sărmanele victime, „statul" este acela care minte, fură şi înşeală, el e duşmanul cetăţeanului.

§. 12. **Concluziuni.**

O alcătuire de stat, aşa cum am descris-o, este ea viabilă?

Nu poartă ea în sine germenii destrucţiei? Nu lucrează ea „destructiv în raport cu drepturile împresciptibile ale cetăţeanului? Nu este dreptul poporului de a o schimba, de a o elimina, de a o înlocui printr'o alta, pentru a-şi realiza siguranţa şi fericirea?"

Dacă voi tineretul, partea esenţială a unei naţiuni, nu mai găsiţi loc în alcătuirea de stat, nu-i limpede că această se datoreşte parazitismului financiar, parazitizmului partidelor politice, imoralităţii şi iresponsabilităţii?

Şi atunci, la întrebările cari ne interesează şi anume: ce trebue schimbat în alcătuirea de stat? Ce e bolnav, cangrenat şi trebuie eliminat? Ce trebue introdus nou? Răspunsul reise limpede din studiul acestor două capitole. Trebue să eliminăm *parazitizmul financiar* şi *parazitizmul politic*, pentru ca numai eliminându-le putem să introducem *ordinea, moralitatea şi răspunderea în organizaţia de stat.*

Numai grație parazitizmului financiar alcătuirea actuală nu mai are în unele puncte esențiale nimic democratic, decât numele și forme goale, fără eficiență. Trebue să restabilim principiul democratic în drepturile lui.

In introducere am văzut dorințele tinerutului, cari sunt și ale marei masse a poporului. Am văzut că aceste dorințe implică o modificare a alcătuirii de stat. Acum știm în ce constă operația.

Cu sumele imense pe cari le înghite azi an cu an finanța și politicianismul parazitar, dezorganizând alcătuirea de stat, noi putem intreține toată floarea tineretului, azi în pierzanie, în așa fel în cât să asigurăm munca rodnică pentru prosperitatea statului și a lui: noi putem ridica în cel mai scurt timp standardul de viață al tuturor cetățenilor muncitori ai țării.

Țintele fiind acum perfect precizate, rămâne să examinăm *mijloacele* de a le atinge, să studiem condițiile de realizare în cadrul celor 7 principii legale și democraitice, cari ne servesc drept țintă și îndreptar.

LECȚIA IV.

Ereziile economice, financiare și politice în democrațiile, parlamentare actuale.

§. 1. In capitolele precedente am văzut factorii cărora li se datorește situația critică de azi a națiunii în general și a tineretului în particular.

Se pune acum chestiunea următoare:

Cum s'a făcut că omenirea n'a văzut aceste erori, sau văzîndu-le n'a reacționat în scopul de a-i elimina?

Cauza trebuie căutată în primul rînd într'o serie de erezii foarte răspîndite, erori de concepție curente atit în domeniul economic și financiar cît și în domeniul politic.

Aceste erezii au fost cu grije cultivate și ancorate în spiritul public, de cei cari profitau de ele: de finanța mare și de simbriașii ei din politică și din învățământ.

A le cunoaște și a le dovedi ca atare constitue o necesitate primordială. E primul pas pe drumul îndreptării.

Pentru aceasta se impune în prealabil, un sumar studiu pregătitor. Acesta va consta pe de o parte în precizarea unor idei fundamentale și în eliminarea prejudecăților și ereziilor celor mai răspîndite și rău făcătoare, pe de altă parte în schițarea modului de acțiune al diverșilor factori economici financiari și politici, într'o organizație de stat sănătoasă.

După cum, din analiza bolilor cari rod organismul democrațiilor parlamentare actuale, din analiza parazitismelor și carențelor lor organice, s'a reliefat impunîndu-se logic țintele mari și esențiale pe cari trebue să le urmărească o transformare socială; tot astfel, din analiza introductivă ce va urma, se vor deduce și impune logic spiritului nostru, cea mai mare parte din mijloacele practice de realizare.

A) EREZII ECONOMICE ŞI FINANCIARE.

§. 8. **Monedă şi valoare.**

Să revizuim puţin noţiunile noastre în această privinţă. O erezie curentă în spiritul public este că *moneda ar fi o unitate de măsură, iar cifra care reprezintă preţul, rezultatul unei măsurători a obiectul cu această unitate.*

Inainte de toate să analizăm conţinutul actual al noţiunii de măsură şi de valoare, aşa cum îl întrebuinţează ştiinţele exacte.

O măsură e compararea a două mărimi de aceiaşi natură: a unei lungimi cu o unitate de lungime; a suprafaţei, cu o unitate de suprafaţă; a volumului, cu una de volum; a greutăţii cu o greutate, etc. *Cifra care reprezintă valoarea mărimii e deci un un raport între mărimi de aceiaş natură.*

Aceasta fiind definiţia măsurii, mai putem noi oare vorbi de o măsură atunci cînd *evaluăm preţul* unui obiect *în monedă?* Este numărul care reprezintă preţul, rezultatul unei măsuri? Evident că nu. Operaţia e de aceaşi natură ca a stabili o relaţie numerică între o turmă de măgari şi o piramidă a Egiptului, sau între o cireadă de boi şi un congres economic.

E deci limpede că în stabilirea preturilor e vorba nu mai de *o corelaţie cu un caracter arbitrar şi convenţional*, între două categorii de lucruri de naturi deosebite. Determinanţi în această corelaţie nu sunt numai obiectele ci şi operaţiile mentale, psichicul indivizilor. Cît de departe suntem deci de „măsură", de unităţi de măsură şi cât mai departe încă de „legi economice" în acest domeniu!

Pentru clarificarea ideilor, e poate necesar să luăm un caz simplu şi să pornim din timpul cînd moneda metalică nu exista.

Şeful familiei patriarhale era *avut* cînd poseda multe obiecte, fie utile, fie numai dorite de alţii. *Bogăţia* lui consta — ca şi astăzi la primitivi — din capete de vite, produse agricole, terenuri, unelte, arme şi obiecte de podoabă. Schimbul se făcea în natură iar obiectul intermediar de schimb era în mod curent „pecunia" [1], adică turmele, (vitele formînd principalul material mobil pe care-l putea oferi în schimbul unui obiect dorit.)

O dată acestea reaminte, să presupunem acum că stăpînului turmei i se oferă o brăţară de aur ori o armă de bronz. In el se naşte *dorinţa* de a cumpăra, adică de a da în schimb o parte din „pecunia" sa.

Cine stabileşte numărul de capete de vite pe care cumpărătorul va să-l plătească pentru objectul oferit? Este acest număr *în mod natural determinat?* Nici de cum! Preţul plătit depinde atât de factorii psihologici ai vânzătorului, cât şi de disponibilităţile în „pecunia" ale cumpărătorului. Cu cît dorinţa lui de a obţine obiectul e mai mare şi turmele lui mai numeroase, cu atît preţul pe care îl plăteşte, e mai mare.

In cazul cînd erau mai mulţi ofertanţi şi mai mulţi cumpărători, numărul factorilor cari interveneau în această stabilire a preţului era şi mai mare, dar rezultatul *tot convenţional* rămînea Era numai rezultatul unor corelaţii încă mai complexe.

Şi astăzi, cînd preţul obiectelor nu se mai stabileşte în capete de vite şi în bani, procesul e acelaşi. Singura diferenţă e că instrumentul intermediar de schimb e moneda. Apariţia unei cifre numite „preţul", definind la un moment dat valoarea unui obiect, *e datorită întrebuinţării unui instrument de schimb intermediar*, **moneda.**

In rezumat, preţul este o convenţie relativă la corelaţia dintre obiecte, iar moneda e instrumentul întrebuinţat la stabilirea acestei convenţiuni.

§. 3. **Evoluţia monedei.**

Odată cu metalele preţioase, a apărut în omenire o categorie de obiecte de schimb cu deosebire comode. Avantajele metalelor preţioase erau următoarele: deşteptau pretutindeni şi la toţi dorinţa de posesiune; erau uşor transportabile; fiind inalterabile puteau fi acumulate în cantităţi ori cât de mari şi pe o durată nelimitată; puteau fi divizate în submultipli, cea ce nu se putea cu sclavii, vitele etc; în fine erau *standardizabile*.

Acestea constituiau imense avantaje asupra tuturor celorlalte obiecte de schimb: vite, sclavi, unelte, etc.

Graţie acestor calităţi, proprietatea metalului preţios dădea individului posesia virtuală a oricărui obiect dorit.

Acestea sunt cauzele pentru cari o anumită cantitate de metal preţios devine etalonul valorii, instrumentul de schimb şi bază a convenţiilor de preţuri.

E uşor de înţeles, în aceste condiţiuni, de ce posesiunea mo-

* Pecus = turmă.

nedei ajunge să fie în mod general considerată nu numai drept ce era în realitate : simbol al unei bogăţii virtuale ; dar să fie considerată ca *averea*, bogăţia însăşi. Confuzia dintre *avere* şi simbolul ei de contabilizare, dăinueşte pînă'n zilele noastre şi omenirea a plătit-o scump, cum se plătesc toate marile greşeli generalizate.

Dar împotriva credinţelor eronate şi a prostiei omeneşti, procesul natural îşi făcea drumul lui : pe măsură ce bogăţia efectivă, reală a omenirii creştea şi circulaţia de bunuri se mărea, moneda îşi accentua caracterul ei de simplu instrument comod şi pur simbolic. Ea pierdea tot mai mult caracterul de obiect de schimb cu valoare intrinsecă.

In statul modern bine organizat, bucata de metal ne mai fiind decît un simbol, a putut fi în mod natural înlocuită cu un simbol încă mai comod, *hîrtia monedă*, care nu mai avea nici o valoare intrinsecă, din punctul de vedere al schimbului în natură. Indată ce acest simbol nou s'a arătat echivalent cu bucata de metal însăşi pe care o reprezenta şi îndată ce a făcut dovada că făcea acelaş serviciu ca şi metalul preţios, acesta a putut de la un moment încolo, să rămînă undeva, închis în pivniţele unei bănci. Rolul lui s'a redus la acela de *simplu garant psihologic.* In curînd, în timp normal, publicul nici nu se mai gîndi la problema aurului.

Dar evoluţia nu s'a oprit aci ; în statul modern de o superioară desvoltare, cu o circulaţie de bunuri intensivă, organizaţia economică ajunge să se dispenseze din ce în ce mai mult şi de utilizarea directă a acestui simbol, moneda hîrtie, introducînd ca operator de contabilizare, un simbol nou : *cecul.*

In cazul cecului, ideia de metal e, de fapt, integral sublimată : obiectul sau serviciul sunt „plătite" printr'o bucată de hîrtie care indică numai posesiunea unui „credit", precum şi a unor drepturi de cumpărare contabilizate într'o bancă. Posesorul acestui credit poate la rîndul său să emită alte cercuri, pînă la valoarea „contului" său.

In acest mod nu numai metalul preţios, dar şi umbra simbolică ea însăşi, moneda de hîrtie, sunt treptat şi în cea mai mare parte înlocuite prin noile simboluri. Moneda mărunţă nu rămâne decît ca jeton pentru tranzacţiile fără importanţă.

Din acest moment moneda rămîne exclusiv la caracterul de

instrument convenţional şi simbolic, de *contabilizare a proprietăţii*, iar evoluţia ei e practic sfîrşită.

Din acest moment metalul care doarme în tezaurul băncilor, poate dispare şi să fie retopit, pentru a deveni un obiect de industrie: creuzete, dinţi, bijuterii, etc. Rolul practic al metalului în convenţia monetară e terminat. Intrebuinţarea lui nu mai e decît o tradiţiune, necesitatea lui o prejudecată.

Din punct de vedere al garanţiei, depozitul de aur din pivniţele băncilor de emisiune poate fi înlocuit printr'un gaj real : pămînturi şi fabrici; sau printr'unul de valoare pur psihologică : creditul statului.

Toate acestea nu sunt anticipaţii, sunt realităţi din ce în ce mai generalizate.

Nici nu mai e vorba deci de „agonia vechii monede metalice." Ea e moartă şi rolul său e terminat. Singuri detentorii de aur şi cei ce au interes să exploateze erezia aurului, speculează o psihologie perimată, pentru a influenţa în folosul lor convenţia preţurilor şi piaţa de schimb internaţională. Numai aceştia fac tot posibilul ca să ascundă acest adevăr : sunt ca sfetnicii unui rege mort, cari ţin cadavrul încă în palat, pentru a exercita încă puţin timp o autoritate care le scapă.

Dar tocmai acest cadavru otrăveşte întreaga atmosferă socială şi mecanismul economic. Astfel bătrîna viperă moartă ajunge azi mai otrăvitoare decît chiar în timpul vieţii sale.

Să recapitulăm iarăşi : *Preţul şi valoarea sunt convenţii la baza schimbului de bunuri şi servicii ;* moneda e un simbol care serveşte *la contabilizarea schimbului de utilităţi şi servicii, la stabilirea conturilor de drepturi şi datorii.*

Necesitatea acoperirii metalice e una din marile erezii întreţinute cu grije de marea finanţă şi de cei în solda ei.

§. 4. **Capitalismul şi cele două categorii de bogăţii.**

Să luăm un stat care ocupă un teritoriu destul de mare pentruca naţiunea să poată produce aproape tot ce-i trebue. Exemplu : Statele-Unite sau România. Vom admite, în primă aproximaţie, în interesul demonstraţiei noastre, că statul acesta e înconjurat de ziduri şi nu exportă, nici nu importă. In acest caz se pune întrebarea următoare : *ce ar însemna bogăţia unui astfel de stat ?*

Trebue să constatăm mai întâi că un stat e cu atât mai bogat cu cît fiecare individ posedă mai multe utilităţi, mai multe lucruri dorite şi sănătoase, capabile să-i mărească vitalitatea.

Dar cea mai mare parte a acestor utilităţi nu se găsesc făcute de-a-gata în natură: cu excepţia aerului şi a luminii solare, toată bogăţia e produsul muncii naţiunii. Cea mai mare parte dintre utilităţi fiind consumabile, ele trebuesc reînoite incontinuu. Aceasta ne permite să definim „bogăţia naţională", ca fiind măsurată de cantitatea şi numărul de utilităţi pe cari statul le produce într'un an. Rezultă deci imediat că bogăţia naţională e produsul muncii locuitorilor.

Ori, precum vom vedea, producţia unui individ sau a unei colectivităţi e cu atît mai mare, cu cât sunt mai mulţi indivizi cari dispun de isvoare de energie naturală ieftină şi de maşini cari să mărească producţia individuală.

Am presupus sistemul închis; atunci cantitatea de piese de aur şi de argint, ca şi moneda de hîrtie de care dispune comunitatea rămîn constante. Nu tot aşa stau lucrurile cu cantitatea de utilităţi produse în acel stat şi cu valoarea lor contabilizată. Valoarea bogăţiei reale poate deveni puţin cîte puţin, de 10—100—1000 ori mai mare, graţie folosirei crescînde şi mereu perfecţionate a forţelor naturale.

Există deci două categorii de bogăţii; **bogăţia fictivă, în monedă şi hârtie** pe de o parte; **bogăţia adevărată sau reală, care e producţia de bunuri a statului nostru.**

Să ne ocupăm acum de bogăţia individuală în statul nostru închis. Imbogăţirea individuală se poate face în două feluri:

a) Prin perfecţionarea mijloacelor de producţie: agricultorii găsesc mijlocul să-şi îmbunătăţească pămînturile şi să-şi perfecţioneze cultura, mărindu-şi producţia pe hectar şi debuşeurile, vînzînd mai ieftin o marfă mai bună; industriaşii se îmbogăţesc creînd noi produse, ori mărind mereu producţia şi debuşeurile lor, după modelul lui Ford, etc.

Din îmbogăţirea acestor creatori de bogăţii, profită nu numai ei, ci şi comunitatea; căci capacitatea de cumpărare a tuturor muncitorilor şi colaboratorilor lor se măreşte. Iar o dată cu această capacitate de cumpărare, creşte şi prosperitatea tuturor întreprinderilor şi posibilităţile de cîştig pentru toţi. Astfel, deşi cantitatea de monedă a rămas aceiaşi, valoarea contabilizată în monedă a bogăţiei generale creşte mereu şi toată comunitatea e în profit, căci, prin definiţie, e mai bogată în bunuri reale.

b) Cu totul altfel stau lucrurile cu îmbogăţirea cîtorva capitalişti *prin cămătărie.* Ea se face, precum am văzut, *prin sărăcirea celorlalţi* şi ea duce finalmente la dezorganizarea economică. După îmbogăţirea cîtorva cămătari, nici moneda nu e mai numeroasă în ţară, nici buna stare nu a crescut. Din contra.

Aceste două exemple sunt suficiente pentru a ne obliga să evaluăm *şi din punct de vedere social* cele două categorii de de bogăţii *în rubrice deosebite.* Că amîndouă se contabilizează, atît individual cu şi pe ţară, în monede şi că împreună constituesc capitalul naţional, e clar; dar tot atât de clar este că avem aci două posturi distincte: *capitalul real* corespunzînd produselor şi *capitalul fictiv,* corespunzînd monedelor şi altor valori fictive.

Imbogăţirea individului productor pe baza unei producţii tot mai mari şi mai eftine, corespunde totdeauna nu numai îmbogăţirii individuale, ci unei îmbogăţiri generale a majorităţii indivizilor din stat. In schimb îmbogăţirea cîtorva indivizi, prin acumulare de monedă, nu numai că nu corespunde nici unei creşteri a bogăţiei statului, dar cauzează o sărăcire generală a tuturor celorlalţi cetăţeni şi a economiei întregi.

Erezia socialismului e de a fi confundat cele două categorii de capitaluri şi de a fi considerat cele două categorii de îmbogăţiri individuale ca deopotrivă de imorale şi dăunătoare pentru societate, înglobîndu-le în aceiaşi anatemă. Greşala tuturor democraţiilor parlamentare, e de a fi confundat în sens invers cele două categorii de îmbogăţiri, ca egal de morale, egal de utile şi de îndreptăţite.

§. 5. **Erezia primejdiei maşinismului. Maşina şi bogăţia.**

Una din ereziile cari fac foarte puţină onoare inteligenţii omeneşti, e şi ideia că maşinismul ar fi cauza de criză şi mizerie. E uşor de dovedit că aci e o nerozie.

Bogat e cel ce posedă mai multe lucruri, sau e în stare să-şi procure multe lucruri dorite.

In antichitate, munca fiind pur manuală, ea nu permitea omului cinstit şi pacinic să acumuleze o bogăţie considerabilă, în obiecte utile sau în monedă. Cineva nu putea deveni bogat decît prin violenţă, hoţie, răsboi, sau prin cămătărie. Orice bo-

găţie notabilă din antichitate avea deci, prin definiţie, isvoare imorale: ori violenţa, ori parazitismul. Ea presupunea totdeauna mizeria altora şi exploatarea unui mare număr de sclavi.

Cu totul altfel se petrece lucrul la apariţia maşinii.

Să ne întoarcem o clipă în trecutul îndepărtat, la bogatul morar de pildă. Sclavii lui făceau să se rotească, împingînd din greu, pietrele de moară.

Cînd un genial inventator puse în mişcare pietrele prin apa rîului, ori prin puterea vîntului, grecul exclamă: „mechana": şiretenie, un artificiu!

In adevăr prin „mechana" adică prin maşina sa, morarul devenea bogat fără se mai folosească munca mai multor sclavi. Forţele naturale cari înlocuiau munca chinuită a omului nu-l costau mai nimic: un singur om, înhămînd la lucru aceste forţe, producea cît 20—30 sclavi la un loc. De data asta bogăţia adunată de el nu mai avea la bază nici camăta, nici sclavia, nici războiul, nici hoţia. O îmbogăţire pacinică şi tot mai mare a comunităţii întregi, era principial posibilă. Bogăţia nu mai prezenta prin definiţie o imoralitate şi o nedreptate socială.

Paralel cu utilizarea energiei naturale, bogăţia totală a statelor civilizate creşte vertiginos, iar bună starea generală, standardul de viaţă se ridică tot mai mult. A vorbi în aceste condiţiuni de maşinism ca de o cauză de criză, este o insanitate; căci criza este, precum am văzut, sărăcirea generală a productorilor şi a comunităţii, pe când din contra, maşinismul şi utilizarea energiei naturale formează condiţia fundamentală a îmbogăţirii marilor masse şi a naţiunii.

Am demonstrat de altminteri în Capitolul I, că criza actuală n'are nimic de a face cu maşinismul. Suntem în măsură deci să apreciem cum se cuvine frumoasa lozincă a „întoarcerii la primitivitate".

B) EREZII POLITICE ŞI SOCIALE.

§. 6. **Erezia falimentului democraţiei.**

Auzim pe toate cărările repetîndu-se ca un plicticos loc comun, de *„falimentul democraţiei"*. Aceasta nu numai în sensul că alcătuirea actuală a democraţiilor parlamentare e neviabilă şi falimentară, ci mai ales în sensul *nevalabilităţii principiului şi ţintelor democratice.*

Am mai arătat că aceasta este o erezie datorită *confuziunii între valabilitatea unei ţinte şi valabilitatea mijloacelor de realizare* alese pentru a atinge această ţintă.

Ideia democratică modernă, este cuprinsă implicit în faimoasa lozincă: *„libertate, egalitate, fraternitate"* iar organizarea democraţiilor parlamentare e unul din mijloacele de a realiza idea democratică.

E amuzant de văzut cum duşmanii democraţiei disociază cele trei elemente cari formează un tot, pentru ca apoi să le denatureze sensul şi să le reducă la absurd.

De pildă, libertatea o identifică cu anarhia; egalitatea o ridiculizează, punîndu-i drept conţinut noţiunea imbecilă că toţi oamenii ar fi egali ca piesele standard ieşite dintr'o matriţă, etc.

Evident că pe această bază, ridiculizarea e uşoară şi eftină. E cu deosebire util să examinăm origina lozincei şi înţelesul ei în democraţia adevărată.

In momentul apariţiei şi victoriei ideii democratice moderne, existau în toate statele şi sclavajul şi castele sociale. Democraţia neagă principial dreptul unui individ sau unei clase sociale, de a răpi, fie unui individ izolat, fie unei alte clase sociale, libertatea ori drepturile la viaţă şi la produsul muncii lor.

„Egalitatea" statuează că legile se aplică la fel tuturor cetăţenilor, *indiferent de naştere şi avere.*

„Fraternitatea" spune în fine că pe de o parte, din punctul de vedere legal, cetăţenii se află în faţa statului ca fraţii din acelaş sînge, avînd dreptul la aceiaşi atenţiune şi ajutor; iar pe de altă parte, din punctul de vedere etic-social, că cetăţenii unui stat nu sunt streini unul de altul şi duşmani, ci constituesc o colectivitate de colaborare şi cooperaţie fraternă.

Ceace constituia o ideie revoluţionară pe atunci, e azi un adevăr evident. Nu mai există nimeni azi în organizaţia socială modernă, ori care ar fi ea, care să susţină că e drept, moral şi de dorit, fie sclavajul şi exploatarea unui individ în favorul altuia; fie ca legile să fie făcute numai în favorul unei minorităţi favorizate de naştere şi de avere.

Legînd principiul libertăţii de egalitatea în drepturi a tuturor membrilor cari constituesc confraternitatea statului naţional, noţiunea de libertate pierde imediat caracterul de anarhie şi indi-

vidualism pe care vor să-i le dea superficialii delatori ai principiului democratic. Ideia de libertate şi fraternitate mai cuprinde în ea, implicit, dreptul naţiunilor de a nu se lăsa reduse la sclavaj şi exploatate de vre o altă naţiune sau de vre-o parte a conaţionalilor, sau de guvernele respective. Acest drept conţine deci *implicit*, pe acela de a elimina, *prin consensul majorităţii*, guverne rău făcătoare ori minorităţi exploatatoare.

Şi acum, cine îndrăzneşte azi să nege valabilitatea şi moralitatea acestui ideal? In numele cui vorbeşte? Ale cui interese le apără?

Dacă cineva apără interesul naţiunii, dacă ţinta lui adevărată e dăinuirea colectivităţii, dacă vrea progresul bunei stări *generale*, nimeni nu poate nega în mod logic, că ţintele şi idealul democratic sunt tocmai acestea. In schimb dacă democraţiile parlamentare actuale sunt falimentare şi în curs de lichidare, apoi aceasta nu e din cauza nevalabilităţii ţintelor şi principiului democratic, ci pentrucă *mijloacele* utilizate în practica democraţiilor parlamentare sunt ineficace; pentrucă organismul social al acestor democraţii suferă de parazitisme şi carenţe, de lipsuri organice adînci, cari fac ca statele actuale să nu împlinească nici pe departe lozinca democratică. In pseudo-democraţiile actuale un parazitism destructiv, financiar şi politic, întoarce în însăşi negaţia lor, ideile de libertate, egalitate şi fraternitate, pe cari idealul democraţiei cere să le realizeze.

Nici parazitismul financiar, atît de puternic, aşa cum l'-am descris mai sus; nici parlamentarismul falsificat, irresponsabil şi imbecil al politicianismului parazitar, n'au nimic de a face cu principiul democratic însuşi. A-l nega pe baza inegalităţilor sociale, a dezordinei şi carenţelor organizaţiilor de stat actuale, nu face cinste inteligenţei celor cari o afirmă.

§. 7. **Erezia etatizmului.**

Vom întîlni tot mai generalizată ideia că statul este o personalitate, *o entitate mistică, deosebită de publicul însuşi care-l constituieşte* şi că statul poate avea interese şi drepturi în contradicţie cu acelea ale marei majorităţi a cetăţenilor săi. Vedem în anumite împrejurări susţinîndu-se de Domnii cu joben şi frac că există „raţiuni de stat" şi „interese de stat" cari pot veni în

contradicţie cu raţiunile şi interesele publice ale marei majorităţi a cetăţenilor, cu interesele reale ale naţiunii însăşi.

In democraţie, o astfel de concepţie este o aberaţie. Natura şi primejdiile acestor aberaţii le putem vedea abia atunci cînd ne ducem la origina ei: ea trebue căutată în procesul psihologic cunoscut sub numele de *„personificarea abstracţiunilor"*.

In vechiul stat autocrat, locuitorul şi funcţionarul erau obişnuiţi să primească ordinele unei persoane: autocratul. Omul tinde instinctiv să se supună, să fie considerat ca sclavul, ca obiectul autocratului şi să considere că nu are nici un drept de control asupra lui.

In democraţie, funcţionarul public ca şi cetăţeanul nu mai sunt sclavii unei persoane. Funcţionarul public lucrează în numele comunităţii şi interesul „poporului suveran".

Dar chiar cînd omul, obişnuit prin tradiţie să primească ordinele nediscutate ale monarhului, ajunge acum în slujba unei organizaţii colective, „Statul", rămâne încă în el tendinţa naturală şi atavică de a considera şi această abstracţiune nouă, statul şi naţiunea, ca o persoană. Cetăţeanul de azi, ca şi cel din trecut, uită că Atena, Corintul, Cartagena, Anglia, etc. nu sunt de cît proprietatea colectivă a unei naţiuni şi reşedinţa unor anumiţi cetăţeni; involuntar el o consideră ca un supra-om fictiv, care ar fi luat locul unui autocrat.

Ideia de stat personificat apare deci odată cu cetatea democratică, drept consecinţă a unei predispoziţii mentale, de milenii ancorată în generaţii: instinctul de a te supune unui stăpîn absolut, de a fi sclavul cuiva.

Inţelegînd interesul lor, exploatatorii guvernelor din toate timpurile, au cultivat această tendinţă prin toate mijloacele de educaţie.

E interesant de constatat că primii cetăţenii romani cari s'au eliberat de monarhul absolut, fiind oameni cu deosebire practici şi inteligenţi, au încercat să stabilească clar noţiunea, denumind cetatea şi statul roman, o **„res-publica"**, *obiectul public, organizaţia care aparţine tuturor.* A fost în zadar! Ideia sănătoasă că statul era o stare de lucruri, a fost mereu pusă în umbră de tendinţa naturală de a-l personifica în chipul unui supra-om, cu interese distincte sau chiar opuse colectivităţii, interese pe cari în realitate le exploatează parazitismul şi abuzul.

§. 8. **Erezia individualismului.**

Erezia care a contribuit cel mai mult la compromiterea ideii democratice, a fost falsa interpretare a principiului de *libertate individuală.* Sensul ei originar e, precum am văzut, negarea sclaviei şi a dreptului de exploatare a omului prin om. Acest sens a fost înlocuit cu concepţia anarhică a *individualismului şi a liberalismului.*

Disociind ideia de libertate de aceia de egalitate şi fraternitate, de care era legată organic şi prin care era automat limitată, individualismul proclamă dreptul individului de a lucra egoist, de a lupta împotriva altor indivizi, şi numai pentru interesul lui personal. In această concepţie în care solidaritatea socială este exclusă, în care se proclamă *„lupta pentru existenţă"*, dusă la extremele ei limite, individul apare în societate ca un animal în junglă. E nevoie să mai accentuăm că o astfel de concepţie e anarhică şi anti-socială?

In orice caz *individualismul nu e cuprins în ideia democratică, fiindcă nesocoteşte principiile de fraternitate şi de cooperaţie, implicit şi explicit cuprinse în ideia democratică.*

O viaţă socială în statul modern şi o alcătuire democratică reală nu pot constitui decît *o colaborare şi nu o luptă.* Raporturile dintre individ şi stat sunt astfel perfect definite în democraţie: activitatea socială a individului nu poate fi tolerată decît atunci cînd nu răpeşte altor indivizi, din buna stare a şi libertatea care li se cuvine. Rezultă imediat că, în aceste condiţiuni, *interesul de îmbunătăţire a stării materiale individuale nu mai poate apărea, într'o adevărată democraţie, ca un interes de clasă, de castă, sau individual, ci ca un interes colectiv.* Deasemenea şi opoziţia împotriva unei organizaţii abuzive, nu mai poate fi o operă individuală, ci rezultatul unei acţiuni colective.

In rezumat, individualismul în activitatea socială este o concepţie şi primitivă şi anarhică şi anti-socială, căci rezultatul lui e totdeauna abuzul, exploatarea şi dezordinea.

§. 9. **Erezia dreptului nelimitat de proprietate.**

Individualismul, concepţie primitivă şi perimată despre drepturile omului în societate, duce în mod necesar la alterarea unora dintre concepţiile juridice fundamentale ale democraţiei. Din punctul

de vedere biologic-social, principiile legiuirilor au drept supremă ţintă de a asigura buna funcţionare şi dezvoltare a organismului de stat. *Prin definiţie deci, un principiu juridic nu poate fi anti-social, adică nu poate duce la distrugerea societăţii.*

In această ordine de idei, individualismul formulează proprietatea ca un „jus utendi, fruendi et abutendi" — cu alte cuvinte, ca un drept egoist, individual de a uza, consuma şi abuza.

Insuşi dreptul roman a trebuit repede să elimine pe — „abutendi", căutînd să precizeze unde începe abuzul de proprietate. Rezultatul la care s'a ajuns în timpurile moderne, a fost *primatul interesului comun, asupra interesului individual şi limitarea dreptului de proprietate, în interesul bunei funcţionări a organismului social.*

Caracteristice în această privinţă sunt legiferările de expropriere. Şi mai caracteristice încă, interdicţiile de a uza de o proprietate, atunci cînd prin acest uz sănătatea sau buna stare socială suferă atingeri grave. Cu cît populaţia e mai deasă şi ordinea e mai mare într'o societate, cu atît drepturile de proprietate ale individului şi micşorează, *îndată ce ele vin în contradicţie cu buna stare a societăţii.*

Caracteristice sunt restricţiunile aduse proprietăţii funciare urbane; restricţiunile aduse cultivării de plante toxice, haşiş, mac, tutun, etc. precum şi restricţiunile aduse comerţului şi producţiei de stupefiante şi otrăvuri de tot soiul: Un individ nu are dreptul să utilizeze capitalul său în scopuri al căror rezultat duce la turburări ale sănătăţii şi bunei stări a cetăţenilor.

In situaţia de a abuza de dreptul de proprietate pentru a dezorganiza societatea, se află comerţul de monedă de tot soiul, cămătăria sub toate aspectele ei. Comerţul de monedă se dovedeşte, precum am văzut, mai anti-social decît însuşi comerţul de otrăvuri, stupefiante şi arme. Ori, în toate cazurile cînd o producţie sau un comerţ necesare comunităţii, devin primejdioase în mânîle particularilor, acea producţie şi acel comerţ devin *monopol de stat.* Comerţul de arme, de ex.

Ceea ce e ciudat, e că „Jus abutendi" nu mai e recunoscut niciunui alt soiu de proprietate, decît comerţului de monede şi valori fictive: **finanţei.** De ce? Răspunsul e evident:

Dacă în acest domeniu statele democratice nu au intervenit regulativ şi represiv pînă azi, e că mecanismul însuşi de guvernare şi legiuire a fost şi este şi azi în mîinele finanţei.

§. 10. **Erezia egalității.**

Teoreticianii extremiști ai socialismului, oameni cu spirit matematic și abstract, transformă noțiunea democratică a egalității de drepturi și de condițiune politică, într'un soiu de egalitate matematică și mecanică a tuturor indivizilor.

Astfel, la un moment dat, socialiștii definesc egalitatea de drepturi, precum urmează: „Toți oamenii sunt egali; pentruca să trăiască, trebue toți să muncească; dar munca lor fiind deopotrivă de necesară statului, toți oamenii trebue să primească același salar și să aibă aceiași avere. Diferențierea în salar, e nedreaptă. O acumulare de bogăție, fie chiar produsul muncii individuale cinstite, este nedreaptă și anti-socială. Nimănui nu i se recunoaște dreptul de a cîștiga și de o poseda mai mult decît semenul său."

Această concepție de seducătoare simplicitate, a fost cea mai cumplită dintre ereziile socialismului, iar încercarea de a aplica în realitate a dus, la un moment dat, în Rusia sovietică, aproape la totala dezorganizare și ruină.

Poate că nici n'ar fi nevoie să mai insistăm asupra acestei erori, întru cît înșiși socialiștii extremiști din Rusia, au fost obligați să renunțe aproape complet la ea: azi, s'a introdus în Rusia gradații de salariu, variind dela 1—3 și chiar mai mult, iar în foarte multe domenii, munca individuală se salarizează în acord.

Comunismul extremist, în urma experiențelor din Rusia sovietică, îndată ce a trebuit să treacă la realizări, a fost el însuși obligat să recunoască legal atât diferențele de salar, cât și consecințele lor: diferența de averi.

Erezia egalității șabloniere a trăit! Să ne ferim s'o reinviem!

§. 11. **Ereziile parlamentarismului modern.**

Trebue să repetăm: *parlamentarismul nu trebue să se confunde cu însăși democrația. El este un mtjloc și nu un scop în sine.*

Scopurile sunt: ca legiuirile să nu poate fi alcătuite fără asentimentul masselor și împotriva intereselor lor; ca guvernul să poată fi oricînd împiedecat de a abuza; iar atunci cînd lucrează destructiv și împotriva intereselor națiunii și ale masselor să poată fi legalmente eliminat și înlocuit cu altul.

Ori parlamentarismul fiind mijlocul prin care democrația modernă a încercat să atingă acest scop, rămâne să vedem de ce a dat greș și cum trebue modificat.

Cum s'a ajuns la concepția parlamentarismului actual?

Să aruncăm o scurtă privire asupra genezei acestei metode de realizare a ideii democratice.

Concepția pe care și-au făcut-o popoarele cu privire la mijloacele de realizare ale idealului democratic, a fost de o simplicitate seducătoare:

Cum guverna autocratul care avea autoritate?

Edicta legi în interesul său și al nobilimii, stabilea impozite pentru tezaurul său, utiliza aceste venituri cum voia el; avea miniștri și funcționari pentru a-i executa ordinele; avea armata pentru a-l apăra. Toți funcționarii erau în principiu aleși și numiți de autocrat, ori de miniștri în numele lui. Toți erau responsabili față de dînsul.

Ce era mai simplu decît ideia următoare: toate aceste „puteri" ale monarhului, treceau acum Majestății-Sale *poporul.* Intregul mecanism de guvernămînt al monarchiei absolute, trece, tale-quale, în statul democratic, cu singura deosebire că noua Majestate, „poporul", face el legile, în propriul său interes; numește minișterii și funcționarii, stabilește impozite, numește comandanții de armată, etc. Iar toți acești funcționari sunt acum responsabili față de popor. E simplu și limpede, ca apa de isvor. Ar fi chiar satisfăcător pentru o organizație minusculă de cîteva mii de cetățeni, deopotrivă de avuți și de deștepți: odată sau de două ori pe an, oamenii se adună, examinează împreună situația și afacerile, decid și legiferează cu majoritate de voturi. Un mic trib agricol ori pastoral ar trăi de minune în aceste condiții. Ținta democrației ar fi atinsă.

Dar de îndată ce numărul „cetățenilor" trece de cîteva mii și ei constituesc o organizație ceva mai diferențiată, exercițiul direct al autorității devine materialmente imposibil. Principiul guvernării trebue să fie realizat altfel, să se găsească altă soluție. Era indicat exemplul pseudo-democrațiilor antice și în special al Romei republicane: poporul alegea prin majoritate de voturi un anumit număr de reprezentanți ai națiunei, cărora le încredința puteri depline de a lucra cîtva timp în numele celor cari îi aleseseră.

Acesta e principiul parlamentarismului.

Dela început trei greşeli fundamentale:

Aceşti reprezentanţi nu au să îndeplinească nici o altă condiţie esenţială decît să aibă, în momentul alegerii, încrederea mulţumii. După alegere sunt cu totul incontrolabili, pe tot timpul duratei mandatului. Votul parlamentului e *secret*, iar parlamentul *neresponsabil* de rezultatul votului său.

Evident că, în aceşte condiţii, parlamentul devenea o oligarhie efemeră şi irresponsabilă, care în marea ei majoritate nu putea să aibă în vedere decît propriile sale interese. Căci apostolii şi altruiştii nu formează decît o minoritate disparentă.

In speranţa că s'ar putea înlătura acest inconvenient, s'a dat şefului statului dreptul ca, în anumite cazuri, cînd parlamentul ar lucra vădit împotriva intereselor poporului, adunarea să fie dizolvată şi să se purceadă la noi alegeri. Paliativul s'a dovedit prea puţin eficace.

Dar în afară de aceste trei anomalii fundamentale, o a patra tot atît de gravă, apare imediat ce examinăm atribuţiunile parlamentului: el trebue să designeze, sau măcar să aprobe alegerea miniştrilor, să legifereze în numele şi interesul general al maselor; să controleze buna funcţionare a întregului aparat de stat, eliminînd abuzurile, fie direct, fie prin intermediul organelor de stat existente. Greşeala cea mare constă în a admite că *un parlament poate legifera bine.*

Principial, o adunare formată din nepricepuţi şi irresponsabili, e incapabilă de a legifera, căci nu e în stare să cunoască şi să priceapă cum trebue structura organică extrem de complicată şi diferenţiată a statului modern, e absolut incapabilă să aprecieze *el* valoarea diverşilor factori activi şi importanţa lor relativă; mai puţin încă e în stare o astfel de majoritate să-şi dea seama de efectele unei măsuri legislative, de utilitatea şi eficacitatea ei. Această incapacitate există chiar cînd parlamentarii ar fi de perfectă bună credinţă. Şi de fapt acest adevăr s'a constatat în toate cazurile şi în toate timpurile.

A se da adunărilor parlamentare dreptul de a face legile cum le-o tăia capul şi cum li va părea mai bine, este o erezie primejdioasă; deoarece probabilitatea ca o massă de indivizi să găsească ideile de legiferare şi să le priceapă efectele, e minimă. Cînd mai e vorba în plus ca această adunare să legifereze *pentru alţii, cu vot secret şi fără vreo răspundere individuală sau colectivă,* probabilitatea unei bune şi cinstite legiuiri devine disparentă.

E evident că, în aceste condiţiuni, le-a fost foarte uşor paraziţilor sociali de tot soiul să-şi aservească parlamentele aşa cum am descris şi cum se ştie, cointeresîndu-le la jaful şi parazitismul lor.

Aci e origina politică a falimentului democraţiilor parlamentare.

§. 12. **Erezia dictaturilor personale.**

In urma falimentului parlamentarismului, incapabil şi venal, datorit cauzelor pe cari le-am expus mai sus, nu numai parlamentarismul, dar şi ideia democratică ea însăşi a suferit o depreciere considerabilă. In dorinţa lor de mai bine, mulţimile spoliate au căutat alte soluţii. Şi cum mulţimile sunt incapabile să analizeze şi să inventeze ceva, au căutat înapoi, în trecutul perimat, să găsească o altă formă de guvernămînt. *Astfel au reactualizat ideia dictaturii romane.*

Renunţînd la principiul auto-guvernării şi la dreptul de control al legislaţiei şi guvernului, popoarele au fost aduse să spere că, încredinţînd toate directivele unui singur om de bine, punîndu-se la discreţia *bunului dictator,* au să o ducă mai bine.

In realitate, lumea dezorientată se reîntorcea la autocraţie: străvechiul instinct de supunere al urmaşilor sclavilor cerea un stăpîn!

Experienţa lumii antice nu putea fi îndestulătoare ca să sperie mulţimea. Un popor nu învaţă dela altul. Utopia bunului dictator e azi mai vie decît oricînd.

Se cuvine să analizăm ceva mai deaproape concepţia dictatorială. Ea se sprijină întîi pe ideia că s'ar putea găsi un om, suficient de capabil şi de genial ca să înţeleagă întreg mecanismul de stat şi destul de altruist ca să decidă de alcătuirea lui neglijîndu-şi ambiţiile şi avînd în vedere în primul rînd interesul comun.

Să presupunem că un astfel de individ, deopotrivă de genial, echilibrat şi virtuos, ar exista. Hotărît însă că numărul exemplarelor disponibile într'un popor e foarte limitat.

Intrebarea care se pune e atunci: cine îl alege şi cine îi dă putere acestui dictator?

Nu sunt decît două alternative: sau majoritatea poporului, i-o dă printr'un plebiscit; sau un grup de oameni energici inte-

resaţi să ia puterea, i-o dau printr'o lovitură de stat, printr'un act de violenţă.

In primul caz, şansele ca sufragiul să cadă pe un agitator steril şi nepriceput, ori pe un ambiţios detracat, depăşesc 90%.

In al doilea caz, personalitatea dictatorului e prizoniera organizaţiei care l-a sprijinit şi l-a adus în fruntea statului. In acest caz, nu poate să lovească în interesele minorităţii care l-a adus la putere, fără a se prăbuşi.

Prima eventualitate ne-o ilustrează un Kerenscki şi, dacă ar fi fost eventual cazul acum 13 ani la noi, un plebiscit ar fi dat dictatura Mareşalului Averescu, iar mai târziu Domnului Iorga.

Pentru al doilea caz, avem exemplul lui Mussolini, care e prizonierul fascismului şi n'a cutezat nici după ce s'a consolidat, să atace problema esenţială a parazitismului financiar, nici să reprime abuzurile de tot felul ale „fasciei".

Totuşi, dictaturile viabile din Rusia şi Turcia par să contrazică această teză. E numai o aparenţă.

In Turcia, ca şi în Rusia, nu există o dictatură propriu zisă a unei persoane, *ci o aplicare cu forţa a unor norme de guvernămînt*, **bine precizate:** fie a unor principii recunoscute valabile în democraţie, — cazul Turciei, care e o republică parlamentară — fie, a unor doctrine cari formează o *constituţie:* doctrina marxistă, sovietică.

Şi într'un caz şi într'altul, *nu voinţa unui singur om decide, ci constituţia şi voinţa masselor consultate.* Rolul personajului sau a personajelor cari exercită dictatura, e de a aplica principiile admise de majorităţi, evitînd, cum cred ei mai bine, abateri dela constituţie şi interesul general.

Precum vedem, nici pe departe nu poate fi vorba de dictaturi personale, în sensul roman.

Ceeace a făcut şi face un Kemal-Paşa, e o încercare lucidă şi energică de a realiza realmente idealul democraţiei parlamentare şi ceeace face aşa zisa dictatură sovietică, e o încercare de a aplica integral idealul socialist, care e şi el o formulă matematic rigidă a unui fel de ideal democratic. Precum vedem, nici vorbă de bunul dictator în sensul arbitrarului unei persoane necontrolate de massele cu drept de vot. Dacă un Kemal-Paşa sau un Stalin se menţin unul în Turcia şi altul în Republica Sovietică, e că reuşesc să păstreze încrederea votanţilor că activitatea lor e în interesul general şi că nu are nimic arbitrar.

În aparenţă, aşa ar proceda şi Mussolini cu parlamentul său corporativ. Dar parlamentul corporativ italienesc constitue o falsificare a spiritului democratic şi asigură predominanţa finanţei şi interesul unei minorităţi de exploatatori. În adevăr, *majorităţile corporative nu urmăresc interesul marilor masse*, ci interesul industriei şi comerţului exploatat de marea finanţă şi de fascism. Parlamentul corporativ reprezintă interesul unei minorităţi care uşor poate deveni tot mai abuzivă, precum e şi cazul.

E cert că personalitatea superioară a lui Mussolini nu poate înlătura imensele dezavantaje ale fascismului, aşa cum l-am descris.

Dictatura personală, nu e deci o formă de guvernare, ci o aventură, o loterie, cu foarte puţine şanse de reuşită.

O dictatură temporară utilă, nu ar putea însemna decît atît:

Încredinţarea prin plebiscit a puterii în mîinele unor persoane responsabile cu capul lor, în scopul definit de a realiza o organizaţie democratică cinstită; de pildă în scopul de a elimina parazitisme şi carenţe evidente.

§. 13. **Erezia necesităţii ministerelor.**

Am văzut că democraţiile au luat de la autocraţie o întreagă serie de organe printre care şi miniştrii.

Rostul şi utilitatea miniştrilor în autocraţie erau evidente. Autocratul le încredinţa fiecăruia o parte a puterii sale, pentru a guverna departamentul respectiv, pentru a edicta în numele lui legile corespunzătoare. Toţi miniştrii la un loc formau organul central de armonizare şi comandă în aparatul de stat, *guvernul.*

Democraţia a adoptat această instituţie, cu prerogativele respective: miniştrii formează guvernul, fiecare „conduce" un departament, iar consiliul de miniştri armonizează activitatea departamentelor. Principial, cîte-trele categoriile de activitate constituesc, în democraţia adevărată, aberaţiuni tot atît de streine democraţiei, cît de primejdioase în esenţa lor. În adevăr, activitatea departamentelor pe cari trebue să le „conducă" ministrul, e precizată de legile şi regulamentele respective, pe cari, principial cel puţin, ministrul nu le poate călca. Deci din acest punct de vedere, prezenţa ministrului în fruntea unui departament e cu atît mai puţin utilă, cu cît ministrul politic, în cele mai multe cazuri, habar n'are de mecanismul real de funcţionare al aparatului pe

care e chemat să-l conducă şi nici de rostul adînc al funcţionării lui.

Suntem nevoiţi să precizăm: un profesor de istorie, un advocat, ori un inginer, etc. ajung miniştri ai sănătăţii publice; un advocat, un medic, ministru al instrucţiunii publice, al industriei, sau al comunicaţiilor; un medic ori un învăţător, ministru agriculturii ori al internelor; un advocat, ministrul finanţelor, etc., etc. *Şi aceasta constitue regula, nu excepţia!* Bine înţeles că, în aceste condiţii, ministrul — cînd e corect — e un condus, nu un conducător; iar dacă i se dau puteri de a intervenì, ele îi sunt inutile pentru a realiza ceva bine. Astfel stînd lucrurile, e bine înţeles că şi activitatea de „coordonare" şi „armonizare" a consiliului de miniştri e de aceiaşi calitate: nişte nepricepuţi intervin intensiv în funcţionarea organizaţiei de stat.

O comparaţie se impune: primul ministru e ca un dirijor incult, ce conduce o orchestră, în care primii instrumentişti nu cunosc partitura şi instrumentele!

Cît priveşte legiferarea — căci cele mai multe legi sunt propuse parlamentului de ministrul respectiv — ea constitue o aberaţie tot atît de evidentă: ministrul, incompetent în conducere, ori legiferează din capul său minunăţii dezorganizante, ori îşi însuşeşte legi elaborate de alţii, de persoane cari lucrează din umbră, în interesele lor particulare şi bine înţeles în dezacord cu interesele generale.

Dar să presupunem că guvernul ar fi compus *din technicieni.* Nici în acest caz riscurile nu sunt mult mai mici! Căci technicienii, prin definiţie, *sunt specialişti,* adică oameni cari nu cunosc decît o singură latură a unei discipline şi au cel puţin tendinţa naturală să dea o importanţă preponderantă specialităţii lor, cînd nu lucrează deadreptul în interesul unei corporaţiuni sau al finanţiei, jumulind comunitatea cu toată „competinţa" specialistului. *Astfel de miniştri sunt încă şi mai primejdioşi.*

Să ne reamintim de pildă legiferările în învăţămînt, cînd filosoful dădea preponderanţă filozofiei, teologul învăţămîntului religios, etc.

Din analiza de mai sus reiese limpede anacronismul ministerelor de azi. Este evident că existenţa miniştrilor constitue de fapt, un relict primejdios pentru buna funcţionare a aparatului de stat democratic.

Primejdia mai constă şi în faptul că încetul cu încetul, guvernele şi-au însuşit drepturi anti-democratice, cari nu sunt altceva decît legalizarea formală a abuzului în guvernare.

Dar atunci, dacă nici ministrul, nici parlamentul nu sunt în stare să facă proectele de legi şi să armonizeze activitatea, cui revin aceste funcţiuni esenţiale în organizaţia de stat?

Care e concluzia logică din această analiză?

Rezultă din cele de mai sus, următoarele:

I. Departamentele n'au nevoie, pentru buna lor funcţionare, de intervenţia guvernelor şi a miniştrilor;

II. Rolul parlamentului, din punct de vedere al legiferării, e să exprime deziderate şi să arate necesităţi şi carenţe în organizaţia de stat. Pentru a satisface cererile parlamentului, *un consiliu legislativ de specialişti,* de cunoscători adînc documentaţi ai aparatului de stat, trebue să existe. Acest consiliu legislativ e acela care *formulează proiectele de legi,* le documentează şi le expune întîi publicului pentru discuţie şi completare. Abia după aceea le supune parlamentului, care la rîndul lui, le discută şi le votează. Tot acelaş consiliu legislativ e singur în măsură să armonizeze legiferarea şi să joace rolul pe care un consiliu de miniştri e principial incapabil să-l joace.

§. 14. **Ereziile în stabilirea responsabilităţii şi în mecanismul de control.**

In organizaţia democratică, toţi sunt egali în faţa legii şi prin urmare, atunci cînd un individ calcă legea, dăunînd pe altul, dăunatul e în drept să dea în judecată pe înfractor şi să obţină restabilirea dreptului, precum şi despăgubiri. Aceste raporturi logice nu există însă între funcţionarul de stat şi guvern pe deoparte, şi cetăţeanul lezat în drepturile lui pe de altă parte; ori, dacă există, ele sunt foarte limitate, îngreuiate pînă la imposibilitate. Practic, la noi, aceste drepturi sunt numai pe hîrtie.

Aci stă sursa tuturor abuzurilor şi una din cauzele decrepitudinii actuale a aparatului de stat. Guvernele abuzive, aparţinînd tuturor partidelor, au desfinţat responsabilitatea, făcînd aproape imposibilă stabilirea ei. Dacă această boală nu e specific romînească, în schimb, specifică e intensitatea ei la noi.

C) REZUMAT ŞI ŢINTE DE REALIZARE.

§. 15. **Rezumat.**

In paragrafele de mai sus am analizat cîteva erezii, cu grijă ancorate în spiritul public de parazitismul financiar şi politic, erezii cari împiedecă pe omul neprevenit, de a-şi da seama de anomaliile şi bolile cari dezorganizează aparatul de stat. Ele sunt astfel că, odată admise, fac cu neputinţă realizarea statului democratîc.

Am văzut că pentru ereziile economice şi financiare, cele mai însemnate sunt:

a) „necesitatea acoperirei aur" şi concepţia că preţul e o măsură şi moneda un instrument de măsură. Moneda nu-i decît un instrument de contabilizare a drepturilor individuale în schimburile de bunuri şî servicii. Moneda nu mai e azi întru nimic legată de existenţa unei anumite cantităţi de aur.

b) Eroarea generală care se face cînd confundăm cele două categorii de bogăţii şi îmbogăţiri: bogăţia reală şi bogăţia fictivă, sau monetară, precum şi consecinţele dezastruoase ale acestei confuziuni.

c) Erezie stupidă e şi afirmaţia că criza actuală s'ar datori maşinismului modern, care în realitate e mijlocul absolut necesar al ridicării standardului de viaţă.

d) Am dovedit că e o prostie a vorbi de falimentul ideii democratice, cînd în realitate e vorba de falimentul parlamentarismului actual, care e un mijloc şi nu un scop al democraţiei. Am arătat că defectele lui se pot evidenţia şi remedia uşor.

e) Ideia uniunii pan-Europene e o utopie primejdioasă, cultivată şi răspîndită de interesele finanţei parazitare.

f) Că atît etatismul cît şi individualismul sunt erori aşa tot de evidente şi primejdioase, ca şi egalitarismul şablonier al socialismului extremist.

g) Am arătat anomalia existenţei dreptului nelimitat de proprietate, *aplicat azi exclusiv capitalismului financiar.*

h) In sfîrşit, am arătat în ce constă anomaliile funcţionale ale parlamentarismului modern şi ale aşa ziselor guverne democratice.

§. 16. **Concluzii şi directive cari reies din analiza de mai sus.**

Odată eliminate prejudecăţile intenţionat cultivate de parazîţii sociali şi de intelectualii din solda lor, anumite concluziuni social-politice se impun. Cele mai evidente sunt următoarele:

a) Etatizarea şi monopolizarea în favorul statului a întregului comerţ de monedă.

b) Reducerea monedei la valoarea ei de instrument de contabilizare internă, cu eliminarea acoperirei aur.

c) Eliminarea totală a cămătăriei dintre particulari: toate tranzacţiile şi împrumuturile juridic valabile, făcîndu-se prin intermediul băncilor de stat.

d) Mărirea bogăţiei comunităţii prin crearea de surse de energie cît mai multe şi mai eftine şi a producţiei de maşini, la dispoziţia creatorilor de bunuri, în scopul de a mări intensiv şi repoede bogăţia reală a statului şi, prin urmare, standardul general de viaţă.

e) O renovare a parlamentarismului, în sensul ca atribuţiile lui să fie: a exprima doleanţele alegătorilor; a discuta şi vota legile pe cari i le prezintă o instituţie permanentă de specialişti, cuprinzînd competinţele din toate ramurile: *consiliul legislativ economic şi politic;* în fine, de a controla, efectiv şi eficace, funcţionarea organismului de stat, în ansamblu şi în detaliu. Acest parlament trebue *să fie responsabil în faţa alegătorilor, în orice moment.* Pentru acest scop trebue ca acţiunea fiecărui reprezentant să fie controlabilă: votul să nu fie secret şi să fie motivat. Ar mai trebui ca alegătorii să poată revoca oricînd şi *individual* pe parlamentarul care nu le reprezintă bine interesele, trimiţînd pe altul în locul celui revocat.

f) Miniştrii politici, cari sunt un anacronism, un relict al autocraţiei, trebue să dispară.

g) O responsabilitate efectivă, rapidă şi eficace, trebue să se stabilească pentru toate elementele constitutive ale aparatului de stat.

Un instrument eficace de stabilire a responsabilităţii efective şi rapide, e condiţia de bază a oricărei realizări.

Fără ea, nici o reformă socială nu e posibilă. Acestea sunt concluziile cari reies din analiza noastră de pân'acum. Sunt ele valabile? Pentru aceasta trebue că consultăm rezultatul marilor experienţe făcute în statele moderne în ultimii 15—20 de ani.

LECȚIA V.

Invățămintele Fordismului, ale fascismului și ale socialismului.

§. 1. Introducere.

Ca un leit-motiv, trebue să reamintim de fiecare dată, la fiecare capitol, că ținta noastră în acest studiu e să găsim, în cadrul statului democratic național, posibilitatea transformării legale și pașnice a mecanismului economic, financiar și politic, în așa fel, încît să asigurăm tineretului posibilitățile de viață și activitate care i se cuvin, proporțional cu însemnătatea și rolul lui bio-politic în stat.

Cea mai mare primejdie a unor astfel de încercări o prezintă, fără îndoială, diletantismul politic și economic al teoreticienilor de birou și al animatorilor utopiști. Lumea începe să nu mai aibă încredere în această categorie de indivizi. Aceasta e manifestarea unui instinct salutar, deoarece teoreticienii reformatori și entuziaști, au făcut mai mult rău decît bine, iar deseori, în împrejurări turburi, derutînd spiritele, au pricinuit grave catastrofe.

Deaceia cînd e vorba de problemele de transformare socială rapidă, de inovații în structura aparatului economic și financiar, nu pot fi luate în considerare și analizate în vederea unor realizări, decît acele inovații cari au trecut prin proba focului unei realizări în stil mare și anume în condițiile sociale și economice *actuale*. Numai astfel putem fi siguri de eliminarea erorilor individuale, datorite fie lipsei de cunoștință adîncită a mecanismului social, fie neglijărei unor factori esențiali, fie în fine lipsurilor și erorilor inherente individului omenesc.

Inovații și prefaceri adînci ale mecanismului social, economic și financiar, în stil mare și de lungă durată, nu au fost realizate pînă astăzi, decît în Statele-Unite de *„fordism"*, în Italia de *„mussolinism"*, în Rusia-Sovietică de *„socialismul comunist"*.

Toate aceste realizări trebuesc privite cu un spirit pur științific, analitic, trebuesc considerate ca experimente uriașe, din care unele de dimensiuni quasi-planetare. Ele sunt pline de învățăminte, fiindcă interesează toate domenile și reliefează acțiunea și interpendența reală a diferitelor categorii de factori activi în organismul social.

S'ar părea, la prima vedere că, în capitolul precedent, am deviat dela această línie de conduită, rămînînd în domeniul pur teoretic și general, al abstracțiunilor și principiilor. Însă eliminarea cîtorva dintre ereziile curente era absolut necesară, pentruca, în examinarea ulterioară a măsurilor practice cari decurg din această analiză, să nu fim stînjeniți și împiedecați tocmai de aceste prejudecăți și erezii, adînc ancorate în spiritul celor mai mulți.

În analiza ce va urma vom începe cu studiul *„fordismului"*, pentru următoarele motive: mai întîiu, pentrucă *„fordismul"* reprezintă tendința *spontană* de transformare a condițiilor sociale, economice și financiare în însuși cadrul aparatului de stat democratic. El s'a realizat fără nici o siluire din partea vreunui organism politic, din partea unor doctrinari de guvernămînt. Tocmai de aceia, din punct de vedere economic, financiar și social e cea mai interesantă și mai bogată în învățăminte.

A) ÎNVĂȚĂMINTELE FORDISMULUI.

§. 2. Fordismul.

Pentru 999 la mie din intelectualii europeni, Ford e un simplu fabricant de automobile, de un genial spirit de organizație, care a reușit, în timp de un sfert de veac, să creeze cea mai mare avere particulară a lumii. „Fordismul" e simbolizat pentru aceștia prin technica de lucru la platforma mobilă și printr'o raționalizare excepțional de reușită a muncii.

Nimic mai superficial decît această concepție.

Ford și fordismul reprezintă în realitate, cea mai mare revoluție de principii și directive pe care a înregistrat-o economia practică vreodată. Pe de altă parte reprezintă o experiență social-economică întemeiată pe aceste principii noi, experiență care îmbrățișează întreg complexul activității economice în state. El înseamnă o răsturnare completă a ideilor și metodelor vechi, începutul unei ere noi în economia mondială.

Pentru a dovedi aceste afirmaţiuni, mă voiu servi de însăşi cuvintele lui Ford:

„Ideile puse în practică la noi, constituesc un cod general de activitate, *care este singurul just şi conform cu natura.*"

Acest cod şi ideile directive din el, constituesc nucleul adevărat al fordismului. Ele sunt partea durabilă şi fundamentală. Celelalte manifestări nu sunt decît mijloacele pe cari Ford le-a întrebuinţat pentru a pune în aplicare acest cod. Numai principiile codului au rămas neschimbate; pe când mijloacele au variat incontinuu şi s'au perfecţionat în mii de moduri, adaptîndu-se celor mai felurite condiţii.

Succesul material[1] imens e proba că acele idei directive erau cu adevărat juste şi „conforme naturii".

Tocmai acest cod general de activitate şi ideile directive vor forma obiectul analizei noastre.

Să reamintim mai întîi că ţinta, *mobilul* pe care l-au urmărit şi îl urmăresc astăzi încă, cea mai mare parte dintre productorii şi oamenii de afaceri, e *profitul:* câştigul cel mai mare posibil pentru proprietarul întreprinderii sau pentru financiarii cari o finanţează.

In fordism ţintele, „mobilele" urmărite de producţie şi comerţ, sunt esenţialmente diferite.

a) Ţintele producţiunii.

„*Industria este un serviciu făcut comunităţii.* Individul nu este decît un servitor al acestei comunităţi şi nu o serveşte în realitate decît dirijîndu-şi întreprinderile în aşa fel, încît să pună la dispoziţia publicului articole tot mai bune, cu preţuri tot mai mici şi plătind tuturor celor cari participă la această producţiune, salarii tot mai ridicate, întemeiate pe producţia pe care o furnizează. Numai în acest fel un om de afaceri, ori care ar fi el, îşi justifică existenţa ca atare."

Aceasta este ceeace Ford numeşte „*mobilul serviciului*".

b) Proprietatea.

„*Productorul proprietar nu face decît să administreze bogăţia în profitul consumatorilor.*"

c) Salarul.

[1] Deverul lui Ford corespunde anual la 146 miliarde de lei, salarii plătite în lumea întreagă. Această sumă întrece aproape de 2 ori deverul de afaceri al ţării romineşti. Din acest punct de vedere, amploarea experienţei e impunătoare.

„*Salarul este o repartiţie de beneficii între asociaţi.* Toţi acei cari îşi dau munca lor într'o afacere, trebue să participe la profitul acesteia. Cea mai mare parte a cetăţenilor, trăeşte din salar. Cota salarului lor determină prosperitatea ţării. Salariile cele mai ridicate plătite în aceste condiţiuni, pînă azi, sunt departe de a fi aşa de ridicate cît ar trebui şi ar putea să fie. Acest *mobil al salarului* este noul mobil modern, care trebue să domnească în producţie, pentru binele tuturor. Nu va putea exista o adevărată prosperitate, atît timp cît lucrătorul întrebuinţat la fabricarea unui articol de utilitate generală, nu va putea el însuşi cumpăra obiectul pe care-l fabrică."

d) Comerţul,

„Cînd proprietarul îşi prelevează un beneficiu de la salariaţii săi şi de la cumpărători, însemnează că îşi dirijează prost afacerile sale. Nu-i permis a scoborî salarul şi a specula clientul: trebue ca produsul să fie împovorat cu cît mai puţine cheltueli de transport şi manutenţie, cu putinţă; trebue ca preţul de vînzare să fie cît mai mic cu putinţă şi să tindă să se scoboare printr'o organizaţiune tot mai bună şi mai eficientă. Atît cumpărătorul, cît şi vînzătorul trebue să fie mai bogaţi în urma unei tranzacţiuni dintre ei."

e) Munca.

„Munca zilnică este temeiul societăţii şi pe ea se sprijină sănătatea şi onoarea noastră. *Ea este singurul isvor al unei dreptăţi sociale;* căci singură munca bine dirijată, poate să aibă drept rezultat salarii mari, viaţă eftină, o prosperitate şi o bună organizaţie socială."

f) Profitul, afacerile şi beneficiile.

„Rolul întreprinderilor este de a lucra în vederea consumaţiei şi nu în vederea banului, sau a speculaţiei."

„O întreprindere este o entitate organizată în vederea unui serviciu care trebue făcut. Ea n'ar putea să existe şi să-şi facă bine acest serviciu, dacă nu ar da un beneficiu. Beneficiile sunt indispensabile pentru a recupera victorios nu numai pierderile cari rezultă din activitatea însăşi, ci mai e nevoie de un surplus de beneficiu care să previe epuizarea întreprinderii şi să facă posibilă expansiunea; exact la fel după cum, un plus de alimente peste energia consumată, e necesar pentru creşterea organismului şi premenirea organelor."

„*Beneficiul propriu zis, aparţine afacerii,* căci el e garanţia

existenţii sale. Şi în această privinţă totul trebue să fie subordonat interesului însuşi al întreprinderii, interes care nu e altceva decît serviciul pe care ea trebue să-l facă comunităţii."

„Beneficiile repartizate ca dividende unor acţionari cari se ilustrează prin absenţa lor, epuizează întreprinderea şi desvoltă lenea."

g) Bogăţia unei ţări.

„O ţară devine *mare*, cînd printr'o înţeleaptă desvoltare a resurselor sale şi prin capacitatea cetăţenilor săi, bogăţia e din larg şi echitabil răspîndită în massa cetăţenilor săi."

h) Exportul, importul şi autonomia economică.

„ E de dorit pentru fiecare naţiune o autonomie economică pe cît mai largă cu putinţă.

„In loc de a dori să ţinem alte ţări sub dependenţa industriei noastre, ar trebui să dorim să le vedem perfecţionîndu-se fiecare, în toate direcţiunile şi să-şi stabilească civilizaţia pe bazele cele mai largi".

„Cînd toate ţările vor fi învăţat să producă obiectele pe cari au posibilitatea materială de a le produce, abia atunci vom putea ajunge la principiul schimbului mutual de servicii, cu privire la producţiunile cari, prin natura lor, scapă concurenţii internaţionale".

„O mare parte a exportului internaţional, nu se sprijină decît pe starea retardară a clienţilor. Dacă ne sforţăm să-i menţinem în această inferioritate e din partea noastră egoism. Umanitatea vrea din contra să-i ajutăm să-şi stabilească autonomia lor industrială.

„Cînd o ţară e apucată de nebunia exportării, ea îşi transformă populaţia în carne de uzină, creiază o clasă de particulari bogaţi şi îşi lasă în părăsire interesele ei esenţiale".

„Afacerile de export şi import între ţări trebue să fie servicii reciproce, pe cari şi le fac una alteia".

i) Necesitatea schimbării raporturilor dintre finanţă şi producţie".

„Este de o importanţă capitală să restabilim producţia pe un principiu de utilitate generală: *va trebui să se stabilească un sistem financiar mai bun. Cel de azi va trebui să dispară, pentrucă nu mai are nici o raţiune de a fi. O organizaţie financiară de ansamblu e absolut necesară pentru a face faţă crizei".*

j) Rolul banului în economia generală.

„In afaceri, *banul nu este decît o unealtă".*

k) Financiarul şi juristul în economia generală.

„A da o afacere pe mîna unui bancher sau a unui jurist, este a o sorţi dezastrului. Este cea mai mare greşeală să introducem financiari în întreprinderi, căci toate ideile lor se reduc la bani. Banca joacă un rol mult prea mare în industrie. Financiarii sunt totalmente incapabili să dirijeze o industrie".

e) Acţionarii.

„Nu ar trebui să existe ca acţionari decît persoanele cari joacă un rol activ în întreprindere".

m) Necesitatea schimbării sistemului financiar.

„Un sistem financiar nu e bun cînd favorizează o clasă, în dauna alteia. Va trebui să ne asigurăm de posibilitatea de a lua de la aceia care deţin, o putere care nu se sprijină pe producţie."

Am spicuit, reliefîndu-le, fără nici un adaos, o parte din ideile directive ale "fordismului". Citatele sunt luate din „Ma vie et mon oeuvre" şi „Aujourd'hui et demain". Inadins nu am indicat paginile, pentru ca cititorul să fie obligat să citească el însuşi aceste două lucrări ale celui mai genial dintre gînditorii realizatori ai omenirii, în domeniul economic.

Ceeace e cu deosebire însemnat în principiile citate, e că ele nu constituesc dezideratele unui visător umanitarist, ci principiile directoare ale aceluia care a creat cea mai mare instituţie economică particulară a globului, instituţie a cărei desvoltare extraordinar de rapidă a fost datorită aplicării sincere şi rigide a acestor directive.

§. 3. **Insemnătatea marei exprienţe fordiste.**

Organizaţiunea creată de Ford, are o importanţă uriaşă pentru cunoaşterea problemei organizării economice a statelor.

In adevăr, experienţa fordistă nu a îmbrăţişat numai fabricaţia de automobile: Ford a organizat după acelaş sistem, întrebuinţînd acelaşi metode, plătind aceleaşi salarii, cele mai variate întreprinderi: întreprinderi miniere, de cărbuni, cupru, fer, etc.; întreprinderi metalurgice de toate categoriile, de exploatări de păduri; fabrici de cocs şi subproduse, de sticlărie, de textile; întreprinderi de căi ferate, exploatări agricole, etc., etc.

Pretutindeni el a obţinut o rentabilitate superioară, la o

producţie mai eftină şi mai bună, plătind salarii de minimum 30.000 lei lunar. El a arătat astfel experimental, că aceleaşi principii dau pretutindeni, în tot cuprinsul economiei, aceleaşi rezultate minunate, atît în ceace priveşte productivitatea, cît şi bună starea şi civilizaţia generală.

Fordismul constitue primul exemplu de activitate economică dirijată. Este imaginea unui stat **deschis,** *cu o economie dirijată.*

Tot atît de importantă e experienţa din punctul de vedere care ne preocupă: al rolului parazitar al finanţei în economia generală.

Ford a reuşit să demonstreze prin experienţa lui grandioasă, inutilitatea totală a finanţei pentru o organizaţie productivă şi a demonstrat în acelaş timp, ce ar deveni un stat, care ar reuşi să elimine acţiunea acestui factor social, parazitar şi dezorganizant.

Dar în acelaş timp rezultatele experienţei fordiste în Statele-Unite mai demonstrează că, atît timp cît, paralel cu ea, există într'un stat ori cît de bine organizat, un puternic parazitism financiaro-politic, efectele binefăcătoare ale organizaţiei fordiste sunt în parte sau total anihilate de acelea ale parazitismului financiar.

Cu toată existenţa celui mai perfecţionat organism economic al globului, cu toată posesiunea celei mai mari bogăţii monetare pe care a cunoscut-o vr'un stat vreodată, cu toate imensele avantaje datorite extensiunii fordismului, Statele-Unite, creditorul globului întreg, trec şi ele prin cea mai cumplită criză. Mai mult de 15 milioane şomeuri zac în mizerie. Standardul general al salarului se scoboară zi cu zi, iar deficitele bugetare se cifrează la miliarde de dolari.

Nimic nu e mai edificator pentru a ne arăta gradul de nocivitate al parazitismului financiar. Această experienţă e definitivă, crucială. Statele-Unite ne dau, fără să vrea, lecţiunea următoare: *Cea mai bogată şi mai minunat organizată alcătuire de stat nu poate rezista parazitismutui financiar.*

B) FASCISMUL ŞI ÎNVĂŢĂMINTELE LUI.

§. 4. **Invăţămintele fascismului.**

Fascismul nu constitue de fapt o doctrină şi un sistem nou. El e realizarea pe cale dictatorială a concepţiilor originale ale

unui singur om. Mussolini a reuşit să impună, prin puterea personalităţii lui, aceste concepţii, ca un crez ale unei masse, care îl urmează orbeşte.

Concepţia lui Mussolini e etatistă şi el însuşi o defineşte astfel.[1]

(Pag. 126). „Noi avem o concepţie sintetică a naţiunii şi nu una analitică. Noi suntem, ca şi în Rusia, pentru sensul colectiv al vieţii, pe care vrem să-l întărim în dauna individualismului personal. Noi nu ajungem să facem din oameni simple numere, însă îi concepem, înainte de toate, *prin funcţiunea lor în stat.* Acesta este un mare eveniment în psihologia popoarelor, cu atît mai important, cu cît e realizat la un popor mediteranian, care era socotit inapt pentru aşa ceva. In aceasta, în *viaţa colectivă,*[2] se află farmecul cel nou . . . Iată ce vrea să facă fascismul din mulţime: să organizeze o viaţă colectivă, să trăiască, să muncească şi să lupte într'o erarhie organizată şi nu ca o turmă."

Fascismul e aşa dar *împotriva individualismului.* El consideră şi valorifică omul din punct de vedere al utilităţii sociale. Din punct de vedere biologic concepţia fascistă e perfect justificată, iar ideile de mai sus pot fi subscrise şi de ori care democrat a cărui mentalitate nu-i deformată de concepţia individualismului primitiv, anarhic şi egoist.

O astfel de concepţie se împacă deplin cu triada democratică: libertate, egalitate, fraternitate.

Iată ce zice mai departe Mussolini:

(Pag. 123). „Massa nu-i nimic decît o turmă de oi, cît timp nu e „organizată."

E un adevăr evident, pe care din nenorocire prea mulţi îl ignorează, mai ales cei cari sunt interesaţi să speculeze masele.

Mai departe:

„Eu nu sunt împotriva masei. Neg numai că se poate conduce singură".

In realitate massele sunt totdeauna conduse şi prin definiţie trebue să fie aşa. Democraţia nu cere altceva decît ca aceste masse să fie conduse în interesul lor evident şi nu exploatate.

---

[1] Mussolinis Gespräche mit Emil Ludwig. Citatele reprezintă frazele lui Mussolini *verificate de el însuşi.* Reprezintă deci opiniile *autentice* ale dictatorului.

[2] Sublinierile sunt ale autorului.

Cu deosebire concludentă şi semnificativă e următoare părere a lui Mussolini:

„Pentru a conduce massele trebue să întrebuinţezi, *simultan*, două hăţuri: *interesul şi entuziasmul.* Cînd întrebuinţezi, însă numai pe unul din ele, e primejdie. Latura politică şi cea mistică se condiţionează una pe alta. Prima fără cea de a doua e uscată, cea de a doua fără cea dintîi se risipeşte în vîntul steagurilor."

Aceste cuvinte ale celui mai mare animator european merită o atenţie specială şi o explicaţie:

O creaţie nouă ca şi o activitate durabilă a masselor, într'o anumită direcţie nouă, nu se poate obţine fără un crez mistic, fără un sentiment puternic de entuziasm şi de încredere. Totodată, însă, *acest sentiment e fără durată şi fără valoare cînd nu e însoţit de un interes:* massele trebue să vadă şi să se convingă că sentimentul care le animă şi încrederea pe care o pun într'o ideie sau un conducător, concordă şi cu interesele lor, că ţinta care le entuziasmează, odată atinsă, satisface într'o măsură mai mare nevoile şi dorinţele lor de mai bine.

In această privinţă Mussolini e foarte explicit:

„Mulţimii nu i se poate cere o viaţă incomodă de sacrificiu. Aceasta este pentru cei puţini." (Pentru apostoli şi conducători).

Nimeni nu putea spune cu mai multă autoritate şi competenţă decît Mussolini, că nu se poate propovădui cu succes şi fără riscuri dezastruoase ca mulţumile să rabde şi să sufere, cînd cei ce propovăduesc huzuresc; că nu se poate cere unei masse să renunţe la interesele ei pentru o ideie abstractă sau pentru interesele unei minorităţi.

Din acest punct de vedere ideia lui Mussolini e de o democraţie pragmatică. Ea nu e un postulat ideologic, ci o constatare cu caracter experimental.

Din această ideologie şi din sinceritatea quasi-religioasă cu care Mussolini urmăreşte realizarea ei, rezultă ca o consecinţă logică cea mai mare parte din activitatea constructivă a fascismului, disciplina quasi-prusiană, precum şi nuanţa de socialism de stat: intervenţia diriguitoare şi creatrice a statului în diverse domenii.

Din acest punct de vedere, ideia fascistă o exprimă Mussolini precum *urmează:*

„Statul fascist dirijează şi controlează toate întreprinderile, „dela pescărie pînă la industria grea. Statul nu are pretenţia să „facă totul, ci intervine pe baza unei *„carta del lavoro"* (constituţia muncii), oricînd ceva nu funcţionează cum trebuie".

Tot ca o consecinţă logică a concepţiei lui etatiste, decurge activitatea fascismului în domeniul educaţiei şi instrucţiunei:

(Pag. 173) „In ceeace priveşte educaţia copiilor, Italia se deosebeşte de Soviete numai prin aceia că unii (fasciştii) îi cresc în ideia de naţiune, iar alţii (Sovietele) în ideia de clasă. *Rezultatul final este acelaş. Ambii* (fascismul şi Sovietismul) integrează individul în entitatea de stat, care are precădere asupra familiei. Din aceşti copii căutăm pe încetul să formăm o elită". . .

Deaceia, „tot ce e mai distins în viaţa socială ar trebui să se afle în învăţămînt, iar profesorii ar trebui să aibă cele mai ridicate salarii, căci au în mîinele lor viitorul". (E. Ludwig).

Din punct de vedere bio-politic, Mussolini dînd precădere generaţiei care se ridică şi educaţiei ei, reprezintă concepţia politică cea mai superioară şi diferită de a tuturor celorlalţi conducători europeni. În această privinţă nu poate fi comparat decît cu conducătorii sovietelor de azi.

Rezultatele economice şi sociale interne, pentru Italia, sunt, precum toate lumea o ştie, dintre cele mai frumoase! Italia fascistă e în imens progres faţă de Italia din 1920—22.

Aceasta nu însemnează însă că fascismul a reuşit să rezolve mulţumitor problema economică şi, odată cu ea, problema asigurării viitorului tineretului în viaţa de stat. Din punct de vedere social-economic, n'a reuşit să elimine criza şi şomajul.

Cauzele sunt uşor de văzut: fascismul a eliminat în parte parazitismul politic, dar nu a eliminat parazitismul financiar. Nu a realizat concepţiile fordiste în mai nici o parte a industriei italiene. Şi aceasta e explicabil, dacă ne reamintim condiţiile în cari Mussolini a pornit la luptă: aliat al industriei capitaliste şi apărător al proprietăţii de orice fel, împotriva revoluţiei comuniste. Printre aliaţii lui naturali fiind şi industria şi comerţul robite finanţei, fatal era obligat, cel puţin în primul timp, pînă la consolidare, să suporte şi parazitismul financiar şi să nu se atingă de el.

Situaţia o descrie el însuşi precum urmează:

(Pag, 152.) „Deosebirile dintre Soviete şi fascism" (din acest

punct de vedere) „sunt: fascismul a păstrat proprietatea privată, rușii nu; fascismul controlează numai capitalul, rușii l-au eliminat."

Dintr'un anumit punct de vedere fraza a doua e inexactă: Rușii n'au *eliminat* capitalul, ci l-au *etatizat.* Rușii au comis greșeala de a etatiza totalitatea capitalului și financiar și industrial și agricol, fără excepție; Mussolini a comis greșala că nu a etatizat niciunul. Că această situație nu-i convine și împiedecă o bună funcționare a mecanismului de stat, Mussolini a simțit-o și a încercat să reacționeze cu toate energia de care e capabil un astfel de om. Tipică de ci exclamația:

(pag. 156) *„Capitalul trebue să se supună. El este un instrument și nu un Dumnezeu!"*

Fraza e splendidă, dar tocmai din forma și tonul ei ne dăm seama de nemulțumirea și dificultățile pe cari i le prezintă această stare de lucruri și revolta de care e cuprins în lupta aceasta, din care vede că nu iese victorios. Ea se manifestă și în fraza:

(pag. 160) „Finanța înghite politica".

Dar Mussolini își dă seama că lucrul nu va putea continua astfel și cu siguranța unui om superior, de viziune clară, enunță:

(pag. 148) *„Criza actuală nu-i trecătoare: e o criză a sistemului capitalist. Intregul sistem e pus în joc". . .*

E convins că, o transformare a sistemului capitalist (în realitate în primul rînd a sistemului financiar) este inevitabilă. Și afirmă:

(pag. 140) „Sunt azi mai aproape de această idee decît acum 5 ani. Dar timpul încă nu e copt. Trebue să lăsăm criza să lucreze mai adînc. Noi revoluțiuni vor veni. Acestea abia vor forma noul tip de european".

Din această afirmație și din întreg complexul de activitate a lui Mussolini, se recunoaște vechea educație socialistă și persistența într'un cap așa de strălucit, a confuziunii între cele două categorii de capitaluri: între capitalul real și capitalul fictiv, financiar. De aci și șovăiala lui expectativă. In această privință Ford îi e incomparabil superior în siguranță, claritate și precizie.

§. 5. **Dezavantajele fascismului.**

Dacă personalitatea lui Mussolini, cea mai parte din ideile directive în realizare, precum și rezultatele activității sale inspiră admirație și respect, nu e mai puțin adevărat, că fascismul prezintă în ansamblul lui și ca sistem, inconveniente și lipsuri grave. Mai cu seamă apare indiscutabil, după cum vom vedea, că o reeditare a fascismului în altă țară, ar constitui una din cele mai primejdioase experiențe.

Fascismul este prototipul dictaturii personale moderne, în care rezultatele depind înainte de toate de calitatea conducătorului, de arta lui personală, de voința și genialitatea lui. In Italia fascistă, toată activitatea de guvernare purcede de la Mussolini. Partidul ascultă ca un singur om, fără să discute. Raporturile dintre el și partid sunt ca între general și soldați, într'o armată bine disciplinată:

(pag. 152) *„La fascism partidul depinde de guvern" . . .* și guvernul întreg de Mussolini. Ori o astfel de situație e cu deosebire primejdioasă, căci greșelile și abuzurile nu pot fi împiedecate. Nu mai există frînă din lături și de jos în sus împotriva lor.

Primejdia repetării acestor dictaturi rezidă sau în inferioritatea culturală și etică a dictatorilor, sau în riscurile totdeauna cu atât mai probabile cu cît personalitatea e mai superioară, ale unei detracări mentale nesimțite a dictatorului, ceeace poate arunca întregul aparat de stat în războaie și în dezastre. Riscul preferințelor personale și al slăbiciunilor e, din acest punct de vedere, imens. Ce s'ar întâmpla dacă dictatorul ar fi apucat pe nesimțite de o paralizie generală?

O mare parte din aceste inconveniente nu lipsesc nici în statul fascist, cu toată strălucita superioritate a lui Mussolini. Abuzul de putere, persecuții nejustificate se întîlnesc în statul fascist cu o frequență și o acuitate uneori îngrijorătoare. Fascismul nu are o doctrină și idei directive suficient cristalizate; de acea dispariția lui Mussolini ar însemna pentru statul fascist o catastrofă.

A doua gravă obiecțiune care se aduce regimului fascist este în parte expusă mai sus. Fascismul nu a eliminat parazitismul financiar. A eliminat în parte parazitismul politic, dar se vede bine că atît nu era deajuns. De aci decurg toate dificultățile cu cari fascismul luptă și cari sunt identice cu acelea pe cari le întîlnim în restul democrațiilor europene și americane.

Incercările de a lupta împotriva acestor factori parazitari pe cale indirectă, lăsîndu-i să dăinuiască, dar dirijîndu-i prin „carta del lavoro„ (constituția muncii) și parlamentul corporativ, s'au

vădit insuficiente. Fascismul ne dă şi un învăţămînt negativ: lăsînd să persiste parazitismul financiar, nici chiar o dictatură a unui geniu politic ca Mussolini, nu e suficientă să asigure buna funcţionare a aparatului economic de stat.

Că el însuşi începe să o vadă mai mult sau mai puţin limpede, e un fapt. Că nu procedează în consecinţă pare a fi o slăbiciune.

C) INVĂŢĂMINTELE SOCIAL-DEMOCRAŢIEI ŞI ALE COMUNISMULUI.

§. 6. **Social-democraţia.**

Pentru motivele cari se vor vedea mai jos, renunţăm să mai expunem aci, principiile doctrinei „socialismului-democratic". Sunt suficiente constatările următoare:

Guverne social-democratice de lungă durată, avînd la îndemînă sdrobitoare majorităţi parlamentare, au dirijat mult timp Anglia, Germania, Austria, Belgia, etc. Din punctul de vedere care ne preocupă, în toate ţările rezultatul acestor guvernări a fost practic nul.

Nici unul din guvernele social-democrate n'a fost în stare să împiedice criza, sau să-i atenueze efectele; mai puţin încă, să ridice standardul de viaţă. In schimb, singura operă specifică guvernelor social-democratice din toate ţările, a fost consfinţirea şi reglementarea unei noi categorii de parazitism social: aceia a şomeurilor întreţinuţi de stat, fără vreo prestare de muncă pozitivă. Social-democraţia a reuşit deci numai să degradeze la parazitism pe muncitorul care vrea să lucreze, dar nu găseşte de lucru. Prin aceasta nu numai că a demoralizat o mare parte din proletariatul muncitoresc; dar a contribuit la dezorganizarea economiei, la agravarea crizei precum şi la micşorarea generală a salariilor.

Neîndrăznind să atace şi să elimine nici una dintre formele parazitismului financiar şi politic, social-democraţia şi-a dovedit cu prisosinţă nevalabilitatea ei. Deaceia, din punctul nostru de vedere, singurul învăţămînt pe care trebue să-l tragem din realizările ei, e că principiile social-democraţiei nu ne pot folosi cu nimic la rezolvirea problemei care ne preocupă.

§. 7. **Comunismul Sovietic.**

Comunismul Sovietic din U. R. S. S. reprezintă cea mai uriaşă şi mai completă experienţă social-economică din cîte a cunoscut omenirea. Această experienţă dăinueşte de 15 ani. Chiar dacă ar fi să se termine curînd cu falimentul şi catastrofa pe care o aşteaptă sau o scontează unii, experienţa Sovietică nu rămîne mai puţin interesantă, prin natura şi durata ei.

Din acest punct de vedere trebue examinată organizaţia şi realităţile sovictice, pentru a trage din studiul lor învăţăminte obiective. Făcînd abstracţie de orice simpatie sau antipatie, se impune să analizăm cu seriozitatea şi seninătatea ştiinţifică, principiile, factorii activi şi rezultatele.

Inainte de a trece la analiza propriu zisă a punctelor esenţiale pentru problema noastră, trebue să facem constatările sigure, următoare:

a) Uniunea republicelor Sovietice dăinueşte de 15 ani, şi se constată că viabilitatea şi şansele de durată au crescut. Mai mult încă, în massele asiatice comunismul se întinde irrezistibil. Chiar în massele europene, tendinţa de expansiune se manifestă tot mai intensiv, cucerind nu numai massele înfometate, ci şi un număr crescînd de intelectuali de seamă.

b) In Uniunea Sovietică întîlnim realizări gigantice în domeniul technic, ştiinţific şi educativ, realizări cari fac admiraţia unor oameni cari numai partizani ai comunismului nu pot fi consideraţi.

Pentru a nu fi bănuit de părtinire, intenţionat las cuvîntul în aceste constatări, reprezentantului celui mai autorizat al partidului adevers comunismului, Mussolini:

(Op. citat. pag. 153). *„Rusia e pe cale să devină una din ţările cele mai bogate ale lumii"...*

...„Rusia are un principiu de educaţie al masselor de putere egală fascismului"...

Scriitorii şi sociologii cari au examinat de aproape sistemul de educaţie rusesc îl consideră ca fiind de „o perfecţiune care merge pînă la implacabil". Iar Mussolini se exprimă astfel:

(pag. 153) „Dacă fascismul n'ar fi o credinţă, o religie, ar putea el oare să deştepte curaj şi înfocare? Şi din acest punct de vedere el este asemănător cu bolşevismul, în ceace priveşte rezultatele educaţiei".

In ceace privește educația generală, asemănările de metode, principii și rezultate, sunt expuse prin însăși cuvintele lui Mussolini la § 4. pag. 79.

Bine înțeles că Mussolini nu poate fi acuzat că face propagandă bolșevicilor și că are vr'un interes să înfrumusețeze ceva în favorul lor.

c) Dacă ținem socoteală că Rusia Sovietică a realizat acestea, etatizînd întreg capitalul, inclusiv finanța; că acolo întîlnim principii de organizație economică și socială cari din multe puncte de vedere sunt diametral opuse celor dela noi, se pune problema pasionantă următoare, care definește și obiectul acestei analize:

Oare rezultatele bune, cari fac admirația observatorilor imparțiali și mai ales a adversarilor irreductabili ai comuniștilor, nu pot fi cumva obținute și în afară organizației de stat comuniste, în cadrul democrației așa cum am definit-o?

Cu alte cuvinte, problema se pune, dacă nu e posibil să ajungem la rezultatele technice și educative, pe cari le-a obținut Rusia, fără comunizarea proprietății, fără negarea libertății de gîndire, fără oceanul de opresiune și de suferință prin care a trecut la un moment dat Rusia și care în parte mai dăinuește incă.

Cari din progresele technice și morale din Rusia sunt realizabile și în statul democratic?

Pentru a putea răspunde la aceasta, trebue să analizăm întîiu principiile, factorii și metodele cari au fost în joc la Soviete. Dar înainte de ajunge la aceasta, trebuie să începem cu acele părți doctrinare, esențiale ale bolșevismului, cari vin în contradicție categorică cu principiul democratic și cu firea omenească actuală.

§. 8. **Anomalii și erezii principiale ale bolșevismului.**

a) Marxismul bolșevic a postulat dela început, nu limitarea, ci *negațiunea dreptului de proprietate;* tot pămîntul și toate categoriile de proprietate, mobilă și imobilă, aparțin comunității. Individul nu are drept să posede nimic alt, decît ceace îi dă organizația de stat.

Nu vom pierde vremea să discutăm juridic, ori din punct de vedere etic, ori măcar biologic, acest postulat. Ceeace ne interesează sunt rezultatele obținute în Rusia Sovietică însăși. Negațiunea principială a dreptului de proprietate individuală a dus la

cele mai mari dificultăți politice și economice în Uniunea Sovietică. Nu numai că i-a creiat o imensă opoziție politică, înăbușită, e drept, dar nu mai puțin reală; dar ceeace este mai grav, e că, din punctul de vedere al capacității de producție — agricolă mai ales — această negație a dat rezultate catastrofale: anihilarea pe o scară vastă a factorului psihologic, care de milenii activă ca un instinct puternic la crearea de bogăție în domeniul agricol, a acuzat o uriașă scoborîre cantitativă și calitativă în producția agricolă și mai mult încă în creșterea vitelor. La fel s'a petrecut lucrul în micul comerț și mica industrie locală. Fenomenul s'a manifestat adică *tocmai acolo unde instinctul de proprietate e și strict necesar funcțiunii sociale și adînc ancorat în firea omenească.*

Judecînd deci, nu doctrinar, ci *după rezultate,* negarea dreptului de proprietate, unul din punctele esențiale ale doctrinei comuniste, nu numai că n'a folosit consolidării politice a statului în regiunile cu o populație deasă; dar a micșorat cu mult randamentul calitativ și cantitativ. Comunizarea a dat naștere la grave carențe în aprovizionarea populației.

Constatăm că ceeace repudiază democrația noastră, se dovedește și din punct de vedere experimental — social, rău făcător și primejdios.

Științific vorbind, acesta-i rezultatul experienței așa cum îl constată Sovietele chiar.

Explicațiile și discuțiile teoretice ori extrapolările pentru un viitor îndepărtat, privind o omenire altfel construită și altfel educată, nu ne privesc aci. Ele ies total din cadrul de realități așa cum sunt și cum le discutăm. Rămîne ca experiența Sovietică să ne dea, peste 10—20 ani, fie o desmințire de fapte, dacă va reuși, fie o confirmare definitivă a tezei democratice. Deocamdată constatările sunt ale însuși regimului Sovietic și ele formează dificultatea și îngrijorarea de căpetenie a acestui regim.

b) *Erezia egalității.*

Tot în marxismul bolșevic inițial, întîlnim postulatul următor: drepturile de salarizare a oricărei categorii de muncitori, sunt egale. Orice diferențiere de avere individuală e inadmisibilă.

Am analizat în Cap. precedent această erezie a socialismului. Nu ne rămîne decît se constatăm că, puși în fața realităților și nevoiți să construiască efectiv o alcătuire socială viabilă, bolșevicii au fost obligați să renunțe aproape integral la acest prin-

cipiu. Astăzi, în Uniunea Sovietică, salariile variază cu calitatea şi capacitatea producţiei individuale: variaţia e în proporţie de 1 la $3^1/_2$. In ceace priveşte diferenţiarea de avere, astăzi lucrătorul are dreptul nu numai să economisească din salarul său ridicat, fie capitalizîndu-l în banca de stat, într'un cont personal, ca orice burghez cumsecade; fie cumpărînd titluri de stat cu dobînzi de 5—8%, fie chiar achiziţionînd o vilă proprie pe care s'o mobileze cu mobilier de lux şi cu dreptul de a o lăsa prin testament copiilor săi.

Realitatea vie a pus pe bolşevici să aleagă ori între eliminarea principiului naiv de om-şablon, ori între prăbuşirea mecanismului de producţie creatoare. Bine înţeles, ideea omului-şablon a fost acea care dispărut. Din vechea idee n'au rămas decît restricţiuni şi delimitări convenţionale, dintre cari cele nejustificate social vor dispare în curînd şi ele. Precum vedem, şi aci principiul nostru democratic sănătos e cel care are realitatea biologică şi socială de partea lui.

c) *Iniţiativa creatoare.*

Comunismul postulează, prin însăşi definiţia lui, că iniţiativa creatoare de valori, în orice domeniu economic, e exclusiv de competenţa organelor de guvernămînt. Orice întreprindere particulară e acolo principial exclusă.

Această concentrare a iniţiativei creatoare din toate domeniile economice, în mîinele organizaţiei de stat, duce în mod evident şi necesar la preponderanţa unui biurocratism paralizant, cu efecte perturbatoare adînci în circulaţie şi în producţie.

Ea are drept efect anihilarea unora din cele mai preţioase din noile iniţiative creatoare şi prin aceasta duce la încetinirea progresului social.

Şi din acest punct de vedere, experienţa de fapt a Sovietelor e categorică: cu toată complexitatea şi ingeniozitatea mijloacelor întrebuinţate pentru a evita pareza biurocratică, cu toată existenţa unui procent neobişnuit de entuziaşti gata de orice sacrificii, efectele acestei concepţii, efectele biurocratizării iniţiativelor sunt o plagă dureroasă, recunoscută cu amărăciune de conducătorii sovietici actuali. Impotriva ei guvernul sovietic luptă fără a o putea înlătura. Activitatea nemulţumitoare a centralelor de repartiţie şi a unor numeroase cooperative sunt exemple eloquente, căci sunt recunoscute de guvernul sovietic însuşi.

d) *Negarea libertăţii de gîndire.*

Nimeni nu are dreptul să exprime o critică a *principiilor* directive ale comunismului. Acest bun pentru care omenirea a luptat de milenii şi a cărui afirmare constitue unui din fundamentele democraţiei, este bunul la care intelectualul cult renunţă cel mai greu. Şi are dreptate, căci lui i se datoresc progresele sociale mai de seamă; are dreptate, pentru că ceeace nu rezistă unei critice obiective nu-i viabil nici din punct de vedere social şi nici din punct de vedere moral.

Sovietele nu resimt încă azi efectele acestei opresiuni. Dar, sau vor persista în această intoleranţă şi o vor plăti scump, sau vor ceda logicei realităţii, cum au cedat în ceeace priveşte proprietatea şi egalitatea. Aceasta se va realiza cu siguranţă atunci cînd îşi vor consolida statul. Indiciile există deja: critica constructivă, în interiorul cadrelor ideilor comuniste, e nu numai tolerată, dar tot mai mult încurajată. Şi pentru un guvern dictatorial trebue să recunoaştem că e un progres enorm.

În rezumat principiile pe cari le repudiază democraţia şi cari alcătuesc temeiul formal al comunismului sovietic, se dovedesc nu numai a nu constitui factori esenţiali ai înfloririi statului bolşevic şi cauzele realizărilor grandioase în domeniul technic educativ; ci dimpotrivă, ele se arată ca piedici formidabile în funcţionarea normală a organizaţiei de stat. Mai mult încă, încercările de aplicare strictă a acestor principii de comunizare au dus la un moment dat la primejduirea totală a experienţei bolşevice. Acestea sunt constatările experimentale ale marei experienţe bolşevice. Sunt constatări cari nu ţin socoteală de nici o teorie, principii sau sentimente.

§. 9. **Principii şi directive economice ale bolşevismului, cari nu vin în contradicţie cu principiile democratice.**

Răzbind împotriva dificultăţilor aproape de neînvins, datorite încercării de a pune în aplicare principiile comuniste discutate mai sus, Sovietele au reuşit totuşi, să creeze o organizaţie de stat viabilă, precum şi acele formidabile realizări economice şi sociale, cari fac admiraţia şi teama adversarilor lor. Aceasta dovedeşte că în organizaţia sovietică, există, pe lîngă principiile de comunism pe cari le repudiază democraţia, şi alte principii şi directive, alţi factori de o eficacitate pe atît de mare, pe cît de salutară din punct de vedere social şi economic. Se impune a le

cunoaşte şi a cerceta în ce măsură ele sunt integrabile în cadrul principiilor democratice.

Principiile directoare ale economiei bolşevice sunt următoarele:

a) *Mobilul producţiei este serviciul făcut societăţii.*

Serviciul constă în a produce utilităţile necesare vieţii, în cantităţi suficiente pentru satisfacerea tuturor. Acestea în condiţii în care munca individuală să dea un randament cît mai mare, iar produsul să devină cît mai ieftin şi mai accesibil. Esenţiala finalitate a producţiei e asigurarea vitalităţii naţiunii şi ridicarea standardului de viaţă al tuturor. Din acest punct de vedere, *mobilul sovietic e identic cu mobilul democratic fordist* şi e de o indiscutabilă moralitate.

b) *Salariile şi munca.*

Temeiul vieţii de stat e munca indivizilor cari îl compun. Principial, orice adult sănătos trebue să contribue la existenţa, îmbunătăţirea şi la dăinuirea statului. Posibilitatea acestei contribuţii şi contravaloarea serviciului adus este *salarul.*

Admisibile şi juste sunt numai salariile şi remuneraţiile cari corespund unui serviciu efectiv făcut comunităţii. Orice altă categorie de prelevări din munca comună sunt inadmisibile şi imorale, constituesc parazitisme. Diferenţele de salar sunt justificate numai de calitatea şi cantitatea muncii prestate. Şi din acest punct de vedere directivele comuniste coincid cu principiile democratice fordiste.

c) Dreptul la muncă productivă.

Orice individ care vrea să muncească trebue să găsească în organizaţia de stat o activitate utilă pentru comunitate, care să-i asigure o salarizare corespunzătoare. Acest principiu corespunde postulatului de bază al democraţiei, cu privire la egalitatea dreptului de viaţă al indivizilor.

d) Moneda, salariul şi preţul.

Sovietele eliminînd parazitismul financiar şi influenţa lui asupra politicei, n'au mai avut motive să falsifice noţiunea de monedă. Moneda este în Soviete numai ceeace trebue să fie: un instrument de contabilizare al producţiei şi serviciilor. Aparatul financiar (băncile de tot soiul) servesc la efectuarea acestei contabilizări. Personalul care efectuiază acest serviciu de stat, are drept la salarul corespunzător. Atît şi nimic mai mult. El nu are dreptul a preleva nimic în plus pentru serviciul făcut. Odată stabilită, precum vom vedea, unitatea monetară, preţul obiectelor de utilitate generală, se deduce după normele următoare: el rezultă, la locul de producţie, din contabilizarea salariilor productorilor, a cotelor de amortizare, a preţului materialului prim, energiei şi a plus valutei necesare desvoltării industriei şi celei corespunzătoare impozitului de stat. La rîndul lui materialul prim şi amortizarea sunt calculate pe aceleaşi baze. In toate aceste calcule, moneda nu are nici o valoare în sine. Ea e o coordonată arbitrară care serveşte la calculul salariilor. In aceste condiţiuni nici un arbitrar individual nu are ce căuta în stabilirea preţului utilităţilor, de oarece el ar constitui o prelevare parazitară şi imorală asupra muncii altora.

Odată standardul de salarii definit, o variaţie naturală de preţuri de cost nu se poate face decît *în jos* prin perfecţionarea utilajului şi micşorarea numărului de salariaţi necesari producţiei. Rezultatul imediat al micşorării preţurilor de cost, e ridicarea standardului de viaţă al tuturor, deşi salariile rămîn constante.

d) Stabilirea salarului minim şi al valorii monedei.

Rolul monedei în economie fiind redus la acel al unei coordonate de contabilizare, să examinăm metoda de stabilire a valorii acestui coordonate. Metoda urmată de ruşi a fost în principiu următoarea: preţul obiectelor de producţie curentă se stabileşte în aur după „indicele-numere" medii, mondiale. Se dă Tchervoneţului o valoare aur determinată.

Odată acest principiu stabilit, el e pus în corelaţie cu altele: bogăţia fiind produsul muncii naţiunei, bunurile de consumaţie curentă trebuesc repartizate tuturor în mod egal. Contabilizarea acestor repartiţii se face pe bază de salarii. Calcularea salarului minim trebue făcută astfel ca, în ceeace priveşte bunurile de consumaţie curentă, fiecare să-şi primească o parte egală din producţia totală. Modalitatea stabilirei salarului de bază se impune atunci precum urmează:

Fie q cantitatea totală a producţiei anuale pentru un produs determinat şi fie p preţul în Tchervoneţi pe unitate. pq e atunci valoarea producţiei totale anuale relativ la acest articol. Valoarea producţiilor de toate categoriile este atunci suma $\lesseqgtr pq$.

Fie n numărul populaţiei, inclusiv copii, bătrînii şi invalizii. In conformitate cu principiul echipartiţiei, salarul minim individual s se deduce:

$$s = \frac{\lesssim pq}{n}$$

Evident că statului îi rămîne o disponibilitate de salar anuală în valoare de

$$\frac{n - n'}{n} \lesssim \underline{pq}$$

n' fiind numărul efectiv de salariaţi din întreaga economie. Din această disponsibilitate, statul întreţine pe infirmi, copii, etc. şi acopere plusurile corespunzătoare graduării de salarii.

Salarizarea individuală astfel calculată nu e prea mică şi permite individului să întreţină o familie. In adevăr, în calculul producţiei totale, $\lesssim \underline{pq}$, intervin şi considerabile produse inconsumabile: maşini fabrici, unelte, clădiri, căi ferate, de comunicaţie, etc. Cotele respective reprezintă disponibilităţile de salar care-i permit salariatului cu salar minimum să-şi întreţină familia şi să facă chiar economii.

Această formulă ne arată tot de odată că creşterea salariilor urmează creşterea producţiei, ceeace e şi logic şi drept.

Pe baza acestor contabilizări de salarii şi producţie, emisiunea monetară e limitată de necesităţile circulaţiei. Ea e cu atît mai mică, cu cît circulaţia e mai rapidă şi mai perfectă şi cu cât tezaurizarea improductivă a simbolului monetar e mai redusă.

Pentru a împiedeca această tezaurizare improductivă, Sovietele nu s'au mulţumit numai a o interzice şi pedepsi aspru, ci au căutat s'o întoarcă în favorul statului, păstrînd drepturile individuale asupra proprietăţii cîştigate prin muncă. Au introdus atunci împrumuturile interne de stat, a căror idee directivă şi al căror mecanism merită să fie studiate.

c) Imprumuturile de stat în economia şi finanţa Sovietelor, purced de la considerentele următoare: salarul corespunde unui drept de consumaţie. E un post contabilicesc care reprezintă proprietatea individului. Cel care nu-l consumă integral cauze a o stagnare în producţia şi circulaţia de bunuri şi deci şomaj echivalent în stat. Problema se pune ca, respectînd această proprietate a individului, să se elimine şomajul cauzat de economisirea de salarii şi să se facă productivă economia imobilizată. Statul sovietic procedează atunci astfel: în loc să laşi improductiv contul tău, cedează-mi-l mie stat, ca să-l

utilizez eu pînă cînd mi-l vei cere înapoi. Iar pentru acest serviciu îţi plătesc o dobîndă.

Cu aceste posturi contabiliceşti cari reprezintă nu numai drepturi la salarizare, dar şi material realmente neconsumat, guvernul sovietic procedă la noi investiţii şi opere productive, al căror venit acoperă cu mult dobînzile pe care le plăteşte cumpărătorilor de rentă de stat. Astfel spiritul de economie, natural omului, e pus în slujba intereselor de stat, iar tezaurizarea improductivă a conturilor e redusă la minimum. In aceste condiţii se vede limpede că, în Soviete, nu se poate vorbi nici de fluctuaţia valorii monetei, nici de o inflaţie de tipul celor din statele burgheze. Există atîta monedă pe piaţă, cîtă e necesară să se afle în numerar pentru diversele transacţiuni. Tendinţa tot mai mare este ca transacţiunile să se facă în virimente de conturi şi pe bază de cec.

f) Comerţul este serviciul de repartiţie al bunurilor de cosumaţie şi ca atare constitue o funcţiune organică esenţială a vieţii de stat. Cei cari îndeplinesc acest serviciu au dreptul la un salar şi nimic mai mult. Preţul de vînzare la consumator se deduce contabiliceşte din preţul de cost, preţul de transport, procentul de uzură şi salariile vînzătorilor. O grevare a acestui cost în interesul unei persoane anumite e inadmisibilă, ea constituind un parazitism. Un bun serviciu în această direcţie impune un minimum de salariaţi, de uzură. de cheltueli de transport şi manutenţiune. Avem şi aci o identitate între principiul democratic fordist şi sistemul comunist.

g) *Exportul şi importul.*

Singurul scop legitim al producţiei fiind serviciul făcut comunităţii, nici exportul peste graniţă nu poate avea alt scop decît ca, în schimbul produsului exportat, comunitatea să primească servicii şi utilităţi de care are nevoie. Ordinea importanţei nevoilor o stabileşte interesul comunităţii. Uniunea Sovietică exportă produsele sale pentru a căpăta în schimb maşini, materii prime şi produse cari îi lipsesc, precum şi valute cu care să plătească inginerii şi specialiştii streini, foarte numeroşi încă, de cari are nevoie deocamdată.

Rusia tinde, precum vedem, spre autonomia economică, preconizată de Ford pentru statul democratic.

10. *Planul quinquenal economic.*

Planul quinquenal e un uriaş efort organizat de a ridica

fostul imperiu rus la o stare economică şi culturală superioară statelor europene actuale.

Partea economică a planului quinquenal se înţelege imediat ce analizăm ţintele urmărite de republica sovietică. Ţintele sunt: să se producă în cantitate cît mai mare utilităţile de consumaţie şi construcţie de tot soiul, aşa încît să le facă accesibile tuturor, la preţuri cît de mici şi în cantităţi suficiente: hrană, îmbrăcăminte, încălţăminte, unelte de transport, obiecte de confort, de cultură, etc., astfel în cît standardul de viaţă şi de cultură să se ridice, în timpul cel mai scurt posibil, la nivelul celui mai înaintat popor. Aceasta înseamnează o creare rapidă a unor imense bogăţii reale, ceeace am văzut că nu e cu putinţă fără o enormă multiplicare a puterii de producţie a individului: adică fără un maşinism foarte înaintat şi o utilizare în stilul cel mai mare a energiilor naturale. Ori, uneltele şi maşinile necesare a acestor fabricaţii, sunt ele însăşi fabricate, produse ale marei industrii metalurgice şi miniere.

Inainte deci de a produce utilităţi în stil mare, se impune să se realizeze şi să se desvolte o uriaşă industrie metalurgică şi minieră, precum şi uriaşe surse de energie ieftină. Aceasta înseamnă că trebuie în prealabil să se *creieze o bază de fabricaţie a mijloacelor de producţie.* Fără ea o autonomie economică şi o realizare a maşinismului productiv era o imposibilitate.

De aci, preponderanţa evidentă acordată în planul quinquenal industriei miniere şi metalurgice, precum şi întreprinderilor uriaşe hidroelectrice de la Dniprostroi, din Armenia, de la Balacna, din Georgia, etc. De oarece aceste întreprinderi uriaşe trebuiau să ia unei agriculturi primitive un număr colosal şi mereu crescînd de braţe, se impunea ca statul să poată asigura cel puţin minimum strict necesar de hrană, printr'o producţie agricolă industrializată şi ea. De aci interesul predominant pentru fabricarea de tractoare, aparate mecanice pentru agricultură. Logica intimă a planului e deci evidentă, precum este evidentă logica de a neglija pînă în limita posibilului preocuparea cu industria productivă propriu zisă, impunînd în primii ani o contingentare strictă şi o sărăcie temporară în producţia de utilităţi curente: hrană, îmbrăcăminte, încălţăminte, etc.

Realizările în acest domeniu au întrecut chiar aşteptările conducătorilor şi acestea justifică opinia lui Mussolini că: „Rusia e pe cale să devină cel mai bogat stat al lumii."

Ceace ne interesează cu deosebire în planul quinquenal economic e în primul rînd metoda întrebuinţată în organizare şi realizare. *Planul quinquenal a fost elaborat mai întîi în detaliu de o comisie restrînsă de specialişti şi a fost trimis apoi, spre cercetare amănunţită, tuturor industriilor şi specialiştilor chemaţi să-l realizeze; pentru ca aceştia să-l examineze, să-l completeze şi să şi expună părerile lor, asupra posibilităţilor de realizare, fiecare în domeniul competenţei lor.*

Fiecare era obligat să şi spună cuvîntul şi era responsabil de ceeace spunea. Pe baza acestei colaborări a tuturor competenţelor şi factorilor chemaţi să activeze, planul a fost apoi elaborat definitiv, votat şi a căpătat putere de lege.

El avea deci asigurat în prealabil asentimentul tuturor celor cari aveau să-l aplice.

Ne dăm seama că acest fel de a legifera exclude principial erorile grosiere şi nesocotirea realităţilor. Din acest punct de vedere esenţial, procedeul s'a dovedit de o eficacitate extraordinară. Aceasta e cea mai însemnată lecţie pe care ne-o dă planul quinquenal economic, căci e valabilă în toate domeniile de legiferare generală economică şi, în plus, e în perfect acord cu concepţia democratică a legiferării.

§. 11. **Educaţia la Soviete.**

Instrucţia şi educaţia formează pentru guvernul Sovietic o problemă de o însemnătate capitală. Deviza guvernului sovietic este de *„a guverna ca şi cum generaţia tînără ar fi acea care guvernează".* Cu alte cuvinte, interesele generaţiei viitoare au primatul asupra celorlalte. Această concepţie e singura biologic justificată şi democraţia o poate adopta integral.

Deaceia educaţia publică e acolo una din ţintele cele mai importante. Guvernul sovietic cheltueşte aproape tot atîtea sforţări şi pune tot atîta interes în domeniul educaţiei şi instrucţiei publice, care formează un obiectiv al planului quinquenal, ca şi pentru realizarea părţii economice a planului.

Statul urmăreşte o educaţie civică şi morală comunistă, punînd toate sentimentele în serviciul unei ţinte transcendente individului: *„edificarea unei confraternităţi comuniste şi a unei vieţi sociale cît mai morale şi sănătoase cu putinţă".*

Partea caracteristică a educaţiei publice sovietice e predo-

minanța educației sentimentale cu caracter social, asupra instrucțiunii seci.

Sovietele au reușit să încordeze resorturile de idealism transcendent ale tineretului, cu o intensitate pe care nici o organizație de pînă azi — nici chiar biserica în cele mai bune zile ale ei — nu a reușit s'o atingă. Idealul comunist nu mai este azi o doctrină politică, ci *o religiune.* Instrucțiunea e pusă în serviciul acestei educații. Prin definiție instrucția trebue să dea copilului și tînărului, mijloacele de a realiza idealul religiei sale sociale. Important, cu privire la eficacitatea instrucției și educației, e faptul că, în afară de partea transcendentă față de individ, *acest ideal social tinde să coincidă cu interesele însăși ale individului:* comunistul speră și crede că activitatea lui pentru interesul general are implicit și pentru el un efect tot mai bun; că ținta urmărită reprezintă și o mărire a bunei stări și fericirii lui proprii.

In acest scop educatorul sovietic are grija constantă să-i pună sistematic în față, rezultatele practice obținute, realizările de interes general din care va profita și el.

Și acum, dacă ne reamintim de părerea lui Mussolini, expert în psihologia masselor, că *„massele trebuesc conduse de două puteri psichice simultan active, entuziasmul și interesul,"* ne dăm seama că în educația sovietică amîndouă sunt perfect îmbinate, deci cu deosebire eficace și durabile.

Tînărul cetățean sovietic care a fost supus unei astfel de educații, are nu numai sentimentul și convingerea că lucrează pentru un scop înalt, dar și pe acelea că e în interesul său ca acest scop să se realizeze. Instrucțiunea îi dă mijloacele de a se convinge că lucrul se petrece cu adevărat așa. Ea îi permite să și controleze practic valabilitatea promisiunilor de fericire pe care i le face noua religie. Din acest punct de vedere Joseph Dubois (Humanité nouvelle, pag. 235) are perfectă dreptate cînd consideră această educație *„perfectă pînă la implacabil".*

Un popor astfel educat nu va admite să fie exploatat și prostit în favorul unei minorități streine sau indigene. Ne dăm seama că o astfel de educație e prin esența ei tipic democratică. Dovada ne-o aduce *gratuitatea instrucției publice.* Ea e într'un progres formidabil: de unde înainte de războiu proporția de analfabeți în imperiul rus depășea 80% (în Orient cam 97%); în anul 1931 analfabeții scăzuseră deja la 25%. Sovietele au tipărit în 1931, pentru învățămîntul primar, *o sută cincisprezece milioane de cărți didactice în 70 limbi* diferite. In doi ani numărul institutorilor a crescut cu 135.000. Invățămîntul e pe deantregul gratuit în toate stadiile.

Ceeace se caută înainte de toate, este cultura social-utilă și *eficientă:* Prin instrucțiune capacitatea de viață și producție a individului trebue să crească. Deaceia instrucția teoretică merge paralel cu aplicația practică, prin exemplu, model, sau prin activitate directă. Ea are un pronunțat caracter politechnic.

In școlile technice primare și secundare urmau în 1931 aproape 2 milioane de elevi. In școlile superioare de ingineri urmau în 1931, 380.000 elevi.

Institutele științifice aplicate, în număr de 280 în 1917, au depășit azi cifra de 1250 și cuprind peste 24.000 colaboratori. Aceste cifre sunt necesare pentru a dovedi importanța pe care Sovietele o dau instrucțiunii publice. Socotind 1/10 proporția populației față de Romînia, la noi ar trebui să fie actualmente 28.000 de elevi ingineri, 125 de Institute științifice moderne, cu 3000 de cercetători în știință pură și aplicată. Cifrele vorbesc de la sine.

§. 12. **Organizația politică.**

Trebue să constatăm de la început că guvernul Sovietic nu corespunde nici pe departe unei dictaturi personale arbitrare, cum se crede îndeobște. Dacă există o dictatură, e aceea a unor principii directive, pe cari niște indivizi aleși și *responsabili în fața electorilor,* sunt chemați să le aducă la îndeplinire în practică.

Așa zișii dictatori ai Republicei Soviete sunt responsabili în fața electorilor lor și revocabili din 2 în 2 ani.

Din punctul de vedere technic politic, organizația prezintă cîteva noutăți cu deosebire instructive:

Sunt electori toți cetățenii cari trăesc dintr'un salariu, sau din pensiuni, îndată cea au depășit vîrsta de 18 ani, indiferent de sex. Excepție fac numai condamnații, nebunii și *parazitii sociali.*

La baza organizațiilor politice stau comuna și orașul. Fiecare comună își alege delegatul său pentru o reprezentanță districtuală; această adunare districtuală alege din sînul său, un reprezentant în adunarea provincială, ș. a. m. d. Fiecare adunare alege din

sînul său un comitet executiv care funcţiunează între două congrese.

Partea cea mai însemnată din punct de vedere principial e următoarea: aleşii sunt *obligaţi să dea seama periodic, în faţa electorilor, de activitatea lor; iar cînd electorii sunt nemulţumiţi cu activitatea lor, îi pot revoca în orice moment.* Iată un principiu democratic prin excelenţă! Şi din punctul de vedere al legiferării am văzut că planul quinquenal ne dă o altă metodă de realizare, decît cea obişnuită:

a) *Proiectele de legi nu sunt considerate izolat, ci formează ansambluri armonice.*

b) *Ele sunt redactate de un consiliu de specialişti.*

c) Inainte de a fi înaintate parlamentului, spre votare, sunt prezentate publicului şi celor cari urmează să le aplice şi supuse unei revizuiri şi unui control general din partea tuturor competenţilor specialişti şi tuturor celor cari trebue să le aplice. Aceasta pentru ca în domeniul competenţei sale speciale, fiecare să poată veni cu contribuţia lui efectivă.

d) Abia după aceea proiectul capătă o formă definitivă şi e supus discuţiunii şi sancţiunii parlamentului.

Proiectele de legi sunt astfel, pe deoparte de două ori controlate de cei cari sunt chemaţi să le aplice şi să le suporte consecinţele; iar pe dealtă parte ele sunt verificate în interdependenţa lor reală şi armonizate în erarchia importanţei lor. E maximum care se poate obţine în ceace priveşte garanţiile ca legiferarea să cuprindă minimum de erori datorite incompetenţei, incapacităţii sau intereselor particulare, parazitare.

Precum vedem, din acest punct de vedere, principiul democraţiei este realizat în cea mai largă şi perfectă măsură

Tot atît de interesant e că Sovietele, cari repudiază democraţia, nu fac altceva decît de a-i aplica în modul cel mai strict şi consequent tocmai principiile ei esenţiale. Şi aceasta o realizează mult mai bine şi mai consequent decît pseudo-democraţiile noastre parlamentare, *pentru că au reuşit să elimine factorii falsificatori ai parlamentarismului.*

Ne dăm imediat seama că, în aceste condiţiuni, dictatura organelor executive numai are nimic arbitrar şi personal: legea şi principiile dictează. E o dictatură, dar nu a unei persoane, ci a unor principii şi a unor legi. Guvernul dictatorial devine simplu organ executor.

Comparînd din punctul de vedere al continuităţii efectelor pseudodictatura rusă cu dictatura fascistă, situaţia nu se poate caracteriza mai bine decît prin cuvintele lui Mussolini însuşi:

(loc. cit. pag. 152.) *„La fascism partidul depinde de guvern,* (adică de un singur om, de dictator) *la ruşi, guvernul de partid."*

Spre a ilustra deosebirile, să ne închipuim că Mussolini, sau un alt dictator de acest tip, ar fi pe nesimţite victima unui început de paralizie generală, sau de mania grandoarei. El ar putea distruge, fără vre-o opoziţie legală din partea celorlalţi, statul şi tot ce a clădit pînă atunci, aruncându-l de pildă în acţiuni nebune sau în războaie aventuroase.

In cazul pseudo-dictaturii sovietice o astfel de aventură este exclusă: principiile constitutive dirijează partidul, partidul controlează guvernul iar, în caz cînd acesta le calcă, partidul înlocueşte guvernul. Şi aci, concepţia sovietică a împrumutat democraţiei principiile sale sănătoase, dar le-a aplecat cinstit.

O altă caracteristică a Sovietelor, din punct de vedere politic, este *responsabilitatea tuturor organelor chemate să execute o lege,* şi dreptul cetăţenilor de a cere şi a obţine executarea strictă a legii.

Sancţiunile împotriva oricărei categorii de abuzuri sunt pe atît de severe, pe cît de repezi. Şi de acolo acea impresie de virtute civică pe care o lasă conducerea sovietică, tuturor celor cari au văzut-o la lucru: „C'est un fleuve de vertu . . . ils sont ivres de vertu". (Joseph Dubois: Une humanité nouvelle) . , . Şi aceasta în ţara lui Potemkin, adică în ţara unde cinstea şi virtutea numai în tradiţie nu erau, unde nu se poate vorbi de o corectitudine tradiţională. *Iată ce însemnează responsabilitatea efectivă şi sancţiunile rapide!*

§. 13. **Concluzii: Invăţămintele Sovietelor.**

Din sumara analiză de mai sus se deduc cu o certitudine matematică, următoarele concluzii:

a) *Principiile propriu zise comuniste, cari diferenţiază esenţial Sovietele de democraţie, nu numai că nu constituesc factorii de succes economic şi politic al Sovietelor, ci din contra, au fost o piedică extraordinar de grea, care a întîrziat considerabil aceste succese.*

b) *Toţi factorii de progres cărora Sovietele le datoresc suc-*

cesele lor extraordinare, sunt în realitate de natură pur democratică, sunt consecinţele logice imediate, ale aplicaţiei consequente ale principiilor fundamentale ale democraţiei şi bio-politicei în viaţa socială.

Ele constă din:

c) *Aplicarea principiilor fordiste în producţie;*

d) *Eliminarea parazitismului financiar;*

e) *Preponderanţa absolută a intereselor generale asupra intereselor individuale, a intereselor viitorului asupra intereselor de moment;*

f) *Din elaborarea ştiinţifică a legiuirilor directive şi controlarea lor sistematică din partea tuturor competenţelor, în sfera lor de acţiune;*

g) *Din aplicarea strictă şi eficace a principiului responsabilităţii;*

h) *Din preponderanţa educaţiei civice, pe bază de sentimente, asupra instrucţiunii superficiale şi fără eficienţă.*

i) *din aplicarea strictă a principiului democratic al controlului aleşilor din partea alegătorilor.*

Este evident că nici unul din aceste principii de la b) în jos nu vine în contradicţie cu postulatele democraţiei.

§. 14. **Obiecţie şi discuţii.**

Vor fi de sigur persoane dintr'o anumită categorie, cari citind cele două paragrafe din urmă, vor exclama cu reală sau prefăcută indignare:

„Dar aci se face apologia bolşevismului! A recunoaşte numai că este ceva bun, important şi demn de luat în consideraţie la bolşevici este a face propagandă sovietică. Cartea şi autorul urmăresc intenţii subversive. Jos cu ei! Huo! etc."

Dacă se poate, înainte de a da şi el curs liber nobilei sale indignări patriotice, rog pe cititor să reflecteze puţin la cele ce urmează.

Să ne transpunem pe vremea războiului mondial. Antanta luptă pe viaţă şi pe moarte cu puterile centrale. Germania pune în joc noi arme de luptă cari pot decide de soarta războiului: artilerie de calibru şi bătaie superioară, gaze de luptă mereu noi şi mereu mai primejdioase, submarine, etc. Antanta face tot posibilul să le cunoască cât mai bine, să le imite, să le întreacă.

Cui ar fi servit un patriot înfocat care, în indignarea virtuţii lui, ar fi vorbit poporului şi generalilor precum urmează:

„Cum? Ziceţi că armele acestea ale Germaniei sunt mai bune ca ale noastre? Trădare! Cum?! Să imităm noi pe Boşi, să facem arme ca ale lor?! Preferăm să pierim!"

E indiscutabil că Germanii ar fi ridicat o statuie de aur acestor patrioţi francezi, dacă ar fi reuşit să-şi impună părerea.

Şi acum noi ne aflăm în luptă pe viaţă şi pe moarte cu comunismul, adică cu NEGAŢIA PROPRIETAŢEI. El creşte zi cu zi iar noi ne prăbuşim. Armele succesului lui sunt: fordismul, aplicarea strictă şi consequentă a principiilor decocraţiei noastre, technica de legiferare organică planificată, preconizată de Rathenau, o educaţie civică după cele mai bune modele germane şi americane, responsabilitatea şi cinstea în actele de guvernare. Graţie acestor arme cari nu sunt nici una de esenţă comunistă, *cari ne aparţin nouă ca origină şi idee*, Sovietele se susţin, prosperă. Dacă le-am aplica şi noi, am scăpa de prăbuşire şi de răzvrătirea înfricoşată a maselor înfometate.

Şi acum, pe cine servesc Domnii cari spun:

„Raţionalizare? Fordism? Legislaţie planificată? Responsabilitate? Or fi bune, dar dacă le-au aplicat o dată bolşevicii sunt spurcate. De cât să recunoaştem ceva bun la Soviete, de cât să luăm ceva care a fost aplicat de bolşevici, mai bine pierim de foame. Vom îneca mai bine ţara în sânge, orice, numai o singură vorbă să n'auzim de ceva care a fost aplicat de bolşevici."

Să luăm bine seama cine urlă mai tare în această direcţie: Nu cumva sunt aceia cari au îndrumat puterile tineretului spre a-i utiliza entuziasmul şi energia pentru scopurile partidelor lor politice, pentru ambiţiile lor personale? Nu vor fi şi anumite gazete ale unor oameni a căror unică afacere e patriotismul?

Nu cumva, sub pielea leilor urlători ai acestui bătăios patriotism de naude navede, vom găsi urechile . . . finanţei?

In ori ce caz, dacă reuşesc să-şi impună părerea, comuniştii le vor ridica o statuie.

LECȚIA V.

Statul democratic ideal.

§. 1. Definiția statului ideal.

In Capitolul precedent, din studiul analitic și comparativ al tuturor marilor experiențe sociale, politice și economice din lumea întreagă, am ajuns la rezultatul categoric, dovedit de unanimitatea acestor experiențe, că singura organizație de stat viabilă și puternică e aceia în care principiile democratice sunt real și strict aplicate. Viața, fericirea și bogăția popoarelor sunt strîns legate de intensitatea și consecuența aplicației acestor principii. Ele sunt în acelaș timp și enunțul moralei sociale și ale dreptului natural actual.

Pe baza studiului din capitolele precedente, suntem acum în măsură să stabilim care ar fi structura, organizația și modul de funcționare ale unui *stat democratic ideal.*

Mai întîi să definim această noțiune.

Să începem cu propoziținea următoare:

„O organizație de stat care duce la degenerarea și dispariția tuturor indivizilor cari o compun e cea mai rea cu putință."

Este evident că ori cine ar ezita să accepte acest adevăr trebue să se ducă fără întârziere să consulte un medic alienist.

Propoziția contradictorie kantiană a acestui adevăr axiomatic este axioma afirmativă următoare:

„Organizația de stat care asigură tuturor indivizilor cari o compun un maximum de vitalitate iar organismului social însuși o durată nelimitată, este cel mai bun organism social posibil, este **statul ideal."**

Aceste două axiome cari definesc pe *cea mai rea* și *cea mai bună* organizație de stat posibile, ne permit să caracterizăm principial și stările intermediare:

„O organizație de stat e cu atît mai bună cu cît asigură mai bine vitalitatea indivizilor componenți, precum și vitalitatea organismului social el însuși."

Criteriul științific al binelui și răului social e deci *biologic.*

Statul democratic ideal este deci acela care împlinește în modul cel mai perfect, condițiile următoare:

a) Asigură o vitalitate crescîndă și o durată nelimitată națiunilor.

b) Asigură un maximum posibil de bună stare materială, vitalitate, cultură și fericire, tuturor indivizilor cari îl compun.

Cele două ținte nu se pot disocia. Una fără alta e un nonsens. Cea dintîi însă are primatul asupra celei de a doua, în sensul că prezentul trebue să sacrifice din al său, pentru a asigura viitorul. Aceasta este o condiție necesară a durabilității vieții sociale.

Orice acțiune care contrazice postulatele condiționale *a* și *b* e repudiată de democrație. E biologic imorală.

Evident că un stat care să satisfacă în mod perfect aceste condițiuni, este un ideal; ideal în acelaș sens ca omul perfect normal, perfect frumos, perfect sănătos: un prototip de care realitatea tinde să se apropie cît mai mult.

In cele ce urmează, pe temeiul cunoștințelor căpătate din experiențele de până acum, putem încerca să stabilim liniile esențiale ale acestui prototip.

§. 2. „Economicul" și „politicul"; condițiile de existență și persistență ale statului ideal.

Viața individuală și cea socială nu pot exista fără o continuă consumație de bunuri. Acestea trebuesc necontenit produse și repartizate indivizilor cari formează organismul social.

Partea acestui organism care produce și repartizează individual bunurile de tot soiul, formează *mecanismul economic* al statului, mai pe scurt, *„economicul."*

Buna funcționare a „economicului" *e condiție de existență* a societății. O organizație democratică perfectă presupune la bază un organism economic ideal și **viceversa.**

Pe baza postulatului fundamental b) din §. 1. „economicul" trebue să asigure fiecărui membru al confraternității sociale, maximum posibil de bună stare materială. Dar buna stare materială a tuturor indivizilor nu implică însă în mod necesar și satisfacerea integrală a postulatelor *a* și *b*, adică asigurarea sănătății, vitalității și fericirii individuale. Buna stare materială nu implică lo-

gic nici progresul, nici dăinuirea în timp a naţiunii, nici creşterea vitalităţii ei.

Dacă „economicul" perfect e o condiţie „sine qua non" a existenţii statului ideal, ea nu e totuşi singura: e necesară, dar nu suficientă.

Organismul de stat mai trebue să asigure sănătatea individului şi sănătatea rasei (eugenia); educaţia şi instrucţia; morala şi justiţia; siguranţa şi apărarea statului împotriva acţiunilor destructive interne şi externe; în fine, armonizarea şi controlul tuturor organelor esenţiale ale societăţii.

Ansamblul organelor cari îndeplinesc toate aceste funcţiuni esenţiale pentru dăinuirea statului, constitue organizaţia politică, sau *„politicul"*.

„Economicul" şi „politicul" se îmbină şi se condiţionează reciproc, într'un tot, într'un ansamblu armonic, care constitue *„socialul"*.

A) „ECONOMICUL".

§. 3. **Principiile directive ale „economicului" democratic ideal.**

a) Producţia şi circulaţia bunurilor sunt un serviciu în slujba „socialului". Rostul lor e să asigure în primul rînd satisfacerea nevoilor de consumaţie ale „socialului".

b) Orice individ, ca să primească partea care i se cuvine din producţia „economicului", trebue să presteze un serviciu „socialului".[1]

c) Fiecărui drept îi corespunde o obligaţie. Orice prelevare din „economic", căreia nu-i corespunde un serviciu făcut „socialului", este prin definiţie un parazitism. Orice parazitism e imoral, poate deveni primejdios şi trebue eliminat.

d) Proprietatea este un drept care implică necesar şi o datorie. Nu există drept de proprietate tolerabil, care fie direct, fie

[1] Intrebuinţăm aci „socialul" în loc de „stat", pentru a nu se face confuzia, că numai funcţionarii de stat au acest drept. Un producător liber, un profesionist liber, un artist, ale cărui servicii sunt căutate de comunitate corespund condiţiilor de mai sus: fac un serviciu „socialului".

prin consecinţele exercitării sale, să aibă drept efect un parazitism, sau o dăunare a bunei funcţionări a „socialului".[1]

e) Viaţa socială e un continuu schimb, sistematic, ordonat şi echitabil, de *servicii reciproce*. Contabilizarea lor se efectuează prin remuneraţie şi salarizare, cari sunt măsura acestor servicii. Ele fac în fiecare caz obiectul unor *convenţii în cari interesul „socialului" primează*.

f) Moneda este un instrument care serveşte acestei contabilizări. Atît şi nimic mai mult. (Ford)

g) Bogăţia unui stat e măsurată de producţia sa anuală în utilităţi sociale şi e rezultatul colaborării muncii individuale şi al inteligenţei la utilizarea materiilor prime şi a surselor de energie naturală, pe cît se poate cu ajutorul maşinilor.

h) Preţul produselor la locul de producţie nu e rezultatul arbitrarului individual; ci rezultatul calculabil din contabilizarea salariilor, a materiilor prime şi energiei precum şi a prelevărilor convenţionale standardizate, cari se fac în interesul „socialului".

i) Salarul minim anual e un salar standard, care trebuie să asigure echitabila repartiţie a bunurilor de primă necesitate, în vederea asigurării bunei stări individuale. El se calculează din formula cunoscută:

$$s = \frac{\lessgtr pq}{n}$$

El trebue să crească mereu, prin mărirea producţiei utile.

j) „Economicul" trebue să tindă ca, la o producţie cît mai mare, numărul salariaţilor utilizaţi să fie cît mai mic, în fiecare ramură de producţie, de circulaţie şi de repartiţie. Aceasta în scopul de a lăsa cît mai multe disponibilităţi umane în slujba celorlalte organe esenţiale ale „socialului".

k) Serviciul de contabilizare generală al schimbului social de drepturi şi servicii, *finanţa, este funcţie de stat.* E în acelaş timp instrumentul care serveşte la dirijarea şi armonizarea funcţionării „economicului".

l) Exportul şi importul sunt schimburi de servicii între state, în interesul „socialului". Ca atare, comerţul exterior e de resortul exclusiv al statului.

[1] Principiul nu e nou. E juridic recunoscut şi larg aplicat azi. Restricţiunile de proprietate privitoare la salubritatea publică, monopolurile de stat, precum şi exproprierile pentru interes de stat, dovedesc recunoaşterea generală a acestui pricipiu democratic, în concepţia juridică actuală.

m) Statul trebue să aibă totdeauna posibilitatea de a absorbi integral disponibilităţile de braţe de muncă ale „economicului", provenite din şomajul fie accidental, fie sezonier, spre a le utiliza la optimum, în folosul producţiei, a circulaţiei sau a „socialului" în general. Şi această operaţie este o funcţie de stat.

n) Ţinta activităţii generale a „economicului" este, afară de o producţie cît mai mare şi un serviciu cît mai perfect, *o cît mai completă independenţă şi autonomie economică a statului.*

o) Sursele de energie, marile surse de materii prime pe cari se sprijină producţia şi maşinismul sunt proprietatea „socialului"[1]. Mai cu seamă prin producţia lor şi prin finanţă, statul dirijează producţia şi circulaţia în interesul general.

p) Intervenţia diriguitoare a statului în „economicul" său are scopurile următoare:

1. Asigurarea aplicării principiilor de mai sus, în interesul „socialului";

2. Asigurarea eficacităţii iniţiativei creatoare în proprietatea individuală;

3. Impiedecarea acţiunilor anti-sociale şi parazitare ale indivizilor sau ale grupurilor active în „economic";

4. In fine, asigurarea ca producţia de bunuri strict necesare funcţionării „socialului" să fie în cantitate cît mai mare şi la preţuri cît mai mici.

Aceste principii directive nu sunt altceva decît sistematizarea principiilor fordiste la o economie generală dirijată, în care proprietatea individuală productivă e respectată şi ajutată, iar iniţiativele creatoare social-utile lăsate să-şi exercite acţiunea lor creatoare de bogăţie şi progres.

§. 4. **Factorii economici.**

Factorii economici în organismul social sunt:

I. Energia;
II. Producţia;
III. Circulaţia:
IV. Comerţul şi repartiţia;
V. Finanţa.

Numai utilizînd energia naturală producţia poate creea în cantitate mare bunurile de consumaţie.

[1] Admis şi legiferat deja în acest sens şi în Statul românesc.

Circulaţia le transportă, comerţul le repartizează şi finanţa le contabilizează. Toate acestea sunt servicii pe cari organele „economicului" le face „socialului".

Problema care se pune e următoarea:

In ce măsură, *în democraţie*, aceşti factori pot fi dirijaţi în mod eficace, pentru a împlini condiţiile principiale de la *a* la *p*. *Modalităţile se adaptează diverselor ramuri ale „economicului" şi nu sunt identice pentru toate.*

§. 5. **Energia.**

Buna stare generală, bogăţia economică crescîndă şi eficacitatea organismului economic în ansamblul său, sunt cu atît mai mulţumitoare, cu cît cantitatea de energie naturală utilizată în maşini e mai mare.

Una din ţintele fundamentale şi una dintre cele dintîi preocupări ale „economicului" democratic, este deci de *a mări indefinit disponibilităţile de energie eftină şi comod utilizabilă*, spre a le pune la dispoziţia tuturor. Grija „socialului" este de a asigura persistenţa surselor de energie şi pentru generaţiile viitoare.

Isvoarele de energie naturală, azi utilizabile technic sunt: combustibilii fosili (cărbuni, petrol şi gaze naturale), căderile de apă şi, în fine, vîntul. Ele trebue utilizate astfel încît să dea randamentul cel mai bun. Din acest punct de vedere, utilizarea cea mai raţională constă în crearea unor centrale electrice, ori unde se găsesc astfel de surse de energie şi cu preţul cel mai eftin.

Combustibilii naturali, fiind în cantitate limitată, nu aparţin unei singure generaţii şi risipa lor e o crimă naţională.

Urmează deci că utilizarea crescîndă a energiei hidroelectrice inepuisabile e cu atît mai indicată, cu cît e şi mai ieftină. Mai are avantajul că, la captarea ei, se pot conexa regularea cursurilor de apă, irigaţia şi crearea de căi de transport aquatice; operaţiile de captare a energiei venind astfel şi în ajutorul producţiei agricole şi circulaţiei.

Crearea acestor surse de energie e una din operele de bază ale „economicului".

Evident, că ele nu pot fi decît proprietatea naţiunii.

§. 6. **Producţia.**

În producţie distingem trei categorii distincte:

a) agricultura şi creşterea vitelor:

b) marea industrie;

c) mica industrie casnică.

Câte trele există pentru a face un serviciu social. Ele trebuesc dirijate şi armonizate astfel încît serviciul făcut „socialului" să fie un maximum. Modul de diriguire variază cu natura şi felul producţiei.

a) Agricultura şi creşterea vitelor.

Pămîntul e suportul comun, pe care trăeşte şi se desvoltă naţiunea. El susţine totul: maşinele şi sursele de energie; locuinţele şi căile de transport; tot el dă cea mai mare parte a hranei. Impreună cu lumina şi apa este cel mai important din marii factori indispensabili producţiei şi existenţei omeneşti. Existenţa lui este transcendentă în raport cu individul şi cu generaţiile pe cari le susţine la un moment dat.

Ce însemnează atunci proprietatea unei bucăţi de pămînt productiv ?

Fordismul ne răspunde îndată: Datoria de a o face să producă cît mai mult şi mai bine în interesul proprietarului şi al comunităţii. Bine înţeles că acestei producţii îi revine o remuneraţie cu atît mai mare, cu cît serviciul însuşi e mai mare şi mai bine făcut.

La baza modalităţilor de realizare stă, precum ne arată Ford, în întreprinderile agricole reelizate de el: *coordonarea intereselor indîviduale*, în vederea unei cât mai mari, mai bune şi mai rentabile producţiuni.

Mijloacele de a realiza această coordonare sunt:

a) Un plan de ansamblu pentru producţia agricolă de primul rang, adaptat condiţiilor regionale şi climatice.

b) Asigurarea preţului şi debuşeului pentru producţia care corespunde acestui plan.

c) Această asigurare implică *monopolizarea comerţului de „en gros"* şi crearea marilor întrepozite de păstrare, crearea întreprinderilor de industrializare, etc.

d) Acordarea de credit, materiale prime, unelte, apă de irigaţie, acolo unde e nevoia; asigurarea de stat împotriva grindinei, focului, secetei, etc. precum şi avantaje fiscale.

e) Propagandă educativă eficace prin exemple practice demonstrative, pe loturi, în vederea perfecţionărei.

În aceste condiţiuni, agricultorul capabil elimină pe cel incapabil şi nepriceput, care nu e în stare să producă liber şi bine, valorificîndu-şi iniţiativele. Aceştia din urmă nu ajung muritori de foame, nici şomeuri, ci sunt absorbiţi de restul noilor întreprinderi ale „economicului", unde ei lucrează în subordine, ca salariaţi.

b) Marea Industrie. Marile întreprinderi cari produc în stil mare, cu ajutorul maşinilor, utilităţile necesare producţiei şi consumaţiei, au o ţintă supremă: serviciul bun şi eftin în interesul socialului. Creată fie de stat, fie de iniţiativa privată, marea industrie trebue să îndeplinească următoarele condiţii:

a) Să aibă debuşeuri asigurate.

b) Să producă cît mai eftin, plătind salarii cît mai mari.

c) Beneficiile nu pot servi de cît la mărirea salariilor, în proporţie cu serviciile, la mărirea întreprinderii şi perfecţionarea ei şi, în fine, la redevenţe către social.

d) Orice întreprindere mare trebue să aibă caracterul unei societăţi pe acţiuni *ai cărei acţionari nu pot fi decât productorii înşişi sau finanţa statului.*

e) Cotele de mărire ale salarului, într'o întreprindere productivă în progres, formează obiectul unor convenţiuni standard, menite să stimuleze interesul şi să răsplătească serviciile reale, făcute întreprinderii sau comunităţii, prin progresul technic realizat.

Creatorul şi proprietarul iniţial al unei întreprinderi mari, provenită din creşterea unei industrii mici particulare, se află faţă de întreprinderea sa, în situaţia juridică a părinţilor în faţa unui copil: încă din minoritate copilul are drepturi garantate de stat, faţă de creatorul său; din momentul majoratului însă, el devine o personalitate juridică independentă, rămînînd între ei numai relaţiuni cari formează obiectul unor convenţiuni legale.

Preţul de producţie pe unitate nu se stabileşte arbitrar, ci se calculează după principiul j) §. 3. pag. 103.

Conducerea „economicului" are dreptul de a controla şi impune aplicarea diverselor convenţiuni şi a le modifica de la caz la caz, atunci cînd interesul „socialului" o cere.

c) Mica industrie.

Mica industrie nu poate în nici un caz subsista, decît dacă îşi asigură singură debuşeuri, cu alte cuvinte, dacă face realmente servicii dorite de social. Din acest punct de vedere, organele centrale ale „economicului", *nu au să se amestece, diriguind-o.* Ele nu pot decît s'o ajute, punîndu-i la dispoziţie energie eftină,

credit şi material prim, precum şi apărînd-o de a fi speculată de intermediarii parazitari. „Politicul" o controlează din punctul de vedere al higienei publice şi condiţiilor de salarizare.

§. 7. **Marile „întreprinderi tampon".**

In statul democratic ideal şomajul nu trebue să existe. Oricine vrea să muncească trebue să găsească o ocupaţie productivă şi utilă socialului, care să-i asigure salarizarea corespunzătoare unui standard de viaţă compatibil cu bogăţia ţării.

Pentru aceasta e indispensabil ca în stat să existe intreprinderi capabile să absoarbă în orice moment disponibilităţile de braţe de muncă, fie că ele provin din şomajul sezonier, fie că ar fi eliberate din oricare alte domenii ale „economicului" sau „politicului".

Intreprinderile cari au această menire le numim *„întreprinderi tampon"*. Ele nu pot aparţine decît „economicului" de stat.

Aeeste „intreprinderi tampon", avînd să plătească salarii, trebue să fie rentabile pentru economic, să fie de mare utilitate publică. Ele sunt menite să mărească bogăţia generală sau să asigure circulaţia ei. Exemple de întreprinderi tampon sunt: captarea căderilor de apă, îndiguirile, irigaţiile şi anumite industrii cu deosebire elastice.

Un plan de ansamblu al lucrărilor acestor întreprinderi, precum şi un organ central de distribuire a disponibilităţilor de braţe, corespunde acestor instituţii „tampon".

§. 8. **Circulaţia.**

Aparatul circulator îl formează căile de apă şi de uscat, precum şi instrumentele de transport în aer, pe uscat şi pe apă. Circulaţia e un serviciu făcut „socialului". El trebue să fie cît mai eftin şi mai sigur. Calea de apă fiind cea mai eftină, e indicată oriunde se poate, pentru transporturi grele, cari nu cer neapărat rapiditatea: grîne, materiale prime, maşini, etc.

Extinderea la maximum posibil a căilor de apă e una din condiţiile de bază ale unei vieţi eftine şi deci una din preocupările mari economice ale statului.

Energia electrică fiind cea mai economică şi mai malea-

bilă, se impune electrificarea cît mai intensivă şi mai completă a transportului pe uscat şi pe canale.

O altă latură a transportului e manutenţiunea şi depozitarea. O mecanizare şi eftenire a manutenţiunii, precum şi crearea unor întrepozite vaste, dealungul căilor de comunicaţie, constituesc un obiectiv constant al activităţii economice. Tot aci intră şi crearea de frigorifere şi instrumente de transport frigorifere.

Ori de cîte ori o iniţiativă privată în circulaţie reprezintă un serviciu real, ea trebue sprijinită şi lăsată să se desvolte după criteriile marilor întreprinderi industriale dela §. precedent.

§. 9. **Comerţul.**

Comerţul e serviciul de repartiţie al bunurilor de consumaţie la diverşii consumatori cari formează socialul. El e un organ esenţial al economicului. Comerţul trebue să împovoreze cît mai puţin preţul de producţie, definit aşa cum am văzut. El nu trebue să mărească preţurile de cît cu cotele aferente salariilor comercianţilor, transportului şi uzurei materialului, precum şi de eventuale prelevări fiscale, standardizate. Orice scumpire nejustificată a obiectelor şi alimentelor de primă necesitate, în favorul unor particulari, constitue o speculă, un parazitism, care trebue eliminat.

Urmează în mod necesar că, comerţul de „en gros" al produselor de primă necesitate, nu poate fi decît monopol de stat. Numai astfel o coordonare a lui şi o eliminare a speculei e cu putinţă.

Intreprinderile comerciale mari corespund, ca organizaţie şi directivă, întreprinderilor industriale de la §. 7. b).

Micul comerţ, în schimb, e tratat după aceleaşi criterii ca şi mica industrie. (§. 7. c).

§. 10. **Finanţa şi băncile.**

Pentru contabilizarea serviciilor şi salariilor în organismul tot mai complicat al economiei, există un ansamblu de organe speciale ale statului: *aparatul bancar.* El există pentru a face un serviciu. Acest serviciu care e o funcţie de stat, îl fac funcţionarii cari primesc în schimb un salar proporţional cu importanţa serviciului. Orice prelevare în plus e abuzivă şi constitue un parazitism.

Imprumuturile directe între particulari, putînd degenera totdeauna în uzură antisocială, *nu sunt recunoscute de stat.* Imprumuturi nu se pot face decît prin banca de stat, cu dobînzi minime şi contra unor garanţii reale.

Aparatul bancar de stat serveşte la plata salariilor, la încasarea impozitelor, la contabilizarea veniturilor şi cheltuelilor de stat, ca şi la serviciul de contabilizare al afacerilor şi plăţilor dintre particulari.

Oricine poate avea un cont în aparatul bancar de stat.

Toate profiturile băncilor de stat revin tezaurului.

Asigurările de orice soiu, precum şi orice comerţ de bani sunt monopolul aparatului bancar de stat.

§. 11. **Tezaurul de stat şi bugetul.**

Tezaurul de stat e constituit din suma veniturilor anuale ale statului. Aceste venituri sunt partea care se prelevează din drepturile individuale, în interesul „socialului" însuşi, în vederea realizărilor de ansamblu.

Principalele modalităţi de prelevare sunt:

a) impozite directe pe salarii şi venituri. Ele sunt cît mai mici posibile;

b) venituri dela monopoluri de producţie: tutun, alcool, sare, etc.;

c) venituri dela sursele de energie ale statului;

d) dela marile întreprinderi comerciale de „en gros", monopolizate de stat, inclusiv aparatul bancar;

e) din redevenţele marilor întreprinderi productive;

f) din redevenţele instituţiilor de transport şi circulaţie;

g) din impozite mici pe mica producţie şi micul comerţ.

Toate aceste venituri sunt încasate şi contabilizate de aparatul bancar, după metode standardizate.

Disponibilităţile tezaurului sunt repartizate anual, pentru diferitele cheltuieli ale „socialului". Ele formează bugetul anual, care nu trebue să depăşească veniturile. Toate salariile şi celelalte plăţi făcute de stat se efectuează prin aparatul bancar, după contabilitea curentă.

§. 12. **Imprumuturi de stat.**

Orice împrumut de stat nu se face decît pentru investiţii productive. El nu poate fi decît intern şi e realizat fie prin subscripţie benevolă, fie printr'un impozit general, restituit după norme date.

Imprumuturi între state nu pot fi făcute decît sub forma schimburilor de servicii, bine definite, pe termen mai lung. Orice alte soiuri de împrumuturi sunt imorale şi inadmisibile, căci duc la ruina împrumutătorilor.

§. 13. **Moneda.**

Moneda e un instrument de contabilizare, emis de o instituţie specială, pe baza unei garanţii reale şi a unei convenţiuni stabilite odată pentru totdeauna. Natura acestei garanţii e indiferentă: un stoc de aur, pămînturi, fabrici, produse, etc. Ceeace e important e că, aceste garanţii, evaluate după o metodă standard, definesc quantumul maxim al emisiunii. Limita superioară a cantităţii de monedă emise e determinată de valoarea gajului. *Sub* această limită, emisiunea depinde de necesităţile circulaţiei. Ea n'are nevoie să crească, de oare ce, în funcţionarea normală a statului, circulaţia valorilor tinde din ce în ce să se transforme în virimente şi circulaţie de cecuri.

§. 14. **Comerţul exterior.**

Comerţul exterior de import şi export e monopol de stat, diriguit de „economic" în interesul „socialului." El corespunde exclusiv unui schimb de servicii între state.

§. 15. **Salarul minim.**

Salarul minim interesează deopotrivă „economicul" cît şi „politicul" El e dreptul corespunzător serviciului făcut. In conformitate cu principiul democratic, salarul minim trebuie să asigure individului care prestează serviciul un confort compatibil cu bogăţia ţării, care, la rîndul ei, depinde de capacitatea de producţie a „economicului."

In confraternitatea democratică, minimul de salar anual se calculează atunci după formula cunoscută:

$$s = \frac{\Sigma\, pq}{n}$$

El creşte, cu cît producţia creşte. El creşte deasemenea dacă, la o producţie crescîndă a obiectelor de prima necesitate, preţul lor de vînzare scade. *Salarul minim e deci icoana bogăţiei şi a capacităţii de producţie a ţării.*

Aceste linii generale ale „economicului" caracterizează funcţionarea lui în statul democratic ideal.

B) „POLITICUL".

§. 16. **Generalităţi.**

Să reamintim că, în afară de organele „economicului", „socialul" posedă numeroase organe menite să asigure vitalitatea indivizilor şi a descendenţilor lor, precum şi persistenţa în timp a naţiunii şi progresul organizaţiei de stat.

Ansamblul acestor organe constitue „politicul".

§. 17. **Higiena publică, eugenia şi educaţia fizică.**

Interesul biologic al individului şi al rasei este, înainte de toate, de a se feri de boli şi apoi a le vindeca pe cît mai bine şi mai repede cu putinţă: căci sănătatea e baza fericirii, muncii şi a bunei stări, iar existenţa boalelor e o greutate şi un pericol real pentru întreaga societate.

Rezultă imediat că, în democraţie, fiecare individ are dreptul la asistenţa medicală. Acestui drept îi corespund însă datorii faţă de el însuşi şi faţă de societate: vizita medicală şi carnetul medical obligatoriu, respectarea prescripţiilor de higienă socială şi eugenie.

Higiena publică este una din preocupările de bază a „politicului". Ea are primatul asupra oricărui drept individual.

O ramură a higienei publice şi eugeniei o formează *educaţia fizică*. Ea are scopul de a ajuta şi îndruma evoluţia fiziologică a individului, spre a-i asigura cît mai multă vitalitate, vigoare fizică şi nervoasă.

§. 18. **Educaţia morală, socială şi instrucţiunea publică.**

După cum educaţia fizică are scopul de a îndruma şi ajuta o evoluţie fizică normală a copilului, ţinta educaţiei morale e de a îndruma evoluţia intelectuală şi sentimentală, de a creea un „facies mental" cît mai normal şi cît mai moral posibil.

Educaţia morală consistă în a modifica din vreme şi sistematic structura intimă a creerului, creind obiceiuri de a lucra şi gîndi, cît mai sănătoase pentru individ şi societate. Cel mai puternic mijloc de realizare în acest sens constă în a lega în mod durabil anumite senlimente puternice de anumite idei şi genuri de activitate.

Ţinta educaţiei sociale este de a pune sistematiç toate marile sentimente în slujba idealului moral-social, creînd virtuţi active din punct de vedere social şi naţional.

Educaţia morală şi socială nu e realizabilă decît prin continuitate şi dacă educatorul are o influenţă reală şi durabilă asupra spiritului copilului sau tînărului. Pentru aceasta educatorul trebue să împlinească următoarele condiţiuni indispensabile: să crează cu sinceritate ceeace provăduește; să misce pe elev, făcîndu-se iubit şi admirat, dar nici odată temut; să asocieze ideilor active o plăcere sau o dorinţă; să dea el însuşi exemplu prin persoana lui. *Educatorul este unul dintre factorii cei mai de seamă ai „socialului". In mîna lui e viitorul.*

Perioada cea mai importantă în care se pot pune bazele unei educaţii sentimentale-sociale, e aceea în care se schiţează personalitatea şi caracterul, adică între 6 şi 18 ani, deci tocmai timpul în care se dă şi instrucţiunea.

Instrucţiunea publică are ţinta de a pune la dispoziţia individului educat ca mai sus, şi simultan cu educaţia, cunoştinţele necesare pentru ca această educaţie să fie social-eficientă.

Să reamintim cîteva principii generale *sigure* ale instrucţiunii eficace:

a) Cunoştinţele şi ideile pe cari le reţinem mai bine, sunt predate în continuitate şi într'un complex logic;

b) Se reţin mai ales atunci cînd sunt în legătură cu satisfacţia unora din dorinţele noastre naturale: numai atunci un lucru devine interesant şi eforturile sunt puternice şi eficace, cînd un sentiment ne mînă şi ţinta e o satisfacţie.

Din acest punct de vedere instrucţiunea trebue să pună la

îndemîna sentimentelor desvoltate de educaţia socială, cunoştinţele necesare pentru a le satisface.

§. 19. Şcolile superioare şi marile Instituţii de cercetări.

Omenirea îşi datoreşte progresul şi puterea desvoltării marilor ştiinţe utile şi aplicaţiei lor practice. Tot dela aceste ştiinţe aşteaptă şi asigurarea viitorului.

Un stat nu-şi poate asigura o bună funcţionare, o evoluţie normală şi un progres, dacă nu-şi asigură şi desvoltarea unei elite de gînditori, cercetători şi creatori. Crearea şi selecţia lor se face în marile şcoli superioare. Activitatea de cercetare are loc în Institutele de cercetări.

Scopul instituţiilor e în primul rînd eficienţa şi utilitatea socială. Rostul lor nu e de a crea inapţi şi inutili, mîzgălitori de hîrtie, nici vorbitori plini de patos; ele trebue să dea *educatori* şi instructori, medici, ingineri, etc., *pe scurt, indivizi utili bunei funcţionări şi progresului socialului.* Totdeauna şi pretutindeni, utilitatea biologică şi socială trebue să fie justificarea existenţei şi măsura însemnătăţii unei instituţii.

§. 20. Funcţionarul de stat şi responsabilitatea.

Orice salariat primeşte un salar pentru a face un serviciu util „socialului" şi e dator să-l facă pe cît mai bine posibil. Natura fiecărui serviciu de stat e precizată şi delimitată de legi şi regulamente, în cadrul cărora se exercită activitatea funcţionarului. Pentru fiecare funcţiune există deci un „normativ", adică un catechism de obligaţii de serviciu, în cadrul căruia se exercită iniţiativa personală a funcţionarului. Oricine nu-l aplică, face prin definiţie un act anti-social. Aceste acte trebuesc împiedecate. Mijloacele sunt răspunderile şi sancţiunile: cînd funcţionarul calcă intenţionat „normativul", trebue eliminat imediat; dacă a produs cuiva o pagubă, trebue să i-o plătească. In cazul cînd călcarea „normativului" e datorită unei erori, infractorul capătă o observaţie şi eroarea se rectifică. Mai multe erori repetate dovedesc incapacitate pentru acel serviciu şi impun neapărata eliminare. Iniţiativa şi răspunderea impun o largă descentralizare.

Cine are dreptul de control?

Trei categorii de persoane:

a) Cetăţeanul lezat *în* drepturile şi interesele sale legale.

b) Organele de control ale instituţiei, fie spontan, fie cînd sunt sesizate.

c) Parlamentarii.

Activitatea unui funcţionar de stat şi responsabilitatea lui sunt astfel delimitate, încît controlul şi stabilirea responsabilităţii se pot efectua fără nici o dificultate. Aceasta implică o stabilire de ierarhii de iniţiative şi autonomie deplină în interiorul acestei ierarhii.

Din punct de vedere al bunei funcţonări a „politicului", o ţintă se impune şi aci, ca fiind pretutindeni valabilă: *optimum de serviciu cu minimum de funcţionari*, cu alte cuvinte, aplicarea raţionalizării în tot aparatul de stat.

§. Aparatul judiciar are o ţintă precisă: să împiedece şi să pedepseaască derogaţiile de la legi. Acest serviciu comportă 2 operaţiuni esenţiale: constatarea şi judecata.

Ca serviciul să fie optim, el trebue să se efectueze cu minimum de risipă de timp şi energie. Pentru aceasta trebue diferenţiat în două tipuri de organe: *organele e procedură*, cari constată şi colaţionează materiulul şi *organele cari judecă şi dau sancţiunile.*

In raporturile dintre indivizi, deci în procesele civile de orice soiu, procedura se face pe cale de notariat; pe baza acestor acte judecata se pronunţă, după ce eventual a cerut o completare. Organele de procedură sunt responsabile cînd calcă legea sau nu-şi împlinesc bine funcţiunea; la fel cele de judecată.

In raporturile dintre individ şi stat, procedura se efectuează după normative speciale şi judecata la tribunale speciale, *contencioase.*

Orice judecată e rapidă şi necesită minimum de cheltueli.

§. 21. Presa şi rolul ei.

Presa e un organ de informaţie şi instrucţie publică. Ca atare împlineşte o funcţiune socială de mare însemnătate.

Ea are drept la libertate; oricărui drept îi corespund însă şi obligaţiuni. Obligaţiunile presei sunt de a informa just şi de a nu comite nedreptăţi, de a nu spune neadevăruri intenţionate.

Un organ de informaţie şi instrucţie publică, există pentru a executa acest serviciu social şi nu pentru a servi interesele vreunei persoane, în dauna „socialului". Situaţia juridică a presei e astfel perfect definită în statul democratic ideal.

§. 22. **Redactarea legilor şi consiliul legislativ.**

La temeiul întregii activităţi a „socialului" stau principiile directoare ale democraţiei. Ele constituesc *Constituţia.*

Nici o lege nu poate contrazice principiile pe cari le-am văzut, căci ele conţin de fapt postulatele moralei bio-sociale. Ansamblul legilor constitue un plan director care trebue să armonizeze întreaga activitate a „socialului", în interesul lui însuşi (conform postulatelor *a*, *b* de la §. 2.) Urmează în mod nesesar, *că legile nu pot fi considerate nici redactete izolat, nici să vină în contradicţie între ele şi cu interesul public.* Legiferarea trebue să fie deci o *legiferare de ansamblu, de plan.* Ea trebue să urmărească nu numai rezultate imediate, ci şi efecte în timp, precum şi un maximum de eficacitate, pentru binele social.

Evident că, în aceste condiţii, o legislaţie „planificată" nu poate fi opera unui om sau unui grup restrîns de specialişti. Pentru a fi eficace, ea trebue să rezulte din colaborarea tuturor competenţelor, contribuind fiecare în domeniul său.

Realizarea practică a acestui deziderat, nu ne-o poate da decît *un consiliu legislativ.*

Consiliul legislativ e format dintr'un număr relativ restrîns de specialişti cu renume, din toate ramurile de activitate esenţială a socialului. Organizat pe sectiuni, consiliul constituit cooptează în sînul său nu număr nelimitat de consilieri onorifici, de personalităţi creatoare din toate domeniile socialului.

El redactează un plan de ansamblu şi proiectele provizorii, cu concursul acestor consilieri onorifici-cooptaţi. Acest plan de legiferare provizoriu, e tipărit şi pus la dispoziţia reprezentanţilor diferitelor ramuri de activitate, cari constituesc „economicul" şi „politicul", precum şi la dispoziţia publicului, prin presă. Fiecare e dator a-şi aduce luminile şi contribuţia sa. După colaţionarea acestor rezultate se redactează proiectul definitiv, complexul de legiuiri planificate, care se supune parlamentului.

In felul acesta se elimină, pe cît e omeneşte cu putinţă, erorile grave datorite necunoaşterii realităţilor din partea aparatului legislativ. In acelaş timp, pînă'n adîncul marei masse, toţi cei interesaţi cunosc economia şi scopul oricărei legiuiri, în partea care îi priveşte direct şi văd şi necesitatea socială care o impune.

§. 23. **Parlamentul şi rolul său.**

După principiul democratic, statul e condus de legi cari nu se pot edicta fără asentimentul majorităţii populaţiei. Această majoritate, dacă nu poate formula ea legile, poate în schimb exprima doleanţe ori nemulţumiri, poate constata consecinţele cari o privesc. Parlamentul are rolul de a sancţiona aceste legi, dîndu-le asentimentul întregului „social", sau să ceară schimbarea lor.

Pentru a realiza aceasta, trebue ca reprezentanţii să fie controlaţi în exprimarea votului lor şi să fie responsabili în faţa alegătorilor. Principiul de realizare se impune singur: fiecare comună alege din sînul ei unul sau mai mulţi delegaţi (proporţional cu populaţia respectivă). Aceştia formează adunarea judeţeană. Lor nu li se pune altă condiţie în afară de încrederea concetăţenilor, decît un anumit grad de cultură, care să-i facă în stare să înţeleagă şi discute. Dintre aceşti delegaţi, consiliul distructual alege pe membrii parlamentului. Acestui parlament astfel constituit, i se supune proiectul planificat. Legile sunt expuse, explicate şi justificate de către delegaţii consiliului legislativ. *Votul este nominal şi motivat.*

Reprezentantul e responsabil în faţa alegătorilor săi, cari îi pot retrage delegaţia, oricând îşi depăşeşte mandatul. In felul acesta, contactul dintre elector şi ales e cît mai strîns posibil. Parlamentarul ca şi reprezentanţa judeţeană au, în plus, dreptul de a chema în judecată în faţa instanţelor stabilite, orice organ al „socialului", cari nu-şi face datoria. *El are obligaţia de a face aceasta, ori de cîte ori un cetăţean îi aduce dovezile necesare.*

§. 24. **Guvernul.**

Statul e guvernat de legi pe cari le aplică funcţionari stabili, competenţi şi responsabili. Pentru cazuri neprevăzute şi deciziuni rapide în interesul general, funcţionează un consiliu format dintr'o delegaţie parlamentară şi una a consiliului legislativ, lucrînd pe secţiuni, în contact cu acesta din urmă. Comitetul directiv, eventual cu avizul consiliului, ia *în mod responsabil* măsurile de interes de stat cari urmează apoi să fie sancţionate de parlament. Acest comitet director face serviciul pe care în pseudodemocraţiile actuale, îl face consiliul de miniştri incompetenţi şi *irresponsabili.* Statul democratic ideal, *nu are miniştri politici.*

§. 25. **Drepturile femeii.**

Statul democratic ideal recunoaşte femeii drepturi politice egale cu ale bărbatului. Ele sunt justificate de importanţa şi activitatea ei biologică şi educativă în „social".

§. 26. **Politica exterioară.**

Politica exterioară a statului democratic e esenţialmente pacifică şi se întemeiază pe schimburi de servicii şi pe eliminarea oricărei activităţi agresive, jignitoare, sau nedrepte. Statul democratic ideal se comportă faţă de alte state, după aceleaşi principii morale cari diriguesc acţiunea indivizilor în interiorul său. El respectă libertatea altor state în aceleaşi măsură în care şi-o apără pe a sa şi admite tot atît de puţin parazitismul şi violenţa în relaţiile dintre state, ca şi între proprii săi cetăţeni.

§. 27. **Armata.**

In acest scop statul democratic naţional are nevoie, în condiţiile de azi, de o armată puternică. El nu cunoaşte imperialismul şi armata ofensivă. Oştirea e numai instrumentul de apărare împotriva factorilor cari primejduesc libertatea şi buna stare a naţiunii.

In acelaş timp, în timp de pace, armata statului democratic e un instrument de progres şi de cultură socială, în slujba naţiunii. Ea trebue, din toate aceste puncte de vedere, să atingă maximum de eficienţă cu minimum de mijloace. Urmează că armata trebue să contribue intensiv la crearea unei mari părţi din mijloacele sale technice: In timp de pace deci ofiţerul e un inginer, iar soldatul un constructor, atît în interesul armatei cît şi al „socialului".

Educativ, armata e şcoala solidarităţii, disciplinei şi a sacrificiului pentru naţiune. Conducătorii armatei sunt responsabili în faţa consiliului legislativ şi a parlamentului, atît de abuzuri cît şi de greşelile datorite incompetenţei.

LECŢIA VII.

Mijloacele de realizare în statul Romînesc.

Introducere.

Am văzut în capitolul precedent, care e structura statuiui democratic ideal. Acesta e un caz limită; un prototip de care trebue să ne apropiem.

Rămîne să vedem cum să transpunem, chestiunea din domeniul teoretic ideal, în domeniul practic concret, al statului romînesc.

Problema are două laturi. Prima: în ce sens trebuesc transformate alcătuirile existente pentru a ne apropia de prototipul studiat? A doua: prin ce mijloace putem realiza efectiv această transformare, pe cale democratică legală, fără turburări violente?

Pe scurt, trebue să ştim exact ce trebue să facem, să avem limpezi scopurile şi apoi tot atît de limpezi metodele de realizare.

Din toate cele expuse pînă aci şi din studiul naturii omeneşti aşa cum este, reiese cu evidenţă că racilele cele mai grave în statul nostru, sunt datorite următorilor factori:

1. parazitismul financiar;
2. parazitismul politic şi
3. irresponsabilitatea, cu toate consecinţele ei: abuzul, incapacitatea, incompetenţa, etc.

Mai trebue să reamintim că aparatul economic aşa desmăţat şi inferior cum este, a fost şi este în stare să satisfacă larg marea majoritate a nevoilor primare a întregii populaţii. Mai mult el e în stare să asigure existenţa unei populaţii de 2—3 ori mai mare. Aceasta însemneaza că *standardul de viaţă în statul democratic românesc, ar trebui să fie, chiar în condiţiile actuale, cel puţin de 2 ori mai ridicat de cît este.* Acest punct de vedere ne asigură împotriva ideii greşite că noi am depinde în cea mai mică măsură de bunăvoinţa finanţei streine — ceeace e dealtminteri, un non sens economic. — Aceasta este o erezie răspîndită

de speculatori şi acceptată de necugetători, ca literă de evanghelie.

Un alt punct de vedere esenţial, juridic internaţional, este următorul: independenţa politică şi economică a statului naţional e garantată prin constituţie şi tratate. Dacă un guvern sau un parlament ar fi luat cumva obligaţiuni al căror efect să fie primejduirea legală a acestei independenţe, *toate aceste obligaţiuni sunt nule de drept.* Ele nu pot fi decît rezultatul unor frauduloase abuzuri de putere. Ele nu leagă naţiunea întreagă. Există numai responsabilitatea individuală a celor cari le-au comis: sunt simpli infractori de drept comun. Orice arguţie juridică nu rezistă principiilor fundamentale de independenţă şi de morală,

Aceste chestiuni prealabile şi elementare odată stabilite, putem să începem studiul sistematic în linii mari al transformărilor pe cari trebue să le sufere în cel mai scurt timp „economicul" şi „politicul" romînesc.

Vom începe şi aci cu eliminarea principalului parazitism, *parazitismul financiar.*

A) REORGANIZAREA „ECONOMICULUI".

§. 2. **Etatizarea comerţului de bancă şi a instituţiilor financiare.**

Prima măsură care se impune e *exproprierea băncilor.*

Nu reprezintă aceasta o confiscare a proprietăţii, cu caracter comunist-bolşevic?

Nici de cum! Căci exproprierea băncilor nu însemnează confiscarea capitalului! Ea se face *respectînd integral proprietatea reală,* şi ce e mai important, fără vreo cheltuială pentru stat.

In adevăr, din ce constă capitalul aflat în bănci?

Din două posturi: capitalul acţionarilor împreună cu fondul de rezervă pe deoparte şi capitalul deponenţilor pe de alta. *Statul nu confiscă nici pe unul, nici pe altul.* Ambele capitaluri rămîn proprietatea particulară a celor în drept. Statul, decretînd monopolul comerţului de monedă, statuează numai că pe viitor particularii nu mai pot face operaţii bancare, de împrumuturi pe gaj, sau altfel, cu aceste capitaluri. Cu începere de la data etatizării, aceste operaţii devin monopol de stat.

Din primul moment, înainte de a pune la dispoziţia proprietarilor respectivi capitalul disponibil din bănci, statul procedează la verificarea conturilor şi stabilirea drepturilor respective.

Sunt două alternative posibile. Prima: capitalul acţionarilor şi capitalul deponenţilor se află intact în bancă şi atunci, după operaţia de lichidare, atît acţionarii cît şi deponenţii fac ce vor cu capitalul lor, — îl retrag şi îl cheltuesc cum vor, sau îl lasă în bancă spre fructificare.

Evident că în aceste condiţii, statul nu are nici o despăgubire de plătit. Nici acţionarii, nici deponenţii nu sufăr nici o micşorare a proprietăţilor lor, nici nu există vreo dificultate technică în lichidarea băncii. Acesta ar fi cazul ideal.

A doua alternativă, cea reală, este că banca a primejduit şi a irosit în parte sau în total, capitalul încredinţat de deponenţi. In acest caz, conform legilor curente. capitalul şi fondul de rezervă al băncii răspund pentru acoperirea pierderilor deponenţilor. Statul intervine atunci ca administrator lichidator, în interesul deponenţilor şi clienţilor băncilor. Şi în acest caz el nu face decît să preia administraţia capitalului în interesul general.

Iată cum motivează statul acţiunea sa:

„Conducerea particulară a băncilor a fost nu numai exploatarea nemiloasă şi destructivă a economiei generale, în favoarea cîtorva paraziţi, constituind o primejdie pentru stat; dar chiar din punctul de vedere al interesului deponenţilor, această conducere particulară a dus la rezultate dezastruoase, îngheţând şi deseori irosind complet capitalurile acestor deponenţi. Nu numai în interesul debitorilor, dar şi în interesul însuşi al creditorilor băncii, etatizarea comerţului bancar se impune pentru a salva aceste capitaluri. Statul e obligat în interesul tuturor de a prelua conducerea băncilor şi a împiedeca de acum încolo un parazitism destructiv pentru toţi".

„Conducătorii de pînă acum au dat dovada sau de necinste, sau de incapacitate, sau de amîndouă la un loc, jefuind şi pe client şi pe deponent şi apoi, statul. In adevăr, acesta a trebuit de repetate ori să preia pagubele de miliarde, cauzate de această proastă conducere a băncilor. A lăsa să dăinuiască această situaţie, înseamnă a face să plătească mai departe contribuabilii, pagubele datorite necinstei şi incapacităţii, ceeace nu e nici logic nici moral, nici admisibil. Pentru aceasta statul nu are de plătit nici o despăgubire, cînd elimină pe comercianţii fraudulo şi".

Rostul intervenţiei statului e pe deoparte de a împiedeca

abuzul dobînzilor nimicitoare şi jaful economiei, organizat de cîţiva paraziţi irresponsabili; iar pe de altă parte, ca profiturile cari rezultă din operaţiile bancare, să revină de aci înainte tot în profitul publicului, în tezaurul statului.

Din momentul etatizării, debitorii băncilor se găsesc debitori ai băncii de stat, care procedează la asanarea generală, în interesul „socialului".

La fel se procedează cu orice alte instituţiuni financiare cari au la bază comerţul de monedă: societăţile de asigurare, de schimb, casele de amanet, etc.

Reorganizarea tuturor acestor instituţii e cu atît mai uşoară cu cît nu se schimbă în funcţionarea lor decît cota dobînzilor şi direcţia de scurgere a profiturilor.

Completarea mecanismului de funcţionare a organizaţiei bancare de stat, se face printr'o legiuire simplă, care conţine în primul rînd următoarele puncte, de o principială importanţă:

a) împrumuturile între particulari nu sunt recunoscute ca juridic valabile, *sunt interzise;*

b) toate împrumuturile se fac de băncile de stat în condiţiile următoare: sau contra gaj de valori reale, sau contra gajului unui depozit bancar al unui particular, în favoarea împrumutătorului. In acest caz, dobînda „standard" a băncii, se varsă în contul particularului care gajează, banca preluînd atunci numai un comision foarte mic.

In acest fel, dobînzile abuzive sunt eliminate. Depozitele spre păstrare rămîn efectiv intacte şi garantate, iar deponenţii nu au nici un risc.

Aparatul bancar, specializat în diferite ramuri de activitate şi organizat pe regiuni, lucrează în conturi curente, pe toată întinderea ţării, după normele bancare cunoscute. *Dar el mai serveşte, în noua funcţiune, şi pentru încasarea impozitelor, plata salariilor, etc., pe bază de cecuri şi virimente.*

Intregul aparat bancar lucrează sub control şi e condus în mod responsabil.

Avantaje şi rezultate: imixtiunea intereselor particulare financiare în conducerea politică a ţării va fi astfel eliminată automat; funcţionarea fiscului simplificată extraordinar; evaziunile de capital, practic excluse. Atît ar fi destul ca să ne arate importanţa etatizării comerţului bancar şi în celelalte domenii. Vom vedea însă, mai departe, şi multe alte rezultate tot atît de importante cari fac din etatizarea băncilor, fundamentul însuşi al asanării economice şi baza unei economii dirijate.

§. 3. Moneda, conversiunea datoriilor şi Institutul de conversiune.

Moneda, servind la contabilizarea schimbului de bunuri şi servicii, este o unealtă şi nimic mai mult. Ea trebue să fie simbolul unei valori reale şi trebue definită prin aceasta. Nici prin ea însăşi, nici prin exces sau lipsă, moneda nu trebue să turbure circulaţia bunurilor, deaceea nu trebue să constitue obiect de comerţ prin sine.

Singura condiţie pe care trebue s'o îndeplinească emisiunea este ca ea să aibă la bază o acoperire sau o garanţie reală, *de o valoare cel puţin egală cu suma emisă.*

Emisiunea pe bază aur a actualelor institute de emisiune, se abate dela această regulă: ea emite hîrtie monedă în cantitate de 3 ori mai mare decît garanţia ei, socotind totuşi moneda hîrtie ca avînd aceaşi valoare cu cantitatea de aur pe care o reprezintă nominal. Precum vedem, *convenţiunea e arbitrară.* Justificarea ei logică nu există. Deaceea, un abuz a fost totdeauna posibil. Abuzul a constat, precum se ştie, în inflaţiune, adică în tipărire de hîrtie monedă, fără nici o acoperire.

O nouă emisiune de monedă şi asanarea sistemului monetar, trebue realizate pe bazele de mai sus şi pe baza legii care decretează monopolul comerţului de monedă, precum şi interdicţia de împrumuturi între particulari.

Operaţiunea se face în modul următor: toate datoriile cari au la bază un gaj real şi se pot transforma în ipoteci, se radiază automat în contul băncii de conversiune de stat, atunci cînd ipoteca, evaluată după indicele-numere de la data împrumutului, depăşeşte cu cel puţin 50% datoria. Creditorul particular devine astfel creditorul băncii de stat; iar toţi debitorii pun în gaj la această bancă averile lor ipotecate.

Banca trebue să restitue creditorilor ei, sumele *în numerar i n titluri de rentă.* Debitorii vor plăti dobînzile minime, standardizate şi anuităţi de eliberare după o convenţie limitativă.

Să presupunem, pentru a preciza ideile, că suma tuturor datoriilor ipotecare centralizate la banca de conversiune s'ar ridica la 60 miliarde. Valoarea bunurilor ipotecate trebue să fie,

după convenţia de mai sus, cel puţin 90 miliarde. Pe baza acestei garanţii de 90 miliarde, banca de conversiune, care e în acelaşi timp şi banca de emisiune, e îndrituită să emită hîrtie monedă pînă la valoaroa de 60 miliarde, *a ipotecelor. Această emisiune nu constitue o inflaţie, căci este integral garantată de o valoare superioară sumei şi are un plafon, adică o limită superioară, definită, aşa cum am văzut mai sus.* Banca va putea astfel plăti creditorilor particulari fie întreaga sumă în numerar, fie într'o proporţie anumită, bonuri de tezaur, cu o dobîndă minimă. Vom avea astfel pe piaţă simbol monetar în cantitate suficientă, fără a fi lovit drepturile convenţionale de proprietate ale nimănui. Vom fi astfel în perfectă conformitate cu concepţia juridică a statului democratic actual.

§. 4. **Rezultatele conversiunii finanţate.**

Rezultatele conversiunii finanţate ca mai sus, sunt interesante de urmărit, în condiţiile create de etatizarea comerţului de monedă.

Proprietarii sumelor devenite lichide nu vor mai putea face cu ele, direct, comerţ de monedă, căci acesta e monopolul băncilor de stat. Nu vor mai putea nici să le treacă peste graniţă, pentru că aparatul bancar de stat nu o mai permite, iar comerţul de la stat al stat, e un schimb de servicii pe baza de „clearing".

Posesorii sumelor vor avea deci numai următoarele alternative: sau să le tezaurizeze improductiv, sau să le cheltuiască în interiorul ţării, sau în fine să le facă să fructifice prin aparatul bancar de stat, în interesul economiei dirijate, pentru a contribui la creşterea ordonată a bogăţiei ţării. Acesta va fi cel mai sigur şi rentabil plasament.

Incontestabil că cea mai mare parte a capitalului astfel eliberat se va întoarce la dispoziţia băncii de stat, dacă aceasta îi va oferi o remuneraţie, chiar mai moderată.

Un împrumut intern de stat, în scopuri constructive şi remuneratorii, va fi oricînd realizabil pînă la proporţia de cel puţin $^2/_3$ din disponibilităţi. Statul va fi deci astfel pus în măsură să utilizeze, în interesul „economicului" dirijat, o mare parte din disponibilităţile de capital, cari pînă acum constituiau un parazitism social destructiv.

§. 5. **Comerţul extern.**

Comerţul extern se face în interesul populaţiei statului pentru a o aproviziona cu mărfurile şi utilităţile de care are nevoie.

Naţiunea plăteşte aceste utilităţi prin produsele „economicului" său. În noua organizaţie, toate aceste operaţiuni de import şi export se fac prin intermediul aparatului bancar de stat, care pe baza exportului, capătă valutele necesare cumpărării din streinătate a diverselor materiale. În realitate, comerţul exterior se reduce la o operaţie de schimb în natură, pe bază de clearing.

Pentru ca serviciul adus economiei naţionale prin export şi import să fie cît mai mare, se impune neapărat, pe deoparte ca, pentru producţia exportată, statul să capete utilităţile cele mai preţioase pentru comunitate; iar pe de altă parte, ca intermediarul între cumpărătorul intern şi vînzătorul extern să ia cît mai puţine cîştiguri. Atingerea acestui scop, se face pe două căi deosebite:

1. Prin stabilirea de contracte de livrare de bunuri între diferitele ţări şi ţara noastră. Pentru cereale standardizate, lemne, carne, unt, vin, struguri, etc., de o calitate determinată şi garantată, se obţin în schimb produsele ţării importatoare. *Ori aceasta însemnează că o mare parte din comerţul de „en gros" din interiorul ţării, trebue să fie monopol de stat, precum vom vedea mai jos.*

2. A doua modalitate constă în stabilirea contactului direct de schimburi de bunuri între instituţiile particulare interne şi cele externe, sub conducerea şi controlul aparatului bancar de stat, care face aci numai serviciul de intermediar, exercitînd în acelaş timp şi controlul diriguitor.

Nici astăzi situaţia nu e alta, cu deosebire că azi controlul efectiv este o imposibilitate practică, iar o directivă planificată sistematică a comertului exterior nu există. Cînd au aerul că există, atât controlul cât şi directivele sunt şi arbitrare şi abuzive.

§. 6. **Datoriile externe.**

Datoriile externe sunt una din marile plăgi prin care forţa vie a ţării noastre e suptă de finanţa parazitară streină.

Ca să ne dăm seama de abuzul imens, de acţiunea destruc-

tivă, de crima care s'a făcut şi se face împotriva naţiunii, pe această cale, să examinăm condiţiile împrumuturilor de stat de pînă acum.

Statul s'a împrumutat la bancherii streini, căpătînd fie aur, fie valută, fie marfă. Sensul tranzacţiei făcute în momentul împrumutului era economiceşte limpede: statul nu putea să restitue împrumutul şi să plătească dobînzile decît exportînd produsele solului său: cereale, petrol, lemn, vite, etc., într'o *cantitate care corespundea preţurilor de pe atunci.* In intervalul dela primele împrumuturi pînă azi, finanţa a scoborît preţul mondial al acestor utilităţi într'o proporţie gigantică: pentru petrol la 1/10, pentru lemn, cereale şi altele la mai puţin de 1/3. In afară de acestea, finanţa nu ne-a acordat integral împrumutul pe care ni-l pretinde să-l plătim, ci cel mult 85%, restul fiind scăderi la emisiuni şi comision.

Urmează deci că, pentru au plăti astăzi, în *valută streină*, capitalul şi dobînzile foarte ridicate *trebue să exportăm de 4 pînă la 10 ori atîtea produse, cît era calculat cînd am făcut împrumutul* şi cînd preţul producţiei noastre pe piaţa mondială era de 3—6 ori mai mare.

Atît e destul pentru a ne da seama că *avem de a face cu o adevărată excrocherie organizată.*

Dacă ne reamintim acum că împrumuturile din ultimii ani au fost în realitate făcute numai ca să acoperim deficitele bugetare, datorite tocmai acestor imense plăţi, sau ca să pseudo-stabilizăm moneda noastră, aşa cum am stabilizat-o, apare şi mai evident că termenul de *„excrocherie"* pentru datoriile externe e chiar prea gentil: e un jaf criminal al economiei noastre, făcut de finanţa streină, cu concursul diverselor guverne.

O revizuire a tuturor datoriilor, în scopul de a plăti cinstit serviciul cinstit, şi anula ceace constitue o criminală excrocherie, se impune. Primul pas făcut pînă la această revizuire radicală şi internaţională, este *amînarea plăţilor datoriei publice pe 5 ani.*

Privită din punct de vedere politic-economic intern, problema datoriei publice mai capătă o înfăţişare cel puţin tot atît de gravă:

Ce s'a făcut cu cele 100 miliarde de lei, împrumutate nouă în ultimii 10—12 ani?

Unde sunt investiţiile productive cari să le justifice?

Cari sunt institutele economiei de stat, sursele de energie, fabricile de unelte, maşini, şi produse cari au fost create cu

aceste sume, pentru a asigura rentabilitatea investiţiunilor şi putinţa de a plăti împrumutul, fără a sărăci ţara?

Analizînd din aproape în aproape ce s'a făcut cu partea de capital efectiv pusă la dispoziţia guvernelor. vom constata *că mai tot capitalul a servit la consumaţia improductivă a paraziţilor politici*, la somptuoase plimbări şi manifestări peste graniţe, la cumpărări de automobile luxoase, de mobile, parfumerii şi alte fleacuri, precum şi la capitalizarea în băncile streine a banilor rezultaţi din jefuirea naţiunii.

Şi azi încă, nenumărate secături protejate se plimbă şi trăesc cu familiile lor în streinătate, fără să ţină seamă că fiecare franc pe care îl cheltuasc acolo, în valută, e plătit cu de 4—7 ori valoarea lui din 1925, în produsele depreciate ale ţării noastre. Fiecare venit din ţară care iese peste graniţă în favoarea unor paraziţi, corespunde unei sărăciri cel puţin împătrite a economiei naţionale, corespunde unei micşorări a standardului de viaţă a tuturor celor din ţară, unei împiedecări a refacerii economiei naţionale.

Din acest punct de vedere nu „mămăligă cu ceapă" pentru elita vie a naţiunii trebue să fie lozinca, ci împiedecarea, cel puţin temporară, a risipei somptuoşilor plimbăreţi.

§. 7. **Monopolurile de stat.**

Principial se impune a se transforma în monopol de stat, toate acele ramuri ale producţiei şi comerţului cari, în general prin libera lor activitate sunt primejdioase „socialului" în general, sau turbură buna funcţionare a „economicului", în interesul unei minorităţi disparente. Trebue, din punct de vedere al sănătăţii sociale, să devină monopol de stat atît comerţul şi fabricaţia otrăvurilor cît şi a băuturilor alcoolice, precum şi comerţul de „en gros" al medicamentelor, al armelor şi explosivelor. Din punct de vedere al intereselor şi bunei funcţionări a „economicului", trebue să devină monopol de stat, pe lîngă comerţul de monedă chiar şi comerţul de „en gros" al cîtorva din materialele de primă necesitate pentru economie, căci şi acesta e o simplă operaţie de speculă şi nu producţie sau un eomerţ mic.

Nu e locul aci să examinăm în detalii planificarea generală în această direcţie. Ne vom mulţumi să dăm cîteva exemple de monopoluri cari trebuesc create.

De la început un principiu directiv trebue subliniat ca fiind comun tuturor: monopolurile nu se crează în scopul de a aduce cît mai mult venit tezaurului, în dauna intereselor particulare; ci, pe deoparte, în interesul general al „socialului", pentru a împiedeca parazitismul şi specula intermediarilor, pentru a împovora cît mai puţin preţul dela productor la consumator; iar pe de altă parte pentru a putea dirigui producţia astfel încît, fără ca cetăţeanul consumator să sufere, interesele productorului să fie asigurate şi promovate, printr'o politică adequată de preţuri şi de comande.

Cîte un exemplu va ilustra fie care din categoriile de monopoluri:

a) Monopolul băuturilor alcoolice. Problema monopolului băuturilor alcoolice e complexă prin însăşi natura ei. Actualmente situaţia e următoare: o serie de întreprinderi ale finanţei parazitare, precum şi angrosişti şi detalişti falsificatori otrăvesc populaţia cu fel de fel de băuturi alcoolice, proaste şi scumpe. Cîştigurile de miliarde realizate de comerţul băuturilor alcoolice se fac atît pe seama consumatorilor otrăviţi şi jefuiţi, cît şi pe seama producătorilor agricoli, cărora li se sustrage o parte însemnată din justele lor beneficii. Astfel o minoritate de exploatatori ruinează şi primejduesc marea massă a consumatorilor şi producătorilor.

Scopurile monopolului sunt deci: 1. de a da consumatorilor băuturi sănătoase împiedecînd falsificările; 2. de a sprijini şi dirigui pe producători şi în fine; 3. de a obţine mărfuri de prima calitate pentru export. Aceste rezultate nu se pot obţine decît prin monopolul parţial al fabricaţiei industriale a băuturilor alcoolice şi prin monopolul integral de vînzare.

Băuturile alcoolice din spirt vor fi fabricate după procedee standard, numai în fabricile de spirt ale statului. Fabricile de bere vor fi pe rînd expropriate şi transformate în monopol de stat. Centrale de vinificaţie vor fi create rînd pe rînd în toate centrele mari viticole. Comerţul de ţuică va fi monopol de stat. Produsele vor fi cumpărate în prealabil de stat, dela producător şi vîndute după rectificare şi standardizare.

Comerţul de „en gros" cu toate aceste băuturi este monopol de stat. *Cîştigurile realizate printr'o politică de preţuri bine condusă, vor fi întrebuinţate pentru a face să progreseze economic regiunile producătoare.*

Astfel la un buget normal de 36 miliarde, veniturile monopolului general al băuturilor spirtoase s'ar ridica la peste 6 miliarde lei, din care cel puţi $2^1/_2$ s'ar reîntoarce în ajutorul podgorenilor.

b) *Monopolul comerţului de „en gros" al cerealelor.* Un alt tip de monopol e acela al comerţului de „en gros" al cerealelor. Organizarea lui ar fi următoarea:

In regiunile agricole s'ar construi silosuri şi depozite centrale, sub administraţia şi controlul băncilor locale de stat. In aceste silosuri regionale producătorii agricoli ar depozita, pentru vînzare, cerealele de calitate de bună, acordîndu-li-se în schimb credite şi avansuri.

Cîştigurile produse din vînzarea internă şi din export nu mai revin astfel intermedirailor, ci se reîntorc în cea mai mare parte productorilor. Numai astfel statul e în măsură să intervină eficace în producţie; numai astfel el poate cunoaşte efectiv disponibilităţiile şi rezervele de export. Numai astfel nu vom mai risca să ajungem în situaţia din anul 1932 de exemplu, cînd o exportare sălbatecă a îmbogăţit pe speculanţi, înfometînd ţara şi primejduind însămînţările viitoare.

In acelaş timp, depozitele monopolului ar servi şi pentru a furnisa cu seminţe de prima calitate, pe toţi agricultorii din acea regiune, ajutînd la raţionalizarea şi standardizarea producţiei mari. O fixare a preţurilor şi o împiedecare a speculei e posibilă numai pe această cale.

Precum vedem, monopolul comerţului de „en gros" e în realitate o operaţie bancară şi technică de o mare simplicitate şi eficacitate. El nu face decît se elimine, în favorul producţiei, un mic număr de speculanţi, cari, neavînd nici o eficacitate pentru economie, constituesc în schimb un primejdios factor de dezorganizare.

Aceste două exemple, sumar schiţate aci, sunt suficiente pentru a ne arăta în ce constă şi care e eficacitatea monopolurilor în comerţul de „en gros".

Aci e locul să discutăm o erezie curentă: *postulatul „incapacităţii statului de a produce ori de a face comerţ".*

Acesta pare un adevăr experimental, întemeiat de o vastă experienţă de la noi şi din alte ţări. Dar mai nimeni nu a stat să se întrebe şi să cerceteze *cauzele acestei incapacităţi.* Să constatăm mai întîiu că aceiaşi oameni sunt utilizaţi şi într'o între-

prindere de stat şi într'o întreprindere particulară mare: o societate pe acţiuni de ex. Atît în societatea pe acţiuni, cît şi în întreprinderea de stat, proprietarul e o comunitate anonimă.

De ce una poate funcţiona bine şi cu beneficii, iar cealaltă nu?

Oamenii şi condiţiile de proprietate fiind de aceeaşi natură în ambele categorii de întreprinderi, deosebirea între rezultatele funcţionării lor trebue deci căutată în *modalităţile de funcţionare.*

Această deosebire apare imediat ce subliniem următorii factori cari le diferenţiează:

1. Intreprinderile de stat sunt conduse *de la distanţă şi după şabloane, de o biurocraţie leneşă, nepricepută, greoaie şi irresponsabilă;* pe cînd întreprinderile particulare, au o conducere *autonomă, locală, cu iniţiativă largă şi cu responsabilitate efectivă şi rapidă.*

2. Conducerea întreprinderilor particulare *e direct interesată* la buna funcţionare *prin participarea proporţională la beneficii;* dar e şi responsabilă de pierderi. Ea e schimbată de acţionari, oricînd dă dovezi de incapacitate. *In întreprinderile de stat nu există nici interesare la cîştig, nici iniţiativă, nici răspundere pentru incapacitate şi greşeli de rea funcţionare.* Selecţiunea personalului se face pe criterii de nepotism şi politică; directivele n'au de a face cu interesul întreprinderii.

Evident că, în aceste condiţiuni de dezinteresare şi irresponsabilitate, de biurocratism şablonier şi incapacitate, de lipsă de iniţiativă, o organizaţie nu poate da decît rezultatele pe cari le dau întreprinderile obicinuite ale statului.

Precum vedem, diferenţele dintre întreprinderea de stat şi întreprinderea particulară, nu sunt principiale, ci sunt datorite unor sisteme de organizare administrativă biurocratică şi centralizării excesive. Dar ele pot fi integral eliminate. Chiar în ţara noastră regia monopolului tutunurilor e o dovadă că monopolurile de stat pot funcţiona, dînd excelente rezultate, cînd se aplică, în parte măcar, principiile organizaţiilor particulare.

§. 8. **Marea industrie.**

Raporturile dintre marea industrie şi stat sunt definite de concepţia fordistă a statului ideal. Să reamintim o parte din ele: o întrepindere mare există pentru a face serviciul de producţiune

utilă. Serviciul trebue să fie cît mai perfect, cît mai eftin, plătind salarii cît mai ridicate, în proporţie cu producţia. Orice individ care primeşte un salar din partea unei instituţii productive, trebue să presteze un serviciu în schimbul acestui salar, altfel devine un parazit care trebue eliminat.

Politica diriguitoare a statului în industrie constă în următoarele măsuri:

a) Impune eliminarea consiliilor de administraţie parazitare. Consiliul de administraţie, responsabil efectiv, e compus din directorii de fabricaţie şi un contabil a statului, care supraveghează şi verifică gestiunea.

b) In 15 ani cel mult, întreprinderea *trebue să se amortizeze,* restituind acţionarilor valoarea nominală a acţiunilor.

c) Pînă la amortizarea totală, venitul la acţiuni nu poate depăşi dobînda legală fixată de stat.

d) Salarul minim al lucrătorilor nu poate fi inferior saluriului standard.

e) Din profitul net al întreprinderii nu se pot preleva sume decît în interesul întreprinderii şi măririi salariilor, proporţional cu serviciile aduse.

Acestor obligaţii către stat, le corespunde reciproc îndatoriri ale statului faţă de întreprindere: asigurarea debuşeurilor şi o politică generală de preţuri minime.

Intreprinderile cari nu vor satisface aceste condiţiuni, nu se vor bucura de nici un sprijin din partea aparatului financiar de stat. De altminteri toate marile întreprinderi pot fi constrînse să se supună. Mijloacele cari stau la dispoziţia directivei economice de stat sunt: aparatul bancar de stat, comerţul extern şi întreprinderile similare de concurenţă, finanţate de stat.

Orice parazitism şi specula a marilor întreprinderi particulare pot fi astfel uşor eliminate. Fordizarea industriilor e treptată, rapidă şi definitivă.

In ţara noastră această activitate de diriguire a marilor întrepinderi productive devine cu atît mai uşoară, încă dela început, cu cît cea mai mare parte a întreprinderilor mari luptă cu enorme dificultăţi financiare şi e îndatorată băncilor cari vor fi etatizate.

In acelaşi timp, prin politica sa de energie ca şi prin politica sa de export-import, aparatul de stat urmăreşte o reînviere şi o creştere a rentabilităţii micii industrii particulare, în măsura

în care ea servește ridicării standardului de viață și ieftinirii producției.

§. 9. **Instituțiile tampon și întreprinderile de stat.**

Pentru ridicarea standardului de viață, deci pentru mărirea producției, statul trebue să inaugureze, pe o lungă perioadă și într'un tempo cît mai rapid posibil, crearea unor mari centrale de energie electrică ieftină, captînd căderile de apă și în parte utilizînd cărbunii și gazele de sondă. In acelaș timp va proceda la rectificarea și canalizarea rîurilor și la electrificarea rețelei de căi ferate. Deasemenea, ca instituții tampon, vor funcționa cîtva timp construcțiile de silosuri și depozite, etc.

Pentru toate aceste investiții de mare rentabilitate directă și indirectă, se vor găsi în capitalurile eliberate pe baza asanării comerțului bancar, disponibilități imense și an cu an crescînde.

În acest mod șomajul sezonier din domeniul agricol și forestier, va fi eliminat treptat, treptat, astfel că, prin ridicarea producției și mărirea generală a salariilor anuale, va avea loc, de la an la an și în progresie geometrică, o creștere a bogăției generale.

§. 10. **Fiscul, tezaurul și bugetul.**

Fiscul e aparatul care are de scop să adune în tezaurul țării prestațiile de capital, fixate de legi ca fiind necesare „socialului". Acest serviciu trebue raționalizat, în sensul că trebue să se facă cît mai eftin, mai simplu și cu eliminarea cît mai deplină a parazitismului, a fraudei și a risipei. În acelaș timp, el nu trebue să aibă drept efect dezorganizarea producției.

Actualmente, grație complicației și incoherenței aparatului fiscal pe deoparte, grație pe de altă parte influenței parazitismului financiaro-politic, precum și lipsei de responsabilitate și pricepere, sistemul de impozite e nedrept, ineficace și dezorganizant pentru economie. În plus, statul e defraudat atît de marile întreprinderi și de protejații politici, cît și de agenții însărcinați cu stabilirea cotelor și cu percepția.

Prin etatizarea băncilor, întregul sistem fiscal se simplifică și se raționalizează. Marea majoritate a fraudelor și a evaziunilor fiscale devin imposibile:

Incasările se vor face prin aparatul bancar de stat, agenții fiscali nemaiavînd nici o manipulare bănească. Peste 80% a operațiunilor de plăți și virimente ale economiei fiind contabilizate în băncile de stat, o standardizare a operațiilor fiscale în interesul și al echității și al eliminării fraudelor, devine cu ușurință realizabilă.

Odată reorganizarea finanței terminată, așa cum am arătat mai sus, minimum de venituri al statului, în starea actuală a economiei noastre, ar depăși cota din 1928, cu cel puțin 6 miliarde, adică ar trece de 40 miliarde. Și aceasta s'ar realiza scăzînd cu mult cota impozitelor și desființînd un mare număr de măsuri vexatorii.

Bugetul de cheltueli ar fi revizuit încă din primul an, eliminîndu-se toate parazitismele și risipa. În acelaș timp o bună parte a personalului fiscal și administrativ, care constitue azi o superfetație parazitară, ar fi trecut instituțiilor productive ale monopolurilor și întreprinderilor de stat, unde ar produce o muncă utilă. Astfel, fără ca numărul salariaților să se micșoreze — din contra! — cotele generale de salarizare ar putea să se ridice considerabil, încă din primul an.

Bugetul de cheltueli nu poate în nici un caz sa fie deficitar. Imprumuturi externe sunt principial excluse și trebuesc evitate cu orice preț.

În adevăr, împrumuturile externe nu pot servi decît la două scopuri: sau să se cumpere din streinătate materialul necesar „economicului" și „socialului", sau să se plătească anuități de datorie publică.

Anuitățile de datorie publică se amînă însă pe 5 ani, pînă la refacerea generală a economiei naționale și stabilirea justă a cotelor cari trebuesc plătite și a modalităților de plată.

În ceeace privește materialul și valuta necesară relațiilor cu streinătatea, o planificare a comerțului de „en gros", etatizarea, exportului și importului și contingentarea pe baza utilității sociale, ar putea, din, larg satisface necesitățile.

În acest buget echilibrat am avea o disponibilitate de circa 7 miliarde anual, pentru a fi cheltuiți timp de 5 ani în investițiile productive ale statului. Aceste 35 miliarde lei, cari rezultă din amînarea plății datoriei publice, ar fi utilizați exclusiv și integral în interesul și pentru investițiile productive ale planificării economice.

După 5 ani, numai aceste investiții vor putea aduce statului o imensă îmbogățire reală și o mărire generală a veniturilor tezaurului. Tot în vederea acestor investiții productive, statul va putea, atunci cînd va avea garanția productivității lor, să facă împrumuturi interne pe termen scurt, pînă la amortizarea investițiunilor. In timpul acestor 5 ani toate sforțările se vor îndrepta, din punct de vedere financiar, spre eliminarea integrală a finanței streine parazitare din economie, în afară de cazul cînd instituțiile existente vor fi în stare să exporte nu bani, ci fabricatele lor proprii, punînd valută la dispoziția statului.

Cu ajutorul aparatului bancar de stat și al unei economii dirijate așa cum am văzut, un buget real și echilibrat e totdeauna posibil.

B) REORGANIZAREA „POLITICULUI".

§. 11. **Generalități.**

Anomaliile și carențele fundamentale ale „politicului" nostru sunt:

a) Incoherența, incapacitatea și neseriozitatea aparatalui legislativ:

b) Irresponsabilitatea generală;

c) Parazitismul generalizat:

d) Insuficiența aparatului de educație și instrucție publică, higienă publică și eugenie;

e) Un biurocratism centralist, tracasier și incapabil prin însăși esența lui;

f) Insuficiența și ineficacitatea organului de apărare națională.

Posibilitatea oricărei transformări a „economicului" și a „socialului", a unei reorganizari planificate, legale și fără violență, nu există decît în reorganizarea „politicului". Deaceea la baza transformării politice și economice stă o reformă adîncă a metodelor de legislație și a parlamentarismului, căci altfel, reorganizarea nu e posibilă decît pe cale de dictatură revoluționară, cu toate riscurile, primejdiile și suferințele ei. Deaceea ne vom ocupa în primul rînd cu *reforma principiilor legislative și a parlamentarismului.*

§. 12. **Consiliul legislativ și legiferarea planificată.**

Toate proiectele de legi vor trebui să fie elaborate, după un plan de ansamblu și de armonizare, de un *consiliu legislativ.* Acesta ar corespunde unei lărgiri considerabile a competenței și capacității a actualei instituții, deja prevăzută în constituție. *Noul consiliu legislativ* va trebui să aibă un mult mai mare număr de ramuri de specialitate: o secțiune culturală, o secțiune politică, una financiară și diverse secțiuni economice. El s'ar recruta dintre cele mai de seamă personalități active și creatoare și ar coopta în mod onorific, orice membru distins al „socialului", pe care l-ar crede util în opera sa constructivă.

Consiliul legislativ va fi chemat să redacteze o legislație planificată, pe bazele democratice fordiste expuse mai sus, așa cum am văzut la statul democratic ideal. Toate competențele ar fi puse la contribuție constructivă și ar colabora fiecare, în limitele competenței sale, la redactarea, îmbunătățirea și armonizarea legislației, precum am văzut în capitolul precedent.

Ansamblul planurilor de legi odată elaborat, va fi apoi supus parlamentului, ales precum am văzut la statul democratic ideal §. 24, pag. 117. După discutarea legilor, ele vor fi votate *nominal și motivat.*

§. 13. **Parlamentul.**

Parlamentul va fi ales așa cum am văzut la statul democratic ideal. In prealabil, pe cale plebiscitară sau printr'o impunere din partea alegătorilor pregătiți anume, se va proceda la alegerea unei constituante care să readapteze statutul organic al constituției, modificînd-o în punctele necesare.

Pregătirea alegătorilor în acest sens, pînă'n stratele cele mai adînci, e operă de ansamblu care revine, precum vom vedea, tineretului intelectual.

§. 14. **Miniștrii.**

Ministerele (nu departamentele!) vor trebui desființate,[1] departamentele rămînînd sub controlul delegaților parlamentului și

[1] De aceași opinie e și prof. Iacobovici. Vezi Romînia Medicală No. 24 pag 302.

ai consiliului legislativ. Aceştia vor fi responsabili de toate măsurile pe cari le iau, iar activitatea lor ca avea la bază un „normativ" de funcţionare, analog normativelor de la § următor.

§ 15. **Responsabilitatea.**

Statul democratic e condus numai de legi. Toţi funcţionarii sunt chemaţi să aplice anumite paragrafe ale acestor legi. In interiorul cadrului definit de aceste paragrafe, ei trebue să aibă *o iniţiativă* delimitată de lege şi regulament, precum şi răspunderea serviciului pe care îl îndeplinesc. Una fără alta nu se poate.

Abuzurile şi abaterile dela spiritul legii dovedesc ori incapacitate, ori rea credinţă ; deaceea trebuesc pedepsite. Funcţionarul incorect sau incapabil trebue eliminat.

Pentru ca responsabilitatea să fie reală, ea trebue să fie personală şi nu colectivă. In plus, sancţiunea trebue să fie rapidă şi controlul eficace.

In etajarea funcţiunilor diverselor organe din organismul coherent al statului se va urma o foarte largă descentralizare pe regiuni şi secţiuni. Fără a primejdui coherenţa, aceasta e posibil dacă îngrădim iniţiativele prin ansamblul acelor articole de legi şi regulamente, cari diriguesc şi statuează activitatea fie cărui funcţionar şi sfera lui de competenţă. De aceea fiecare funcţionar cu iniţiativă e responsabil de activitatea lui, în baza unui „normativ." Călcarea normativului legal care îl conduce, aduce după sine sancţiuni, iar în caz de recidivă, eliminarea.

Cine exercită controlul aplicării normativelor, cine aplică sancţiunile ?

Trei categorii de persoane :

a) Organele superioare şi de control ;

b) particularii lezaţi ;

c) reprezentanţii parlamentului în mod spontan ori, în cazul vreunui denunţ.

Sancţiunile le prevede legea şi le aplică *obligator* autoritatea superioară. Orice cetăţean lezat în drepturile sale, trebue, plătind o taxă anumită care reprezintă cheltuelile de control, să poată obţine, în intervalul cel mai scurt, o motivare detailată şi o justificare pe bază de normativ a actului de care se simte lezat. Şeful funcţionarului incriminat e obligat a răspunde în scris. Pe baza acestui răspuns şi a actelor prezentate, contenciosul respectiv se va pronunţa în scris şi în timpul cel scurt, asupra cazului. Cînd funcţionarul va fi găsit vinovat, va fi pasibil de despăgubiri. In caz de fraude sau de recidivă, va fi eliminat fără putinţă de a mai ocupa posturi de conducere şi răspundere.

Organele de control la rîndul lor, când nu-şi vor face datoria conform normativelor respective, vor fi chemate deasemenea în judecata intanţelor de drept comun şi destituite la prima abatere.

Controlul inter-cetăţenesc în aplicarea legilor e cel mai eficace şi cel mai democratic.

§. 16. **Educaţia, instrucţia şi higiena publică.**

O reorganizare generală a educaţiei şi instrucţiei publice, spre a i se reda importanţa pe care o merită, se impune. E absolut necesar a se mări numărul, a se ameliora calitatea şi eficienţa educatorilor, precum şi de a asigura pentru această funcţie esenţială, colaborarea elitei intelectuale a naţiunei.

Se impune, cu orice sacrificiu, o salarizare demnă de resursele ţării şi de importanţa lor pentru viitorul naţiunii, precum şi o selecţiune şi o responsabilitate corespunzătoare.

Numărul membrilor corpului didactic şi uneori calitatea lor lasă tot atît de mult de dorit şi sunt tot atît de departe de idealul unei bune educaţii şi instrucţii, ca şi salarizarea lor de mizerie.

In aceiaşi situaţie se găseşte higiena publică şi eugenia. Din acest punct de vedere modelele de urmat sunt realizate în Italia, Statele-Unite şi acum în urmă în Uniunea Sovietică. Ele sunt prea cunoscute pentru a mai insista aci. Aplicarea lor trebue să facă obiectul unei legislaţiuni planificate, în care să se dea problemelor şi din punct de vedere politic şi din punct de vedere economic-bugetar, importanţa primordială pe care o au.

Dealtminteri, din acest punct de vedere, şi intenţiile bune şi cunoştinţele, ba chiar şi începuturile de realizare promiţătoare, nu lipsesc. Ceeace lipseşte sunt mijloacele de realizare şi coordonarea într'un plan coherent, integrarea lor într'o legislaţie planificată.

§. 18. **Armata.**

Armata e organul de rezistenţă al naţiunii împotriva factorilor destructivi interni şi externi. Ea e lipsită de eficienţă, tech-

nic inferioară, exploatată de un parazitism care nu e întrecut de cît de inconpetența și lipsa de seriozitate a conducerii. Armata a fost cîmpul de exploatare și de jaf al politicei și al finanței.

O reorganizare a apărării naționale e tot atît de necesară ca și utilizarea ei în scop constructiv, în timp de pace. Pentru rest a se vedea §. 29 al capitolului precedent.

§. 18. **Rezumat.**

Expunerea de mai sus, mai mult decît sumară, e totuși suficientă ca să ne arate în linii mari, cari sunt punctele esențiale ale programului de transformare ridicală a „economicului" și a „politicului". Să reamintim:

In „economic": *etatizarea finanței, fordizarea producției, mărirea surselor de energie, circulației și comerțului, autonomia economică, reorganizarea sistemului monetar, amînarea și revizuirea plății datoriei, publice mărirea sistematică a salariilor pe baza creșterii producției și eliminării parazitismului și risipei, crearea instituțiilor tampon contra șomajului.*

Din punct de vedere politic se impune: *schimbarea funcționării aparatului legislativ, împărțind operația legislativă între două organe deosebite: consiliul legislativ care face proiectele de legi și parlamentul care le votează; planificarea, adică legislația armonică de ansamblu; aplicarea altei metode de alegere a parlamentarilor și controlul activității; responsabilitatea parlamentarilor față de electori; stabilirea responsabilității efective a tuturor funcționarilor statului și descentralizarea care e legată de ea; în fine, eliminarea instituției învechite a ministeriatelor; restabilirea educației, instrucției și sănătății publice precum și a armatei la importanța lor reală.*

Noua organizație a „politicului", care ar lua naștere în aceste condițiuni, nu ar mai putea comite abuzurile și enormitățile de care se face vinovată în mod constant organizația actuală. Pentrucă pe deoparte finanța, ca factor de falșificare a aparatului electoral, dispare, iar responsabilitatea și controlul eficace intercetățenesc fac abuzurile foarte grele, dacă nu practic imposibile.

In noua organizație cu adevărat democratică, legislația planificată asigură tineretului interesul preponderant pe care trebue să-l aibă statul pentru bună starea și evoluția lui, care se confundă cu însuși progresul națiunii.

C. PREGĂTIREA ȘI MIJLOACELE DE REALIZARE ALE TRANSFORMĂRII ORGANIZAȚIEI DE STAT ROMÎNEȘTI.

§. 19. **Generalități.**

Ne dăm ușor seama că o transformare atît de adîncă a organizației de stat, nu poate fi realizată, pe cale legală, decît de o *constituantă*, impusă de presiunea irrezistibilă a unei opinii publice perfect orientate și a massei electorale intensiv pregătite într'o direcție unitară.

Cine are interesul ca o transformare să se realizeze?

Toți cei cari, în actuala organizație de stat, își văd existența și viitorul primejduite: tineretul șomeur al cărui viitor e foametea; funcționarii a căror soartă e din zi în zi mai cumplită; massele țărănești jefuite și exploatate de parazitismul intens și de desmățul fiscal; muncitorii, meseriașii și negustorii mici, a căror soartă e zilnic mai nenorocită; cu un cuvînt imensa majoritate a populației al cărei standard de viață tinde zilnic spre mizeria fiziologică. In fine, o schimbare în sensul reîntronării cinstei, ordinei și moralității în viața de stat, o vor toți oamenii de bine, din toate stratele sociale și din toate generațiile. Marea massă electorală deci, în 90% din cazuri, dorește așa dar o schimbare, e de acord cu tineretul.

Dacă existența unei atari stări de spirit accentuate și generalizate în marea majoritate a poporului, constitue o condiție strict necesară pentru ca o reformă adîncă să poată fi înfăptuită pe cale democratică legală și fără turburări grave și violente; această condiție, dorința chiar unanimă de mai bine, nu e totuși suficientă prin ea însăși pentru a realiza transformarea legală, ordonată și bine făcătoare. O astfel de stare de spirit poate tot atît de bine să fie și explosivul social capabil de cea mai nimicitoare și sanguinară răsvrătire.

Catastrofa are loc atunci cînd directivele de realizare unitară lipsesc și nu au fost ancorate în conștiința masselor. Ele sunt cu deosebire violente atunci cînd un guvern inconștient și incapabil perzistă a se opune transformării.

Azi ne găsim iarăși în situația din 1918, cînd aveam să alegem între împroprietărirea cu votul universal și între o răscoală țărănească generală. Și azi avem de ales între două alternative:

răscoala violentă şi sîngeroasă, ruina totală a statului şi reeditarea catastrofei bolşevice din 1917—20 şi între o reorganizare generală a mecanismului economic şi politic, în cadrul democraţiei constructive: *fordizarea şi raţionalizarea economiei generale şi a aparatului de stat.* Deosebirea e numai că azi situaţia e cu mult mai grea şi soluţiile mult mai puţin simpliste ca în 1918.

Rezultă imediat că, pentru a evita alternativa catastrofei, e neapărată nevoie de o propagandă intensivă şi unitară pentru pregătirea, instrucţia şi coordonarea dorinţelor masselor electorale şi împiedecarea speculării lor de către farsorii şi pescuitorii în apă turbure.

Scopul e să ajutăm massele să-şi formuleze un ansamblu de convingeri politice, simple, precise şi comune tuturor. Acestea trebue să constitue *un crez.*

In faţa misticei comuniste primitive, trebue ridicată o mistică naţională-fordistă, de aceeaşi putere de convingere rodnică şi simplă, ca şi vechea mistică a comunismului. La baza efortului de creaţiune a acestei mistice trebue să stea principiul lui Mussolini *al coexistenţei credinţei entuziaste cu interesul,* cari trebue să se corroboreze reciproc.

Aci e linia fundamentală a propagandei.

Cine e în stare să facă o atare propagandă şi instrucţie a masselor?

Oamenii politici înregimentaţi în diferitele partide?

Dar marea massă electorală a căpatat o neîncredere pe atît de justificată pe cît de adîncă, faţă de tot ceeace spun politicienii. In foarte multe locuri neîncrederea s'a transformat într'o ostilitate aproape instinctivă: oricine ar veni să vorbească în numele unui partid politic, întîlneşte un aprioristic şi justificat zid de neîncredere. Orice adevăr evident ar spune surtucarul politic, alegătorul în genere, fie el lucrător, ţăran ori intelectual, se întreabă: „Ce pungăşie se mai ascunde şi sub vorbele acelea pompoase"?

In afară de acestea, politicienilor militanţi, le mai lipsesc în general, şi toate celelalte calităţi strict necesare unei astfel de propagande: prestigiul, convingerea şi interesul (căci ar susţine ceva împotriva intereselor lor parazitare); le lipseşte mai ales inteligenţa şi credinţa tînără şi adîncă în adevărul celor spuse.

Cine rămîne atunci să facă propaganda de instrucţie şi educaţie a masselor?

Cei cari au deopotrvă şi interesul viu şi inteligenţa şi credinţa convingătoare şi prestigiul imaculat al sinceritătii: *elita intelectuală a tineretului, „Liga tineretului naţional".*

Numai o astfel de ligă trebue să facă, în împrejurările de azi, opera pe care a făcut-o odinioară „Liga culturală"; dar cu o neasămuit mai mare amploare şi energie, căci opera de realizare e nu numai formidabilă, dar e şi presantă.

§. 20. **Modul de propagandă.**

Numărul tinerilor studioşi din Romînia Mare e de circa 37.000, cari toţi aproape au în faţa lor şomajul şi mizeria. La aceştia se adaugă numărul de tineri intelectuali şomeuri, sau în situaţie precară, evaluat la încă cel puţin 70.000, în tot cuprinsul ţării. Putem conta că cel puţin 7% din acest tineret, constitue o elită capabilă de reuni inteligenţa şi cultura necesară, cu puterea de convingere şi spiritul de sacrificiu, trebuitoare propagandei. Putem cu alte cuvinte conta, în cuprinsul ţării, pe circa *7—8000 de elemente tinere de primul rang:* adică în medie 80—100 de propagandişti pe fiecare judaţ. Acest procent al populaţiei, oricît de mic arapărea el la prima vedere, odată organizat, poate realiza în foarte scurt timp o operă uriaşă. Dar el trebue în prealabil să se organizeze într'o colectivitate capabilă de a acţiona *coordonat şi unitar, după un plan bine determinat.*

Aceşti tineri, odată puşi în cunoştinţa ansamblului şi liniilor mari ale revendicărilor social-economice esenţiale şi odată convinşi de însemnătatea şi eficacitatea acţiunii lor pentru salvarea ţării, vor constitui o falangă nebiruită şi vor fi în stare să răspîndească şi să încorporeze ideile lor în mentalitatea generală, într'un timp uimitor de scurt. Propaganda lor va fi pe cît de constantă, pe atît de multilaterală: prin viu grai şi în scris, în cercurile intelectuale locale şi apoi tot mai adînc în massele electorale, în sate şi în oraşe; prin conferinţe şi şezători; prin discuţii particulare; prin lămurirea părinţilor, rudelor şi cunoştinţelor; printr'o continuă şi neostoită referire la exemplele vii din cercul de experienţe locale. O propagandă cu adevărat sinceră şi inteligentă a celor cîtorva mii, va fi suficientă să creeze o mentalitate unitară în liniile ei mari. Condiţia e ca înşişi propagandiştii să aibă şi o convingere unitară şi pregătirea de a-şi apăra această convingere.

§. 21. **Organizarea propagandei unitare.**

Trebue să repetăm încă odată afirmaţia evidentă, că oricît de intensivă ar fi o propagandă de acest fel, ea nu poate da rezultatul dorit, dacă nu reuşeşte să creeze o mentalitate unitară pe toată ţara, condensată în revendicări comune, stereotip formulate. Aceste revendicări trebue să aibă un înţeles limpede şi să apară de un folos convingător pentru bunul simţ al tuturor.

Ori pentru a putea realiza aceasta, propagandiştii ei înşişi, trebue să pornească dela o concepţie unitară, dela convingeri şi interese comune evidente. Ei trebue să prezinte şi să justifice în mod stereotip şi coordonat, fiecare din punctele propagandei lor. Evident atunci că acţiunea tuturor trebue să fie condusă de principii directive, în care să creadă, cărora să li se supună cu disciplină şi convingere.

Urmează că elita tineretului trebue, înainte de toate, să se unească într'o *„Ligă a tineretului naţional"*, organizată pe districte şi apoi pe plăşi şi comune, condusă de principii statutare identice, pe care fiecare se leagă cu jurămînt să le apere, să le respecte şi să le aducă la îndeplinire prin toate mijloacele legale, în orice împrejurare şi cu orice sacrificiu.

Dar pentru a nu se naşte cu germenele morţii în ea, o astfel de Ligă trebue neapărat să fie *iniţiată de tineret, din sînul lui însuşi.* Trebue să elimine de la început orice înfeudare vreunui partid, ori unei personalităţi politice, *să fie condusă numai de principii directive şi nu de ambiţii şi păreri personale.* Conducătorii, oricari ar fi ei, nu trebue în aibă de cît rolul de slujitori devotaţi şi apărători ai acestor principii.

Metoda practică de realizare e una singură: o parte din conducătorii tinerimei de azi, formează un comitet de iniţiativă şi lansează un apel către tineretul intelectual, precizînd dela început liniile directive ale programului unei Ligi generale tineretului. Comitetul va cere aderenţe *scrise*, din toată judeţele şi din toate cercurile de intelectuali. Indată ce vor avea numărul suficient de aderenţi, (măcar 20 de fiecare capitală de judeţ), comitetul central va elabora cu grijă statutele cari, pe lîngă ţintele principiale şi modul de funcţionare, *enumerate în apel,* vor cuprinde programul de propagandă şi formularea precisă a ţintelor de atins, a lozincelor respective.

Ori unde se va putea, se vor forma comitete de studii cari vor prezenta lunar, comitetului central, părerile, obiecţiunile şi contribuţiile lor, poligrafiate într'un număr suficient de exemplare. La rîndul său, comitetul central va împărţi imediat fiecărui comitet de studii, materialul venit dela celelalte comitete. Propunerile şi indicaţiile primite de majoritatea comitetelor de studii, atît cît nu vin în contradicţie cu principiile directive şi cu statutele, vor fi introduse în programul de propagandă al comitetului central, pentru a fi aduse la îndeplinire. Din acel moment ele devin obligatorii pentru toată organizaţia.

Aceasta este, schematic şi sumar, modalitatea de realizare a unei unităţi de propagandă.

Ar fi inutil să insistăm prea mult în această privinţă.

Numai de la o astfel de organizaţie tineretul şi ţara întreagă poate aştepta o vindecare, pe cale legală, a racilelor grave de cari sufere actuala alcătuire de stat.

§. 22. **Primejdii şi dificultăţi.**

Este indiscutabil că o acţiune de propagandă care urmăreşte scopurile pe cari le-am expus mai sus, va întîlni în calea ei o largă opozitie, o ostilitate ascunsă şi făţişă a marei finanţe, precum şi a politicianilor veroşi, aliaţii ei. Aceştia vor căuta prin toate mijloacele să se opună acţiunii Ligii şi vor căuta să o discrediteze şi s'o distrugă.

E bine să cunoaştem dela început, cari sunt mijloacele de cari finanţa şi politicianii din slujba ei s'au slujit pînă acum împotriva persoanelor şi instituţiilor cari le-au stat împotrivă.

Aceste mijloace sunt, pe cât de variate, pe atît de eficace. Vom enumera pe cele mai primejdioase:

a) Cumpărarea căpeteniilor organizaţiei cu promisiuni, situaţii şi bani;

b) Creearea de disensiuni în interiorul organizaţiei, prin agenţi plătiţi;

c) Crearea de disidenţe sau de organizaţiuni adversare, plătite de finanţă şi acoliţii ei;

d) Compromiterea instituţiei şi a conducătorilor prin diferite mijloace: calomnie, instigaţii, etc.

Vom examina pe rînd şi de aproape fiecare din acest mijloace, pentru a indica metodele de a le paraliza.

a) Ori de câte ori căpeteniile organizaţiunilor tineretului au ridicat revendicări şi au pus probleme cari nu conveneau politicianilor sau erau incomode pentru financiari, ele au fost sistematic cumpărate de către finanţă şi oamenii politici, pentru a-i împiedeca să activeze împotriva lor. S'au oferit bani şi funcţiuni căpeteniilor, cu condiţia sau să înceteze propaganda lor, sau să-şi dea demisia din organizaţie.

Cînd ades aceste căpetenii au fost incoruptibile, s'au cumpărat membrii din comitete, de le-au paralizat acţiunea.

Un alt mijloc foarte întrebuinţat este acela de *a creia diversiuni*:

Cînd tineretul începe să examineze mai deaproape abuzurile din organizaţia de stat, agenţii finanţei şi politicianilor intervin agitînd spiritele, cu scopul de a canaliza atenţiunea în alte direcţiuni: se provoacă manifestări naţionale împotriva unui ziar, a unei naţiuni vecine, a unui partid, unei minorităţi, a unui individ, etc., etc.

Astfel atenţiunea tineretului e *deviată dela interesele lui vitale şi de la o activitate utilă*, iar energia şi entuziasmul lui canalizate şi risipite zadarnic în direcţiuni neprimejdioase pentru politicieni şi finanţă.

Din acest punct de vedere în special, o seamă de profesori şi de oameni politici cu autoritate, s'au făcut sistematic complicii, uneltele politicienilor. Singurul mijloc de a evita această primejdie e ca *Liga tineretului să fie condusă nu de indivizi, ci de principii statutare, perfect definite, de o „constituţie" pe care fiecare membru e chemat s'o aplice cu stricteţe. Oricine se abate dela litera ei trebuie imediat exclus.*

Intr'o atare organizaţie, care e icoana unei societăţi democratice adevărate, primejdia unei cumpărări a căpeteniilor mişcărei, este mult redusă, dacă nu cu totul exclusă.

b) *Crearea de disensiuni în organizaţie* se face mai ales aţiţînd şi exasperînd prin agenţi plătiţi, ambiţiile individuale de titulaturi şi onoruri din interiorul organizaţiei. Aci stă o primejdie cu atît mai mare, cu cît cei interesaţi să distrugă Liga se vor servi de sentimente puternic ancorate în firea omului şi mai ales în tineret. Ei ar utiliza împotriva Instituţiei ori care greşeală şi nedreptăţire din sînul ei.

Singura măsură preventivă eficace, este eliminarea principială a cauzelor de nemulţumire pe temă de ambiţii personale.

Aceasta se poate realiza în modul următor: atît organizaţia centrală cît şi organizaţiile judeţene, *nu trebue să aibă preşedinţi, vice preşedinţi şi titluri pompoase de acest fel.* Ele trebue să aibă numai *comitete speciale*, cu un număr nelimitat de membri. Rolul acestor comitete trebue să se mărginească la realizări şi observaţia strictă a condiţiilor statuare. Ele nu vor avea decît unul sau mai mulţi secretari, secretariatul fiind o obligaţie de sacrificiu şi *nu un titlu onorific.*

Oricare din membrii organizaţiei vrea să contribue cu activitatea sa într'o direcţie compatibilă cu statutele, are libertatea s'o facă, intrînd în comitetul respectiv şi activând conform statutelor.

Distincţiunile în sînul societăţii vor trebui să fie numai simple constatări anuale, menţiuni de activitate rodnică, avînd caracterul de recompensă morală, ca decoraţiile eroilor din războiu. In fine disciplina nu se va ţine în numele unor persoane, ci de fiecare membru, pe baza statutelor. In măsura în care instituţia va devia dela aceste linii, riscurile de neînţelegere internă şi de distrugere vor creşte.

c) *Creare de dizidenţe şi de organizaţii adverse.* O altă armă primejdioasă, care poate fi întrebuinţată de finanţă şi politicieni, pentru a paraliza acţiunea unei Ligi a tineretului, constă în crearea unor organizaţii similare, adeverse, cari să stea în slujba finanţei şi politicienilor.

Mijlocul de a lupta împotriva acestei primejdii şi de a demasca scopurile unor astfel de societăţi, trebue să fie pe cît de demn, pe atît de academic şi eficace. Principial, chiar cînd membrii Ligii ar fi siguri de contrariu, ei trebue să considere organizaţiile cari se ridică împotriva ei, ca fiind de bună credinţă şi urmărind un ideal social, într'un mod tot atît de curat şi dezinteresat ca şi al ei. Comitetul de studii va pofti atunci asociaţia adversă la o expunere de principii şi directive, la o discuţie obiectivă în contradictoriu, condusă de arbitrii aleşi din elita intelectualităţii. Numai cînd o societate va evita o discuţie, ori va recurge la violenţe şi insulte, Liga îşi va exprima opinia şi va face, prin însăşi atitudinea adversarilor, dovada lipsei de seriozitate sau de bună credinţă a adversarului.

Din partea ei, pînă la limita posibilităţii, va trebui să evite provocările, violenţele şi insultele. O astfel de procedare are un îndoit avantaj: pe deoparte îşi controlează odată mai mult prin-

cipiile şi metodele proprii de conducere, iar pe dealtă parte, ajunge la rezultatul că elementele de bună credinţă, care întîmplător s'ar afla în rîndul asociaţiilor plătite de adversari, să vadă eroarea lor şi să vină să mărească rîndurile Ligii.

Discuţiile contradictorii civilizate şi sistematice, prin conferinţe şi broşuri, nu numai că vor mări prestigiul asociaţiei, dar vor contribui şi într'o imensă măsură la propaganda şi la clarificarea ideilor membrilor înşişi. De un lucru trebue să ţină totdeauna seama ce de un postulat fundamental.

Orice ideie care nu rezistă aplicării experimentale şi unei analize logice serioase, orice idee care n'a trecut prin aceste probe, este şi eronată şi primejdoasă.

d) Compromiterea instituţiei şi conducătorilor prin diferite mijloace, precum: calomnia prin presă şi agenţi plătiţi.

Calomnia constă în a afirma că tineretul urmăreşte scopuri imorale şi subersive: propagandă bolşevică, antinaţională, etc. Impotriva acestor soiuri de calomnii, Liga se poate apăra în modul cel mai eficace, prin trei mijloace constant aplicate:

1. Scheme de propagandă cu ţinte, formule lozinci şi argumente unitare pentru toate secţiunile. Aceste scheme vor fi publice şi tipărite şi vor fi numai explicate şi documentate de propagandişti.

2. Prin jurămîntul fiecărui membru de a se supune acestui program şi a nu-l depăşi.

3. Prin publicitatea şi legalitatea tuturor acţiunilor sale.

4. Prin excluderea din sînul organizaţiei a oricărui membru, care se va fi făcut vinovat de o acţiune imorală, sau de natură a compromite prestigiul Ligii.

Un alt mod de a compromite activitatea Ligii şi a provoca intervenţia autorităţilor, spre a o desfiinţa, este următorul: agenţi provocatori ai partidelor şi ai finanţei răspîndesc, în numele Ligii, manifeste şi tipărituri subversive, cari sunt confiscate de poliţie şi servesc drept pretext pentru a împiedeca activitatea Ligii şi a ocompromite.

Această mare şi reală primejdie poate fi complect înlăturată, prin următoarele dispoziţii statutare:

I. Nici o foaie sau broşură care contravine principiilor statutare, nu poate fi publicată de nimeni în numele Legii.

II. Orice membru care s'ar face vinovat de o astfel de gravă abatere, este eliminat automat din Ligă şi deferit autorităţilor.

III. Nici o foaie de propagandă tipărită sau poligrafiată nu poate fi răspîndită în public, dacă nu a fost aprobată de majoritatea membrilor Ligii din cuprinsul ţării. Orice membru al Ligii care va răspîndi manifeste şi broşuri nerecomandate de lista publicată oficial de centru, va fi exlcus din Ligă.

În aceste condiţiuni manoperile agenţilor provocatori sunt ucise în embrion, tot astfel şi orice soiu de calomnie.

Primejdiile pe cari le-am arătat sunt de o gravitate atît de mare, încît o sistematică prevenire a lor, încă dela început, prin mijloacele pe cari le-am indicat, se impune ca o condiţie strict necesară pentru reuşita mişcării.

Aceste măsuri preventive trebuesc prevăzute încă din proiectul de statut, care va însoţi apelul comitetului de iniţiativă. Altfel, organizarea va fi sau sugrumată încă în faşe, sau va purta în ea germenii unei dispariţii rapide.

O ultimă şi esenţială condiţie pe care trebue s'o îndeplinească Liga tineretului este *respectarea strictă a legalităţii. Liga trebue să fie un model de disciplină şi de corectitudine: legalitatea este şi lozinca şi arma şi pavăza ei.*

§. 23. **Concluziuni.**

Tineretul e chemat, atît în propriul său interes imediat, cît şi în interesul de viaţă al naţiunii întregi, să facă o operă pe care numai el e în stare s'o realizeze: opera de educaţie şi instrucţie civică, rapidă şi eficace a marilor masse electorale, pentru a apăra statul de prăbuşire, pentru asigura soarta tineretului, precum şi dăinuirea statului naţional liber.

Această carte a fost scrisă pentru a servi drept manual didactic, bază şi punct de plecare a unei pregătiri şi a discuţiilor sistematice în această direcţie. Ea dă strictul necesar de cunoştinţe sigure în domeniul realităţilor economico-politice. Dă acele mijloace de realizare cari au fost probate şi controlate printr'o lungă experienţă în stil mare, în cîteva din cele mai însemnate state.

Tineretul are tot interesul să cunoască, să reflecteze şi să discute asupra acestor chestiuni şi apoi să le răspîndească cît mai larg.

Incheind, autorul nu poate îndestul accentua că tineretul nu trebue să aştepte nici de la autor nici dela alţii o acţiune

salvatoare pentru ei şi pentru ţară. **El** trebue să se organizeze şi să lucreze. Soarta şi o croeşte fiecare generaţie. Soarta tineretului de azi se află în mîinele lui. Viitorul apropiat al ţării, buna stare şi fericirea ei depind de credinţa, de inteligenţa, de iubirea lui de ţară şi de puterea lui de sacrificiu pentru binele comun, care e şi al fiecăruia dintre noi.

EPILOG.

Primele cinci din aceste şapte lecţiuni au fost ţinute în faţa unui neobicinuit de numeros public, în sala IV a Universităţii din Cluj, în cadrul şi la invitaţia cercului de studii *Carnegie.*

Când s'a văzut că atac finanţa mare şi politicianismul nostru, aşa cum se vede aci, unelte necunoscute mie, ale interesaţilor, pentru a opri răspândirea ideilor, au sugerat unei părţi a tineretului — *care în parte nu asistase la conferinţe şi nu ştia care va fi sfârşitul* — că aceste lecţiuni cuprind o propagandă comunistă. Confuzia a prins în spiritele tinere. Din cauza spiritelor agitate, am fost nevoit să întrerup ciclul.

Simbriaşii finanţei vor avea tot interesul să încerce aceeaşi manoperă şi cu cartea. [1]

Atrag deci atenţia cititorului, acum după ce a isprăvit cartea, asupra următoarelor puncte.

Comunismul postulează: a) *comunizarea pămînturilor şi averii;* b) *confiscarea proprietăţii particulare şi a capitalului;* c) *negaţia libertăţii de conştiinţă religioasă, de gîndire şi de critică.*

Şi acum să examinăm cartea.

1. Nicăieri nu se preconizează vre-o confiscare a vreunei proprietăţi de nici un soi. Mai puţin încă poate fi vorba de comunizarea pământurilor. Principiile directoare sunt *principile naţionale, ale libertăţii, ale moralei sociale şi principiile juridice cele mai general admise, de la baza societăţii democratice.*

2. Să examinăm acum câteva din măsurile cele mai esenţiale şi radicale:

a) *Etatizarea comerţului bancar:* Nici o confiscare. Capitalul atât al deponenţilor cât şi al bancherilor, rămâne proprietatea lor şi *li se garantează integral.* Chiar averile de provenienţă atît de dubioasă ale bancherilor şi altor indivizi tot atât de binefăcători pentru societate, nu sunt atinse.

---

[1] Vezi şi lecţia V. §. 14; precum şi lecţia VII. § 22 p 146.

Cea ce se realizează este numai ca aceste capitaluri să nu mai fie utilizate în scopuri ruinătoare şi destructive pentru stat. Se fac imposibile: *cămătăria* care ne-a distrus; *cumpărarea conştiinţelor* oamenilor politici, jefuirea statului; dezorganizarea aparatului de producţie, prin amestecul rechinilor financiari în economie.

De altminteri statul democratic cunoaşte monopolurile. Avem şi noi două. Monopolul comerţului bancar este însă infinit mai important şi mai necesar de cât monopolul sării şi al tutunului. Nimeni nu pierde ceace are.

Doar un mic număr de persoane, în cea mai mare parte puţin scrupuloase şi foarte primejdioase, vor fi împiedecate de a mai cîştiga illicit, jefuind naţiunea.

Restricţia întrebuinţării subversive a proprietăţii nu este oare recunoscută ca temei de drept azi? De ce tocmai finanţei să nu i se aplice? E imoral? E injust? Cine o spune? Şi de ce?

b) *Monopolizarea unei părţi a comerţului de en gros,* aşa cum am definit-o corespunde ea confiscării averii cuiva? De loc Se împiedică însă o minoritate hrăpăreţă şi în cea mai mare parte streină, de a jefui pe productorul agricol naţional, de produsul muncii lui. Impiedecăm câştigul imens al cîtorva cari dezorganizează economia. Legiferările contra speculei nu sunt oare, juridic, de aceaş natură? Numai că sunt practic ineficace şi imposibil de aplicat.

c) *Etatizarea comerţului de devize* şi cu el a celui de import-export e juridic azi deja aplicată şi recunoscută ca justă. E strict necesară în interesul economiei. Politica de devize a Bănci Naţionale e un început destul de înaintut. Că nu se face cum trebuei, că e dezordine, necinste şi altele? . . . Da! Dar asta e *pentru că nu există răspundere şi raţionalizare.*

Nu există *plan.*

3. Introducerea răspunderii adevărate, generale şi severe în tot aparatul de stat e bolşevică? Cine spune? Cine se supără? Pe cine-l doare?

4. Legile să se facă după un plan coordonat, să fie redactate de o instituţie competentă existentă deja — „consiliul legislativ" — proectele să fi armonizate, coordonate, studiate mai întîi de toate competenţele şi apoi propuse parlamentului. Asta 'i comunism? De ce?

E mai bine ca legile să se facă peste noapte, fără ştirea

nimănui, de incompetenţi sau de obscuri interesaţi şi apoi să fie votate cîte douăzeci într'o zi?

Cine doreşte să rămînă lucrurile aşa? Cui prodest?

Dacă examinăm astfel *punct cu punct* organizaţia propusă vom vedea că *nunumai proprietatea, dar chiar principiile juridice* **fundamentale** *ale statului burghez sunt* **toate** *respectate,* numai abuzurile sunt eliminate.

. . . „Şi totuşi ceea ce se propune în aceste lecţiuni este o „REVOLUŢIE."

Da?

Dacă împroprietărirea ţărănească şi votul universal, dacă noua constituţie de după război constituiau o revoluţie, atunci şi propunerea noastră urmăreşte realizarea unei revoluţii şi mai mari, încă mai adâncî, mai definitive: E descrierea unei REVOLUŢII LEGALE, PAŞNICE, PE CALE DE CONSTITUANTĂ ŞI LEGIFERARE DEMOCRATICĂ.

Doresc adversarii ideilor de aci ALTFEL DE REVOLUŢIE? Doresc răzvrătirea sîngeroasă şi destructivă a maselor înfometate, minţite, jefuite?

Cine sunt aceia? Cine o pregătesc? Cine acumulează dinamita desnădejdii şi urii la temeliile statului?

Ia seama tineret! E soarta ta în joc.

Cine nu vine la tine cu soluţii constructive evidente, te poate duce la prăpastie. Acela poate să fie şi un Iscariot plătit de finanţă, care te vinde sărutîndu-ţi obrajii.

Ia seama tineret! *Trebuie să-ţi clădeşti soarta.*

Ura singură e distructivă. De urît şi de distrus pot şi proştii. In schimb numai dragostea, interesul inteligent, munca şi speranţa *clădesc.* Ele singure.

50000

Prețul 45 lei.